

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ
(GELİŞİM PSİKOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI**

**BABALARIN DUYGU SOSYALLEŞTİRME
UYGULAMALARI VE BU UYGULAMALARIN OKUL
ÖNCESİ ÇOCUKLARININ SOSYAL VE DUYGUSAL
GELİŞİMLERİNDEKİ ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Emine KAYA

Ankara - 2016

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ
(GELİŞİM PSİKOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI**

**BABALARIN DUYGU SOSYALLEŞTİRME
UYGULAMALARI VE BU UYGULAMALARIN OKUL
ÖNCESİ ÇOCUKLARININ SOSYAL VE DUYGUSAL
GELİŞİMLERİNDEKİ ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Emine KAYA

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITAŞ -ATALAR

Ankara - 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ
(GELİŞİM PSİKOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI

BABALARIN DUYGU SOSYALLEŞTİRME UYGULAMALARI
VE BU UYGULAMALARIN OKUL ÖNCESİ
ÇOCUKLARININ SOSYAL VE DUYGUSAL
GELİŞİMLERİNDEKİ ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITA -ATALAR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRK YE CUMHUR YET
ANKARA ÜN VERS TES
SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ MÜDÜRLÜ ÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları yazarın ve kaynağını gösterdiği gibi ayrıca beyan ederim (...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Emine KAYA

İmzası

.....

*“ben bilmek istiyorum, hayat gerçekten bir avuç yerde durmadan
dönüp durmak, sonra da ya lanıp ölüp gitmek mi yoksa bu dünyada ba ka
türkü ya amak da mümkün mü”*

TE EKKÜR

Öncelikle, konu belirlemeden yazım sürecine kadar tezimin tüm a amalarında rehberli iyle deste ini eksik etmeyen, sevgili tez tanı manım Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITA -ATALAR'a içten ve sonsuz te ekkürler. Tez jürimde yer alan hocalarım Prof. Dr. Sibel KAZAK-BERUMENT, Doç. Dr. Banu Yılmaz, ve de erli katkıları sebebiyle Prof. Dr. Ay en GÜRE-DURU'ya te ekkür ediyorum. Bana geli im psikolojisini sevdiren ve akademik geli imime katkıları olan ODTÜ'deki lisans ve Ankara Üniversite'sindeki yüksek lisans hocalarıma ayrı ayrı te ekkür ediyorum.

E itim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen aileme, özellikle de annem Birsen KAYA ve babam Salih KAYA'ya, geli im süreçlerini gözlemlene fırsatı buldu um ve bu anlamda bana ilham veren sevgili ye enlerim imal ATSAN, afak ATSAN ve Tu man KAYA'ya en içten te ekkürlerimi bir borç bilirim. Her daim yanımda olan ve varlı ıyla her ko ulda bana deste ini hissettiren sevgili biricik ni anlım Özgür Saygın B CAN'a tüm kalbimle te ekkür ederim. Seninle birlikte tez yazmak bir ba ka güzeldi.

Tezimin veri toplama sürecinde her bir gönüllü katılımcıya, ula tı ım tüm anaokulları ve kre lerinin müdür ve ö retmenlerine, veri toplama sürecinde bana destek olan aile bireylerime, arkada larıma, dostlarıma, tanıdıklarıma, eski i arkada larıma, "Bican" ailesine sonsuz te ekkürler. Özellikle de Denizli'deki katılımcılara ula mamı sa layan sevgili arkada ım Onur Can ÇABUK ile babası Talip ÇABUK'a te ekkür ediyorum. Veri toplamak sizler sayesinde çok daha kolay oldu. Tezimi hazırlama, analiz etme ve yazma sürecinde bilgi alı veri i payla ımlar ve tartı malar yaptı ım ODTÜ'deki lisans arkada larıma ve tezimin yazım sürecinde imla hatalarımı düzeltmemde bana destek olan sevgili kuzenim Gül ah KAYA'ya da

ayrıca te ekkür ederim. Yüksek lisans dönemi boyunca samimi arkadaşlıklarını benden esirgemeyen sevgili “senkronize” üyelerine, 8 yıllık Ankara maceramda her daim yanımda olan arkadaşlarıma ve dostlarıma samimiyetleri, paylaşımları ve destekleri için te ekkür ederim. Ankara sizlerle birlikte çok daha güzel, iyi ki varsınız.

Son olarak, lisans ve yüksek lisans sürecimde bana ekonomik destek olan TÜB TAK Bilimsel Destekleme Daire Başkanlığı'na da te ekkür ederim.

Ç NDEK LER

KABUL VE ONAY.....	i
B LD R M.....	ii
ADAMA.....	iii
TE EKKÜR.....	iv
Ç NDEK LER.....	vi
TABLolar D Z N	xi
EK LLER D Z N	xiii

BÖLÜM 1

1.1 Duygu Sosyalle tirme.....	1
1.1.1 Ebeveynlerin Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları.....	5
1.1.2 Ebeveynlerin Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile li kili Faktörler.....	9
1.1.2.1 Ebeveynin Ki ili i.....	9
1.1.2.2 Ebeveynin Psikopatolojisi.....	11
1.1.2.3 Ebeveynlerin Uyumunu.....	11
1.1.2.4 Ebeveynin Duygu Düzenleme Becerileri.....	12
1.2 Erken Çocukluk Döneminde Duygusal ve Sosyal Yetkinlik.....	13
1.2.1 Erken Çocuklukta Duygusal Yetkinlik	13
1.2.2 Erken Çocuklukta Sosyal Yetkinlik.....	16
1.3 Ebeveynlerin Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Okul Öncesi Çocukların Sosyal ve Duygusal Geli imlerindeki Rolü.....	18
1.3.1 Çocu un Mizacının Düzenleyici Etkisi.....	19

1.3.2 Annelerin Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Etkisi.....	21
1.4 Ara tırmanın Amacı ve Hipotezler.....	22
BÖLÜM 2.....	27
2.1 Örneklem.....	27
2.2 Veri Toplama Araçları.....	29
2.2.1 Demografik Bilgi Formu.....	29
2.2.2 Olumsuz Duygularla Ba Etme Ölçe i.....	29
2.2.3 Ebeveynin Duygu Yönetimi Ölçe i.....	30
2.2.4 Temel Ki ilik Özellikleri Envanteri.....	31
2.2.5 Çiftler Uyum Ölçe i.....	32
2.2.6 Kısa Semptom Envanteri.....	33
2.2.7 Duygu Düzenleme Ölçe i.....	33
2.2.8 Kısa Mizaç Ölçe i.....	34
2.2.9 Sosyal Yetkinlik ve Davranı De erlendirme-30.....	35
2.3 lem.....	35
BÖLÜM 3.....	37
3.1 Betimleyici istatistikler.....	37
3.2 Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarında Çocu un ve Ebeveynin Cinsiyetine Göre Farklılıklar.....	39
3.3 Korelasyon Analizlerine li kin Bulgular.....	41
3.3.1 Baba ile lgili De i kenlerin Korelasyonları.....	41
3.3.2 Çocuklarla lgili De i kenlerin Korelasyonları.....	44
3.4 Bile im (Composite) Puanlar.....	45

3.5 Regresyon Analizine İlişkin Bulgular.....	48
3.5.1 Babaların Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarını Yordayan Faktörler.....	48
3.5.1.1 Destekleyici Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarıyla İlişkili Faktörler.....	49
3.5.1.2 Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarıyla İlişkili Faktörler.....	52
3.6 Aracı Analizler.....	55
3.6.1 Babaların Duygularla Baş Etme Becerileri ile Çocuğun Duygu Düzenlemesi Arasındaki İlişikte Babaların Destekleyici Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarının Aracı Rolü.....	56
3.6.2 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ile Çocuğun Sosyal Yetkinliği Arasındaki İlişikte Çocuğun Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	58
3.6.3 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ile Çocuğun Sosyal Yetkinliği Arasındaki İlişikte Çocuğun Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	60
3.6.4 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ile Çocuğun İçselleştirme Davranışları Arasındaki İlişikte Çocuğun Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	62
3.6.5 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ile Çocuğun İçselleştirme Davranışları Arasındaki İlişikte Çocuğun Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	65

3.6.6 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	68
3.7 Düzenleyici Analizler.....	73
3.7.1 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Mizaç Özelliklerinin Düzenleyici Rolü.....	73
3.7.2 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Mizaç Özelliklerinin Düzenleyici Rolü.....	75
3.7.3 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Duygu Düzenlemesi Arasındaki li kide Annenin Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Rolü.....	78
3.7.4 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Rolü.....	81
BÖLÜM 4.....	86
4.1 Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarında Ebeveyn ve Çocu un Cinsiyetine Göre Farklılıklar.....	87
4.2 De i kenler Arası li kiler.....	89
4.3 Babaların Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarını Yordayan Faktörler.....	92
4.4 Aracı Analizlerin Bulgularının De erlendirilmesi.....	94
4.5 Düzenleyici Analizlerin Bulgularının De erlendirilmesi.....	98
4.6 Güçlülükler, Kısıtlılıklar ve Gelecek Çalı malara Öneriler.....	102

ÖZET	105
ABSTRACT	107
KAYNAKÇA	109
EK 1	124
EK 2	127
EK 3	128
EK 4	129
EK 5	130
EK 6	131
EK 7	132
EK 8	133
EK 9	134
EK 10	135
EK 11	136

Tablolar Dizini

Tablo 2.1 Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri.....	28
Tablo 3.1 Babalarla İlgili De ğerlenlerin ve Anne De ğerlenlerin Betimleyici Analizleri.....	38
Tablo 3.2 Çocuklarla İlgili De ğerlenlerin Betimleyici Analizleri.....	39
Tablo 3.3 Duygu Sosyalle ğirme Uygulamalarında Ebeveyn Farklılıkları.....	40
Tablo 3.4 Baba ile İlgili De ğerlenlerin Korelasyonları.....	44
Tablo 3.5 Çocuklarla İlgili De ğerlenlerin Korelasyonları.....	47
Tablo 3.6 Çocuk De ğerlenleri için Bile ğim Puanlarının Korelasyonları.....	48
Tablo 3.7 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle ğirme Uygulamalarıyla İlgili Faktörler.....	51
Tablo 3.8 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle ğirme Uygulamalarıyla İlgili Faktörler.....	54
Tablo 3.9 Babaların Duygularla Ba ğ Etme Becerileri ile Çocu ğun Duygu Düzenlemesi Arasındaki İlgide Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle ğirme Uygulamalarının Aracı Rolü.....	57
Tablo 3.10. Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle ğirme Uygulamaları ile Çocu ğun Sosyal Yetkinli ği Arasındaki İlgide Çocu ğun Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	59
Tablo 3.11 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle ğirme Uygulamaları ile Çocu ğun Sosyal Yetkinli ği Arasındaki İlgide Çocu ğun Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	61

Tablo 3.12 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	64
Tablo 3.13 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	67
Tablo 3.14 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	70
Tablo 3.15 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Çocukların Sosyal Yetkinli i ile li kisinde Mizacın Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon Modelinin Özeti.....	74
Tablo 3.16 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Çocukların Dı salla tırma Davranı ları ile li kisinde Mizacın Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon Modelinin Özeti.....	77
Tablo 3.17 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Çocukların Duygu Düzenlemesi ile li kisinde Annelerin Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon Modelinin Özeti.....	80
Tablo 3.18 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Çocukların Sosyal Yetkinli i ile li kisinde Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon Modelinin Özeti.....	83

ekiller Dizini

ekil 1.1 Sezgisel Model.....	6
ekil 1.2 Ara tırma modeli.....	26
ekil 3.1 Babaların Duygularla Ba Etmesi ile Çocu un Duygu Düzenlemesi Arasındaki li kide Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Davranı larının Aracı Rolü.....	58
ekil 3.2 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Davranı lar ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	60
ekil 3.3 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocuktaki Olumsuzluk Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	62
ekil 3.4 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	65
ekil 3.5 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	68
ekil 3.6 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü.....	71
ekil 3.7 Aracı Analizler Özet ekil Tablosu.....	72

ekil 3.8 Sosyal Yetkinli in Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Yakla ma Mizaç Özelli i Arasındaki Etkile im.....	75
ekil 3.9 Dı salla tırma Davranı larının Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Reaktivite Mizaç Özelli i Arasındaki Etkile im.....	78
ekil 3.10 Çocu un Duygu Düzenlemesinin Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Annelerin Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları Arasındaki Etkile im.....	81
ekil 3.11 Çocu un Sosyal Yetkinli inin Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları Arasındaki Etkile im.....	84
ekil 3.12 Düzenleyici Analizler Özet ekil Tablosu.....	85

BÖLÜM 1

G R

1.1 Duygu Sosyalle tirme

Sosyalle tirme, kültürlerin ve toplumların zaman içerisinde sürekliliğini sağlayan ahlaki normları, tutumları, değerleri, dili ve sembolleri içerir (Zahn-Waxler, 2010). Yani sosyalle tirme, kişinin kültürünü ve o kültürde nasıl yaşayacağına ilişkin öğrenme sürecidir. Duyguları sosyalle tirme ise son yıllarda ortaya çıkan bir kavramdır ve çocukların duygularını anlama, deneyimleme, ifade etme ve düzenlemelerinin sosyalle tirmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Eisenberg, Cumberland, ve Spinrad, 1998). Duygu sosyalle tirme bir başka deyişle, çocuğun ifade ettiği duygunun hemen ardından gösterilen çeşitli tepkileri ve bununla birlikte ebeveyn ile çocuk arasındaki duygulara ilişkin iletişimi kapsamaktadır (Çorapçı, 2012). İlk olarak aile düzeninde ortaya çıkan duygu sosyalle tirme, çocukların sosyal dünyaya geçiş yapmaları ile genişlemektedir (Zahn-Waxler, 2010). Eisenberg ve arkadaşları (1998) nitelendikleri kuramsal modelde, doğrudan duygu sosyalle tirmenin; ebeveynin duygu ifadesi, çocuğun duygularına ebeveynin gösterdiği tepki ve çocuklarla duygular hakkında konuşma şeklinde üç temel yapıdan oluştuğunu belirtmiştir. Dolaylı duygu sosyalle tirme ise aile içindeki etkileşimler sırasında ebeveynin kendi duygusunu ifade etmesi ve aile içindeki küresel duygu ikliminden oluşmaktadır (Eisenberg, 1998).

Eisenberg ve arkadaşlarının (1998) duygu sosyalle tirmeyi tanımladığı sezgisel model **ekil 1.1** deki gibidir. Modelde duygu ilişkili ebeveyn uygulamalarının yordayıcıları olarak çocuğun yaşı, cinsiyeti, mizacı, ebeveynin duygu ilişkili inançları ebeveynlik stilleri, ebeveynin kişiliği ve cinsiyeti

belirlenmektedir. Ebeveynin duygusal ilişkilendirme uygulamaları çocukta duyguları deneyimleme ve duyguları düzenleme gibi çeşitli davranışlarla sonuçlanmakta ve sosyal ve duygusal yetkinliğini yordamaktadır. Bu sürece katkısı olan bazı faktörler, deyimlenmeler ve araçlar modelde belirtilmiştir. Eisenberg ve arkadaşlarının (1998) önerdiği bu modelde babaların duygusal sosyalleştirme uygulamaları bu tez kapsamında incelenmiştir.

Eisenberg (1998) ebeveynlerin duygusal ilişkilendirme uygulamalarına temel olarak üç boyutu tanımlamıştır. Bu boyutlar: *çocuğun duygularına ebeveynin tepkisi*, *duygular hakkında konuşma* ve *ebeveynin duygu ifadesidir*.

Duygu sosyalleştirmeyi anlama ve ölçmede ebeveynin çocuğun duygularına gösterdiği tepkilerin, duygusal sosyalleştirmenin dolaysız boyutu olduğu düşünülmektedir. Özellikle çocukların kızgınlık ve üzüntü gibi olumsuz duygularına ebeveynlerinin verdiği tepkiler çocukların ileride bu duygularla nasıl baş etmesi gerektiğini öğretmektedir. Bu sebeple, çocukların duygularının ardından gösterilen tepkilerin neler olduğu çocukların duygusal baş etme becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Eisenberg (1998), çocuğun ifade ettiği duygulara ebeveynlerin gösterdiği tepkileri, destekleyici ve destekleyici olmayan tepkiler şeklinde ikiye ayırmıştır. Destekleyici tepkiler, duygusal odaklı, problem odaklı ve duygularını tanımlayan baş etme stratejilerini içerir. Bu tarz stratejileri benimseyen ebeveynler, çocuklarının deneyimlediği olumsuz duyguları ifade etmeye teşvik etmek ya da bu duygunun olumsuzumuna neden olan problemi çözmeye yardımcı olmak gibi tutumlar sergileyerek onları rahatlatmaktadır. Destekleyici olmayan tepkiler ise, cezalandırıcı, küçümseyici, ebeveyn sıkıntısı şeklindeki yaklaşımları içermektedir. Cezalandırıcı tepkilerde ebeveyn, çocuk olumsuz bir duygu ifade

etti inde çocu un hissetti i duygulara ve ilgili davranı a ceza vermektedir. Küçümseyici tepkilerde ebeveynler çocu unun duygusunu yok saymakta veya bu duyguyu de ersizle tirmektedir. Ebeveyn sıkıntısında ise, çocu un olumsuz duygu ifadesinin ardından ebeveyn sıkıntı ve endi eli tepki vermektedir. Olumsuz duygulara verilen bu üç tepki çocu un var olan duygu ve durum ile ba a çıkmasında ba arısız olması ve ebeveynin o duygusal durumdan kaçınmasıyla sonuçlanmaktadır (Eisenberg, 1998; Gottman, Katz ve Hooven, 1996). Bu ba lamda destekleyici ebeveyn uygulamaları olumlu sosyal ve duygusal yetkinlikle ili kilendirilirken, destekleyici olmayan ebeveyn uygulamalarının çe itli davranı problemlerine yol açtı ı bilinmektedir (Gottman, 1996).

Duygular hakkında konu ma, çocuklara duygularını de erlendirme imkânı sunmaktadır. Günlük ya andaki çe itli konu malarda ebeveynler belirli duyguları vurgulamakta ve bu duygulara dair sebepleri ve sonuçları açıklamaktadır. Bu konu malar çocukların duyguları deneyimlemesine ve duygularını düzenlemesine yardımcı olmaktadır (Gottman, 1996). Örne in Garner (2006), duygular hakkında konu ma gibi olumlu davranı lar sergileyen annelerin okul öncesi çocuklarının daha iyi duygu düzenleme becerilerinin oldu unu belirtmektedir. Yani, duyguları deneyimlemeye dair yapılan konu maları te vik eden ailelerde yeti en çocukların bu durumu deneyimlemeyen çocuklara kıyasla sosyal ve duygusal yetkinlik bakımından avantajlı olması beklenmektedir.

Duygu sosyalle tirmenin dolaylı alt boyutlarından biri olan ebeveynin duygu ifadesi çocukların duyguları anlamasında etkili olmaktadır. Ebeveynlerin olumlu duygu ifadeleri çocuklar üzerinde olumlu etkiye sahipken, olumsuz duygu ifadelerinin etkileri net de ildir (Aydın, 2010). Ebeveynlerin duygu ifadesi

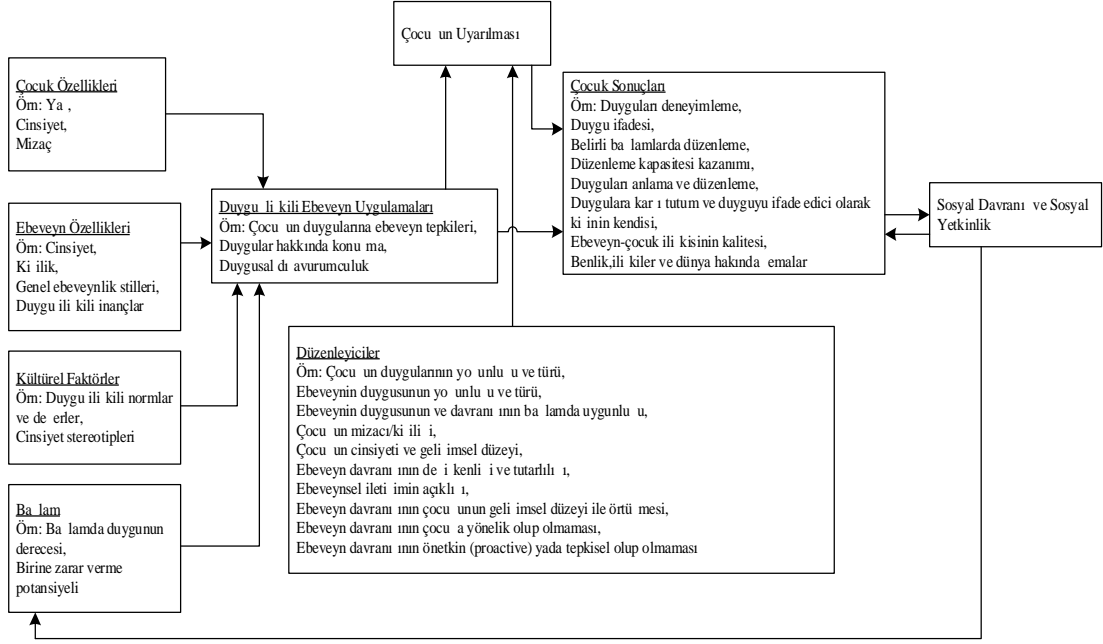
çocukların sosyal ve duygusal yetkinlikleri ile çeşitli şekillerde ilişkilendirilebilir. Çocuklar ebeveynlerinin duygu ifade şekillerini taklit ederek davranışlarının duygusal tepkilerini anlama ve yorumlama konusunda kendilerini geliştirirler (Gotman, 1996). Denham ve Burton (1996), ebeveynin çocukla geçirdiği birebir etkileşimli zamanlarda öfke gibi olumsuz duygu ifadesi kullanmanın çocuğun duyguları anlama becerisiyle olumsuz şekilde ilişkilendirildiğini belirtmiştir. Dolayısıyla ebeveynlerin duyguya ilişkin söylemleri, çocuklarının duygu ifadesi ve duygu durumlarını belirlemede önemli bir yordayıcıdır.

Gottman ve arkadaşları (1996), doğrudan duygu sosyalleştirme süreçlerini incelerken üst-duygu felsefesi (meta emotion philosophy) kavramını alan yazına tanıtarak ailedeki duygusal deneyimlerin ve duygu sosyalleştirme uygulamalarının daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Üst duygu felsefesi, ebeveynlerin kendi duygularının farkında olması ve duyguların ifadesine ilişkin inanç ve davranışlar bütünü şeklinde tanımlanmıştır (Gottman, 1996). Ebeveyn uygulamalarından farklı olarak üst duygu felsefeleri aile üyelerinin deneyimledikleri duyguların anlaşılmasında daha belirleyicidir (Gottman, 1996). Gottman ve arkadaşları (1996) ebeveynlerin benimsediği iki temel üst duygu felsefesini tanımlamıştır: duygu koçluğu/antrenörlüğü (emotion coaching) ve duyguyu göz ardı etme (emotion dismissing).

Duygu koçluğu beş temel bileşenden oluşmaktadır: (a) ebeveynin hem kendi hem de çocuğunun duygusunun farkında olması, (b) çocuğun deneyimlediği olumsuz duyguları tehdit olarak algılamak yerine çocukla yakınlaşmak için bir fırsat olarak kabul etmesi ve çocuğa duyguları öğretmesi, (c) ebeveynin çocuğun duygularını onaylaması (d) ebeveynin, duygularını adlandırmada çocuğa yardım etmesi (e)

ebeveynin çocu un olumsuz duygularının üstesinden gelebilmesi için sıkıntısını azaltmaya yönelik yol gösterici tutumlar sergilemesi. Duygu koçlu u tarzında bir ebeveynlik deneyimleyen çocuklar daha az davranı problemi sergilemekte, güçlü sosyal becerilere sahip olmakta ve fiziksel olarak daha az hasta olmaktadır (Eisenberg ve ark., 1998, Denham ve Burton, 1996).

Duyguyu göz ardı etme felsefesini benimseyen ebeveynlerin hem kendi hem de çocuklarının duygularına dair farkındalıkları zayıftır. Bu ebeveynler çocuklarının olumsuz duygularına karşı küçümseyici, cezalandırıcı ya da duygusunu göz ardı edici tutumlar sergilerler (Gottman, 1996). Lunkenheimer, Shileds ve Cortina (2007), duyguları göz ardı etme felsefesini dü ük düzeyde duygu düzenleme ve daha fazla davranı problemiyle ilişkili olması nedeniyle bir risk faktörü olarak belirtmişlerdir. Ayrıca, duygu koçlu unun çocu un duygusal ve davranı sal çıktılarına doğrudan katkısı olmadığı halde, duyguları göz ardı etmenin olumsuz etkilerine karşı duygusal ve davranı sal gelişimde koruyucu etkisinin olduğu belirtilmiştir (Lunkenheimer, 2007).

ekil 1.1 Sezgisel Model (Eisenberg ve ark., 1998, sf.243)

1.1.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları

Ebeveynlerin duygulara ili kin tutumlarını içeren duygu sosyalle tirme uygulamaları ve bu uygulamaların çocuklara olan etkisi pek çok ara tırmacı tarafından incelenmektedir (Örn: Altan, 2006; Aydın, 2010; Denham, Bassett ve Wyatt, 2010). Çocukların duygu sosyalle tirme süreçlerinden nasıl etkilendi i ve ebeveynlerin duygu temelli ili kileri nasıl kurduklarının anlaşılması açısından bu ara tırmalar oldukça önemlidir. Duygu sosyalle tirmeyi anlamak çocukların sosyal ve duygusal geli imini anlamak için önemlidir. Çünkü özellikle okul öncesi dönem, çocu un duygusal ve sosyal yetkinlik becerilerinin hızlıca geli ti i bir dönemdir ve bu becerilerin kazanılması çocu un sosyal çevresine uyumu kolayla tırması, okul ba arısını olumlu ekilde etkilemesi ve ileriki sosyal yetkinli ini yordaması açısından önemlidir (Denham, 2007). Ebeveynlerin olumsuz duygulara destekleyici olmayan tepkileri, çocuklarının duygularına dair bilgisiyle do rudan ili kili bulunmu tur (Nelson, O'Brien, Blankson, Calkings ve Keane, 2009). Duygu düzenleme becerileri

dü ük olan çocukların ebeveynlerinin üzüntü ve korku gibi olumsuz duygulara dair verdikleri tepkilerde dikkatsiz ve ihmalkâr oldukları gözlemlenmiş ve bu çocuklarda içselleştirme davranışları gösterme eğilimi olduğu belirtilmiştir (Hastings ve De, 2008).

Batıda duygu sosyalleştirmeye dair yapılan araştırmalarda sıklıkla ebeveyn davranışlarına odaklanılmaktadır çünkü duygulara dair destekleyici veya destekleyici olmayan tutumlar sergileyen ebeveynler çocuklarının duygu ilişkili tepkilerini doğrudan sosyalleştirmektedirler (Eisenberg, 1998). Ülkemizde duygu sosyalleştirme uygulamalarına yönelik çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Ancak sayıca yetersiz bu araştırmaların bulguları batıdaki araştırmalara paraleldir (Örn: Atay, 2009; Aydın, 2010; Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yaşarlı, 2010; Yaşarlı ve Altan, 2010; Nacak, Yaşarlı, Durgel ve Van de Vijver, 2011; Sarıtaş ve Gençöz, 2012; Güven ve Erden, 2013). Buna göre duygusal farkındalığı düşük düzeyde olan annelerin, destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme yaklaşımlarını benimsedikleri belirtilmiştir (Atay, 2009). Benzer şekilde, annelerin cezalandırıcı duygu sosyalleştirme uygulamaları 9-13 yaş aralığındaki çocuklarının davranış sorunları ile ilişkili bulunmuştur (Güven ve Erden, 2013). Yaşarlı ve Altan (2010) annelerin olumlu ebeveyn davranışlarının, çocuğun duygu düzenleme becerilerine önemli etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre çocuklarının duygularına daha duyarlı tepkiler gösteren annelerin çocuklarının duygularını düzenleme becerileri daha iyi olduğu belirtilmiştir (Yaşarlı ve Altan, 2010). Türkiye’de yapılan araştırmaların bulguları da bu doğrultuda duygu ilişkili tepkilerin önemine dikkat çekmektedir ve batıdaki çalışmalara benzerdir.

Alan yazın incelendi inde ebeveyn duygu sosyalle tirmesine dair bilgiler genelde birincil bakım veren anneler vasıtasıyla edinilmektedir (Eisenberg ve Fabes, 1994). Yine de sayıca az da olsa anne ve babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının ayrı ayrı incelendi i çalı malar da bulunmaktadır (Örn: Baker, Fenning ve Crnic, 2011; Denham ve Kochanoff, 2002; Morelen ve Suveg, 2012). Ara tırmalar babaların genelde dü ük düzeyde duygu ili kili sosyalle tirme tutumları sergiledi ini göstermektedir (Örn: Denham ve ark., 2010). Babaların da dahil oldu u çalı malara göre; babalar annelere kıyasla daha az duygu ili kili tutum ve davranı lar sergilemektedir (Campos ve ark., 2013) ve babaların duygu sosyalle tirme davranı ları çocu un sosyal ve duygusal yetkinlikleri ile önemli düzeyde ili kilidir (Baker ve ark., 2011; Denham ve ark., 2010).

Ara tırmacılar ilk zamanlarda anne ve babaların duyguları sosyalle tirmede benzer tutumlar sergilediklerini varsaymı lardır (Denham ve ark., 2002). Daha sonra anne ve babaların duyguları sosyalle tirmeye dair tutum ve davranı ları incelendi inde bazı farklılıkların oldu u gözlemlenmi tir. Ebeveynlerin kıyaslandı ı çalı malarda, babaların duygu sosyalle tirmeyi “kendi i leri olarak görmedikleri” belirtilmektedir (Örn., Denham ve Kochanoff, 2002). Anneler babalara kıyasla duygular hakkında daha fazla konu makta ve duygulara daha fazla önem vermekte ve duygulara daha fazla dikkat çekmektedir (Fivush, Brotman, Buckner, ve Goodman, 2000). Ancak, çocukların duyguları anlamada yetersiz kalmaları durumunda, babalar duygular hakkında daha fazla konu makta ve duygu ili kili açıklamaları daha fazla yapmaktadır (Denham ve ark., 2002). Ayrıca, babalar genel olarak duygu ifadesini daha az te vik etmektedir (Fuchs ve Thelen, 1988; Saarni,

Mumme ve Campos, 1989; Zeman ve Garber, 1996) ve olumsuz duygulanımın açık şekilde ifade edilmesini daha az kabul etmektedir (Denham ve ark., 2002).

Babaların benimsediği duygu felsefesinin, çocukların uyumu ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Maliken ve Katz, 2012). Gottman ve arkadaşları (1996), babaların annelere kıyasla daha az duygu koçluğu davranışını sergilediğini ve çocuklarının duyguları hakkında daha az farkındalıkları olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, babalar annelere kıyasla daha cezalandırıcı ve daha az destekleyici tepkiler vermekte ve bu durum çocukların uyum problemleri ile ilişkilendirilmektedir (Eisenberg, Fabes, ve Murphy, 1996; McElwain, Halberstadt, ve Volling, 2007).

Fuchs ve Thelen'e göre (1988) duygu ifadesini teşvik etmede babalar; çocuğun yaşına, cinsiyetine ve duygunun tipine göre farklı tepkiler vermektedir. Bir bakımdan babalar, duyguları sosyalleştirme sürecinde annelere kıyasla daha fazla stereotipik tepkiler vermektedir (Chaplin, Cole ve Zahn-Waxler, 2005; Maliken ve Katz, 2012). Ek olarak; üzüntü gibi olumsuz duygu ifade eden çocukların anne ve babaları farklı sosyalleştirme davranışlarını sergilemektedir. (Cassano ve Zeman, 2010).

Babaların annelerden farklı duygu sosyalleştirme uygulamaları, çocuklarda farklı davranış örüntüleriyle sonuçlanmaktadır. Örneğin, babaların kızgınlık duygusuna karşı tepki göstermesi, çocukların dışarı sallanma problemleri ile ilişkili bulunurken; bu çocukların düşük düzeyde benlik düzenleme becerilerine sahip olduğu belirtilmiştir (Hastings ve De, 2008).

1.1.2. Ebeveynlerin Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile ili kili Faktörler

Eisenberg ve arkadaş ları (1998) sezgisel modelde; ya , cinsiyet, mizaç gibi çocuk özellikleri ile cinsiyet, ebeveynlik ve duygu ili kili inançlar gibi ebeveyn özelliklerinin ebeveyn duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordayan faktörler olarak belirtmi tir. Bu ara tırmaların öncülü ünde etkisi incelenen ebeveynin ki ili i, ebeveynin psikopatolojisi, ebeveynlerin birbiri ile uyumu ve ebeveynin duygu düzenleme becerileri ele alınmı tır.

1.1.2.1. Ebeveynin Ki ili i

Ki ilik insan davranı larına do rudan ve dolaylı etkileri olan bir yapıdır. Belsky (1984) ki ili i, ebeveynli in belirleyicisi üç faktörden biri olarak belirtmi tir. Ki ilik, ara tırmacılarca büyük be li modeli çerçevesinde incelenmektedir. Büyük be li modeli insanların kendilerini tanımlamada kullandıkları sıfatların kümelenmesinden olu ur (Goldberg, 1993). Bu be faktör ve bu faktörlere ba lı sıfatlar u ekildedir:

- *dı adönüklük* (extraversion; kendinden emin, istekli),
- *geli ime açıklık* (openness; meraklı, hayal gücü kuvvetli),
- *uyumluluk/geçimlilik* (agreeableness; cömert, kibar, sempatik),
- *sorumluluk/öz denetim* (conscientiousness; organize, planlı, sorumlu)
- *duygusal denge/nevrotiklik* (neuroticism; kaygılı, kendine acıyan)

(Goldberg, 1993).

Ara tırmalar ki ilik ile duygu sosyalle tirme konusuna çok fazla de inmemi tir. Fakat kısıtlı da olsa çalı malar gösteriyor ki ki ili in alt boyutları duygu düzenleme ile ili kilidir. Örne in dı adönüklük duyguları anlamlandırma ile

ili kilendirilmi tir (Ciarrachi, Chan, and Caputi, 2000). Hughes ve Gullone (2010), büyük be linin ebeveynlik davranı ları ile ili kili oldu unu belirtmi tir. Be faktör arasından geli ime açıklık ve uyumluluk/geçimlilik faktörlerinin duygu sosyalle tirme uygulamaları ile daha uyumlu oldu u belirtilmi tir (Hughes ve Gullone, 2010). Ng ve Diener (2009) dı adönüklü ün olumlu duygularla, nevroikli in ise olumsuz duygularla daha fazla ili kili olduklarını belirtmi tir. Bir ba ka deyi le, dı adönük ki iler olumlu duyguları sürdürme e ilimindeyken, nevroitik ki ilik yapısına sahip bireyler olumsuz duyguları daha fazla sürdürme e ilimindedir (Ng ve Diener, 2009). Ki ilik yapısının ebeveynlerin duygu ili kili tutum ve davranı larına etkisinin olabilece i dü ünüldü ünden ebeveyn ki ili inin duygu sosyalle tirme uygulamalarına katkısı bu ara tırmada incelenmi tir.

1.1.2.2 Ebeveynin Psikopatolojisi

Ebeveynin psikopatolojik durumu ebeveyn-çocuk etkile imini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Özellikle birincil bakım veren annelerin psikolojik sa lı nın bozulması ile olumlu ebeveyn davranı larının ve anne çocuk ileti iminin azaldı ı ve dü ük nitelikli ebeveyn-çocuk ili kilerinin gerçekleşti i belirtilmektedir (Baydar, Akçınar ve mer, 2012). Duygu sosyalle tirme ile ilgili ara tırmalarda, klinik anlamda tanı almı ebeveynler ve onların çocukları ile yapılmı çalı malar oldukça azdır. Bu alanda yapılmı az sayıdaki çalı malara göre, depresif semptomlar gösteren annelerin, çocuklarının duygu düzenleme süreçlerini olumsuz ekilde etkiledi i belirtilmi tir (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).

Babaların psikopatolojisinin çocuklarının geli imlerine etkisini inceleyen ara tırmalar babaların güncel psikopatolojik durumunun, çocuklarının geli imleri ile ili kili oldu unu göstermektedir. Örne in, depresyonda olan babaların ergen

çocuklarının duygularını olumsuz şekilde de değerlendirme eğilimi yüksektir (Hunter ve ark., 2011). Ancak babaların duygusal sosyalleştirme uygulamalarında psikopatolojilerinin katkısı olup olmadığına ilişkin bilinenler kısıtlıdır. Dolayısıyla babaların psikopatolojik semptomlarının duygusal sosyalleştirme sürecindeki tutum ve davranışlarını etkileyip etkilemediği bu araştırma kapsamında ele alınmıştır.

1.1.2.3 Ebeveynlerin Uyumunu

Anne babaların ilişkinin niteliği, ebeveyn çocuk arasındaki etkileşime katkısı sağlayan önemli bir faktördür. Öyle ki ebeveynler arası ilişkinin zayıf olması durumunda çocuğun davranış problemlerinin arttığı belirtilmiştir (Najman ve ark., 1997). Ayrıca, evlilik çatışmasına maruz kalan çocukların daha fazla içselleştirme davranışları sergiledikleri de belirtilmiştir (Jouriles, 1991).

Evlilik doyumu, evliliğin içinde ebeveynlerin birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi biçimi, cinsel doyum, iletişim biçimi gibi kişisel boyutlardan ve verilen kararlarda eşitlik, kazanç, çalışmaya ve problemleri paylaşmaya gibi çevresel boyutlardan elde edilen psikolojik tatmin şeklinde tanımlanmaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999). Bonney, Kelley ve Levant (1999) evlilik doyumunun, babanın çocuğun bakımına katılımını etkileyen faktörlerden biri olduğunu belirtmiştir. Crouter, Perry-Jenkins, Huston ve McHale (1987) de benzer şekilde evlilik ilişkinin niteliğini baba katılımını etkileyen faktörler arasında göstermiştir.

Duygu sosyalleştirme ile ebeveynler arası ilişkinin niteliği alan yazında çok fazla araştırılmamıştır. Az sayıdaki çalışmalar ebeveynler arasındaki uyumun duygusal ilişkili tepkilerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin Wong, McElwain ve Halberstadt (2009), evlilikte çatışmaya ve ikircik (ambivalent) durumlarında, çocuğun olumsuz duygularına babaların olumsuz tepkiler verdiklerini belirtmiştir. Bu sebeple

ebeveynler arası ili kinin niteli inin ebeveynlik davranı larına olan etkisini gösteren ara tırma bulgularından yola çıkılarak, evlilik doyumunun ebeveynlerin duygu sosyalle tırme uygulamalarına katkısının olup olmadı ı bu çalı mada ele alınmı tır.

1.1.2.4. Ebeveynin Duygu Düzenleme Becerileri

Ebeveynlerin kendi duygularını düzenleme becerileri de duygu sosyalle tırme uygulamalarına etkisi olan faktörler arasındadır. Ebeveynlerin kendi duygularını deneyimleme biçimleri, çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri etkilemektedir (Eisenberg ve ark., 1998). Ayrıca, ebeveynlerin kendi duygu düzenlemelerinin, çocukların duygu düzenleme kapasitelerinin geli iminde rolü oldu u belirtilmi tir (Bariola, Gullone ve Hughes, 2011). Zeman, Cassano, Perry-Parrish ve Stegall' a (2006) göre duygu düzenleme becerisine sahip ebeveynler çocuklarına daha sıcak ve destekleyici tepkiler göstermektedir. Fakat duygu düzenleme becerisi zayıf olan ebeveynler, çocuklarına daha fevri ve sert tepkiler göstermektedir (Zeman ve ark., 2006). Atay (2009), duygularının daha az farkında olan annelerin, duygulara ili kin destekleyici ba etme stratejilerini daha az kullandı ını belirtmi tir. Ayrıca, duygularını daha fazla olumsuz de erlendirme e iliminde olan bu annelerin çocukları olumsuz duyguları ile ba etmede daha az ba arılıdır (Atay, 2009).

Hughes ve Gullone (2010) duygularını bastıran annelerin, çocuklarının olumsuz duygularına cezalandırıcı ve küçümseyici ekilde destekleyici olmayan tutumlar sergilediklerini belirtmi tir. Ancak, duygu düzenleme becerisi daha yüksek annelerin, çocuklarının olumsuz duygularına daha destekleyici tepkiler verdikleri belirtilmi tir (Hughes ve Gullone, 2010). Benzer ekilde duygu düzenleme becerisi daha fazla olan anneler, çocuklarının duygu ifadesini daha fazla te vik ederken, duygularını bastıran anneler tam tersine çocuklarının duygu ifadesini daha az

desteklemektedir (Hughes ve Gullone, 2010). Yine, Aydın (2010), kendi duygularıyla ba etme becerileri iyi olmayan 3-6 ya arası çocuk sahibi annelerin, çocuklarının duygularını desteklemeyen stratejileri daha sık kullandı nı belirtmi tir.

Ebeveynlerin kendi duygularını düzenleme ve yönetme becerilerinin, duygu sosyalle tirme uygulamalarını etkiledi i belirtilmi tir (Örn: Aydın, 2010; Bariola, 2011; Hughes ve Gullone, 2010). Bu sebeple ebeveynlerin kendi duygularını düzenleme ve yönetme becerileri bu tezde incelenen faktörlerden biridir.

1.2 Erken Çocukluk Döneminde Duygusal ve Sosyal Yetkinlik

1.2.1 Erken Çocuklukta Duygusal Yetkinlik

Ara tırmalar, son yıllarda, ki ilerinin kendi deneyimledi i duygular ile ba kalarının deneyimledi i duygulara verdi i tepkileri tanımlayan bir takım temel becerileri ele almaktadır. Duygusal deneyimlerin incelendi i ara tırma bulguları, duygusal becerilerin daha iyi ya amsal sonuçlarla ili kili oldu unu göstermektedir (Örn: Denham ve Burton, 1996). Örne in Sroufe (1997), duygusal geli imin bili sel ve sosyal geli im gibi di er alanlarla ba lantılı oldu unu belirtmi tir. Yeti kinlerle ili kili olarak duygusal zeka olarak tanımlanan duygularla ili kili beceriler, çocuk geli imi ile ili kili olarak duygusal yetkinlik ekinde yer almaktadır. Bu beceriler;

- Ki inin kendi duygularını anlamasını ve di er ki ilerle deneyimledi i duyguları nasıl hissetti ine dair ileti im kurabilmesini,
- Di er insanların duygularını anlama ve her iki tarafın (ki inin kendisi ve di er ki iler) duygusal bir durumu deneyimledi inde bu duyguları tanımlaması ve etkile im halinde olmasını,

- Ki inin kültüre ve duruma uygun ekilde kendi duygularını düzenleyebilmesini (duyguları kontrol etme, ifade etme ve ayarlayabilme),
- Ki inin ya amındaki amaçları ba arabilmesi için duygularını kullanabilmesini içermektedir (Eisenberg,1998; Halberstadt, Denham ve Dunsmore, 2001; Mayer ve Salovey, 1997).

Duygusal yetkinlik özetle, ki inin duygularının deneyimlenmi ya da deneyimlenmemi ekilde ifade edilmesini, duyguların ya a ve sosyal uygunlu a göre düzenlenmesini ve bu süreçlerin ki inin kendisi ve di erleri için çözümlenmesini içerir (Halberstadt, 2001). Duygusal yetkinlik çocukların uyumu i levi için nmlidir; çünkü zor akranlarla etkile ime girmek gibi sosyal açıdan g durumları a abilmek, duygusal olarak olumlu ve sakin olmayı, aynı zamanda da duygularla etkili bir ekilde ba edebilmeyi gerektirir (Zahn-Waxler, 2010). Duyguları anlama, çocukların kendi hislerini ifade etmelerinde, bu hislere ait geri bildirimleri anlamalarında ve olaylar ile duygular arasındaki nedensel ba lantıları kurabilmelerinde etkilidir (Denham, Zoller ve Couchoud, 1994). Duyguları düzenleme becerisi bu ba lamda duygusal yetkinli in belirlenmesinde sıklıkla incelenen kavramlardan biridir.

Cicchetti, Ganiban ve Banett'e (1991) göre duygu düzenleme, bir duygusal uyarılma gerçekle ti inde ki inin bu uyarılmaya ayak uydurmak için duygusal uyarılmayı yönlendirildi i, kontrol etti i, düzenledi i ve de i tirdi i organizmaya özgü içsel ve dı sal faktörleri içermektedir. Thomson (1994) ise duygu düzenlemeyi, ki inin hedeflerine ula mak için duygusal tepkilerinin i ddetini ve zamanını izleme, de erlendirme ve de i tirmesinden sorumlu olan dı sal ve içsel süreçler olarak

tanımlamı tır. Gross'a (1998) göre ise duygu düzenleme, bireylerin duyguları nasıl deneyimlediklerini ve ifade ettiklerini belirleyen bir dizi süreç olarak tanımlamı tır. Bu tanımın ardından duygu düzenleme; ba etme, duygu durum düzenleme, duygu durum tamiri, savunma ve duyguların etkisini düzenleme kavramlarını içermeye ba lamı tır (Örn: Denham, 1998).

Okul öncesi dönemde çocukların dil ve bili sel geli imlerindeki ilerlemeler, çocukların duyguları anlamasına katkı sa lamaktadır. Duygusal geli im, ebeveyn, akran ve arkadaş larla etkile imli ili kilerle birlikte okul öncesi dönem ve ilkokul yıllarında ba lamaktadır. Okul zamanına gelinceye kadar ço u çocuk hisleri hakkında ileti im kurma ve duygularını düzenleyebilme becerisi geli tirir (Denham, 1998). Örne in, 5 ile 12 ya arasında çocukların ikircikli durumları de erlendirme, duygusal patlamaları köreltme ve hissedilmemi duygusal yüzleri (emotional front) gösterme becerileri çarpıcı ekilde artmaktadır (Saarni, 1998).

Duygusal yetkinli in hem erken ya larda hem de ileriki ya larda sosyal yetkinli e uzun erimli do urguları bulunmaktadır. Duyguları anlama ve düzenleme becerilerinin çocuklarda okul uyumu gibi pek çok sosyal alana katkı sa ladı ı belirtilmektedir (Shields, 2001). Denham (2002), çocukların 3 ve 4 ya larındaki duygusal yetkinliklerinin, aynı ya taki ve anaokulu zamanındaki sosyal yetkinliklerini yordadı ını belirtmi tir. Benzer ekilde, erken çocuklukta ebeveynlerin sosyalle tirme uygulamalarının orta çocuklukta duygusal yetkinli i yordadı ını belirtmi tir (Lunkenheimer, 2007). Anne ve babaların çocuklarının duygularına verdikleri anlam ve gösterdikleri tepkiler, çocuklarının ileriki ya amda duygu düzenleme becerileri ve duygu yetkinlikleri için önemli bir belirleyicidir

(Güven ve Erden, 2013). Bu sebeple duygusal yetkinli in kazanılmasında anne ve babaların rolü oldukça önemlidir.

Duygusal ifadelerin sıklı ı, süresi ve yo unlu u çocuk ile önemli di er ki iler (ebeveyn, akran ve arkada lar) arasındaki birebir etkile imlerle ekillenmektedir (Malatesta ve Haviland, 1982). Geçmi te ve günümüzdeki ça da geli im kuramları bu do rultuda çocukların duygusal geli iminde anne ve babaların önemini vurgulamaktadır (Von Salisch, 2001). Bu sebeple çocu un önemli di er ki ilerle geçirdi i etkile imli zamanları gözlemlemek ve belirlemek, duygusal geli imin anlaşılması açısından önemlidir.

1.2.2 Erken Çocuklukta Sosyal Yetkinlik

Sosyal yetkinlik, bireyin birbirinden farklı zaman ve sosyal etkile im ortamlarında bir yandan ki sel hedeflere ula ırken aynı zamanda di erleriyle olumlu ili kileri etkili biçimde gerçekle tirmesi ekinde tanımlanmaktadır (Rubin, Bukowski ve Parker, 1998). Sosyal yetkinlik sosyal uyum, sosyal performans ve sosyal beceriyi de içine alan çok boyutlu bir yapıdır (Cavell, 1990). Bir çocu un di er bireylerle ba arılı sosyal etkile imi için, pek çok sosyal davranı ve yetiyi içeren ki iler arası karma ık becerileri, kendi istekleri ile di erlerinin istekleri arasındaki dengeyi sa layacak biçimde yerine getirmesi gerekmektedir (Rose-Krasnor, 1997).

Sosyal yetkinlik zaman içerisinde geli en bir kavramdır (Semrud-Clikerman, 2007). Sosyal yetkinli in iki temel bile eni dil ve konu ma yetene didir. Garfield, Peterson ve Perry (2001), ki inin bakı açısını anlama yetene inin hem dil kazanımına hem de çocu un geli en sosyal anlayı na ba lı oldu unu belirtmi tir. Sosyal yetkinli in temel bile enlerinden bir di eri; duygusal mesajları do ru ekinde

alma ve gönderme yeteneğidir (Halberstadt, 2001). Dolayısıyla sosyal ve duygusal yetkinlik tamamıyla birbirinden bağımsız kavramlar değildir. Çünkü çocuklar faydalı arkadaşlıkları ve diğer sosyal ilişkileri geliştirebilmek için diğer kişilerin duygusal durumlarını anlama yeteneğine sahip olmalıdır (Örn: Denham, 2002). Bir kişinin duygusal durumunu anlamak için yüz ifadesi, mimikler ve prosodi (konu mada sesin tonu, rengi, vurgusu, melodik yapısı, ritmi vb. özelliklerinden anlam çıkarma ve bu özellikleri kullanarak anlam ifade edebilme yetisi) gibi sözel olmayan ipuçlarını yakalaması gerekmektedir. Bu ipuçlarını doğru şekilde anlamak sosyal yetkinliğin gelişimi açısından oldukça önemlidir ve en erken gelişen becerilerden biri olarak kabul edilmektedir (Semrud-Clikerman, 2007).

Ebeveynlik uygulamalarının çocuğun sosyal gelişimine katkısı olduğu belirtilmektedir (Parke ve Ladd, 1992). Ebeveynlerin ebeveyn-çocuk etkileşimde kullandığı çocuk yetiştirme tekniklerinin, bu süreçte doğrudan ve dolaylı etkilerinin olduğu bilinmektedir (Isley, O'Neil, Clatfelter ve Parke, 1999). Bu doğrudan ve dolaylı etkilerin okul öncesi çocukların sosyal yetkinliklerinin sınıf uyumunu ve akademik hazırlıklarını yordadığı çeşitli araştırmalarca belirtilmektedir (Örn: Bassett, Denham, Wyatt ve Warren-Khot, 2012; Ziv 2013). Bu yüzden ebeveynlerin sosyal gelişim sürecindeki rolünün anlaşılması oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu araştırmada, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme uygulamalarının sonucu olarak çocukların sosyal açıdan yetkin olup olmadıkları incelenmiştir.

1.3 Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarının Okul Öncesi

Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişimindeki Rolü

Alan yazının incelendiğinde ebeveyn duygu sosyalleştirme uygulamaları ile sosyal ve duygusal yetkinliğin ilişkisi olduğu görülmektedir. Olumlu duygu sosyalleştirme

yaklaşımlarının çocuğun duygusal ve davranışsal gelişimine katkı sağladığına vurgu yapılırken, olumsuz duygu sosyalleştirme yaklaşımlarının sosyal ve duygusal gelişime olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Güven ve Erden, 2013). Örneğin, duygular konusunda daha fazla açıklama yapan ve daha az cezalandırıcı tepkiler gösteren ebeveynlerin okul öncesi çocukları; akranlarına karşı daha fazla olumlu sosyal davranışlar sergilemektedir (Garner ve Dunsmore ve Southam-Gerrow 2008). Ayrıca, olumsuz duyguları daha fazla onaylayan ebeveynlerin çocukları, stres ile baş çıkma konusunda daha başarılıdır ve ebeveynlerin bu tutumu, çocuklarının duygularına ilişkin bilgilerine katkı sağlamaktadır (Shipman ve ark, 2007). Annelerin üzüntü ve öfke gibi olumsuz duyguları daha fazla kabul etmesinin, çocuklarda yüksek düzeyde duygu düzenleme ve düşük düzeyde saldırgan davranış ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Ramsden ve Hubbard, 2002).

Aile ortamında duygu ifadesinin teşvik edilmesi ve duygular hakkında daha fazla konuşulması, çocuklarda sosyal yetkinlik ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin, duygu koçluğu felsefesini benimseyen ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Baker, 2011). Dolayısıyla ebeveynlerin destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamaları çocuklarının sosyal çevresine uyumu kolaylaştırması, okul başarısını olumlu şekilde etkilemesi ve ileriki sosyal yetkinliği yordaması açısından önemlidir (Denham, 2007).

Çocuklarının olumlu duygularına ebeveynlerin verdiği olumsuz tepkiler, çocuklarda olumsuz davranış örüntüleri ile ilişkilendirilmiştir (Shewark ve Blandon, 2015). Özellikle babaların çocuklarının olumlu ve olumsuz duygu ifadelerine gösterdiği tepkiler çocuklarının duygu düzenleme becerileri ile ilişkilendirilmiştir (Shewark ve Blandon, 2015). Bu alandaki çalışmalar gösteriyor ki, ailede olumsuz

duygu ifadesi çocukların düşük düzeydeki duygu düzenleme becerileri ile ilişkilidir (Örn: Ramsden ve Hubbard, 2002). Benzer şekilde, ebeveynlerin çocuklarının duygularına gösterdikleri tepkilerin cezalandırıcı veya daha az destekleyici olması, çocuklarda uyum problemleri ile ilişkilili olduğu belirtilmiştir (Eisenberg, 1996; McElwain, 2007). Duyguları anlama ve düzenleme becerisi içselleştirme problemlerinin gelişimi açısından da oldukça önemlidir. Bu nedenle ebeveynlerin duygusal ve sosyal gelişimdeki rolünün anlaşılması gerekmektedir.

1.3.1 Çocuğun Mizacının Düzenleyici Etkisi

Mizaç, duyguları deneyimleme ve ifade etmede erken gelişen bireysel farklılıklar şeklinde tanımlanmaktadır (Goldsmith, Lemery, Aksan ve Buss, 2000). Mizaç; duygulanım, etkinlik ve dikkat ile ilişkili davranışsal stillerdeki bireysel farklılıkları temel alır (Sanson, Hemphill, Yarmurlu ve McClowry, 2011). Thomas ve Chess (1956) tarafından ilk defa araştırılmış mizaç araştırmacılar tarafından dokuz boyutta tanımlanmıştır. Bunlar, aktivite düzeyi, ritmiklik, çekingenlik, uyumluluk, tepkisellik, uyarılma eğilimi, huyların niteliği, dikkat dağınıklığı ve dikkat süresi ve devamlılıktır. Araştırmacılar, mizaç örüntüleri doğrultusunda çocukları kolay, zor ve yavaş gelişen şeklinde sınıflandırmıştır (Thomas ve Chess, 1956). Uyku ve beslenme düzenlerinde sorun olmayan, dengeciliklere uyum gösterebilen, sakin huylu çocuklar kolay mizaçlı şeklinde tanımlanmaktadır. Zor mizaca sahip çocuklar ise düzensiz uyku ve beslenme alışkanlıklarına sahip, yenilgi ve dengeciliklere kolay uyum gösteremeyen, olumsuz duygu durumu (örn., kızgınlık, hırçınlık) içinde olan çocuklar şeklinde tanımlanır. Yavaş gelişen çocuklar, yenilgi ve dengeciliklere uyumda iki uç nokta arasında yer alan, zor çocuklara göre daha az olumsuz tepki veren, az hareketli ve zaman zaman hırçın olabilen çocuklardır (Thomas ve Chess, 1956).

Mizaç, sosyalleşme sürecinin önemli doğurgularından biridir. Araştırmalar gösteriyor ki, mizaçtaki farklılıklar, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve duygusal iyilikteki bireysel farklılıklara yol açmaktadır (Galambos ve Costigan, 2003). Örneğin, annelerin bildirimine göre, mizacı kolay çocuklar babaları tarafından daha fazla tercih edilmektedir (Manlove ve Vernon-Feagans, 2002). Fox (1989) tepkiselliği yüksek düzeyde olan çocukların duygularını düzenlemek için ebeveyn desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu çocuklar, duyguları düzenleme açısından daha az yetkindir ve duygu düzenleme stratejisi geliştirmede mizaçları tarafından kısıtlanmaktadır (Fox, 1989). Root ve Stifter (2010), okul öncesi çocukların mizaçlarının, annelerinin duygu sosyalleşme inançlarını düzenlemede etkili olduğunu belirtmiştir. Mizaç olarak daha az girişken olan çocuklarda, annelerin destekleyici duygu sosyalleşme davranışlarının artması, çocuklarının grup oyunlarına katılımını arttırmaktadır (Root ve Stifler, 2010). Benzer şekilde Altan (2006) mizaç olarak girişken olan çocukların, girişken olmayan çocuklara kıyasla duygulara (olumlu veya olumsuz) daha uygun tepkiler gösterdiğini ve sosyal becerilerinin daha fazla geliştiğini belirtmiştir. Dolayısıyla çocuğun mizacı, duygusal ilişkisi ve ebeveyn uygulamalarını etkileyebilmektedir. Bu sebeple okul öncesi çocukların mizacı bu tezde incelenen kavramlardan biridir.

1.3.2 Annelerin Duygu Sosyalleşme Uygulamalarının Düzenleyici Rolü

Ebeveynlerin duygu sosyalleşme uygulamalarına dair yapılan araştırmalar genellikle annelerden alınan veriler vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu çalışmalar çocukların sosyal ve duygusal yetkinliklerinde, annelerin destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleşme uygulamalarının önemli rolünün olduğunu göstermektedir (Örn: Eisenberg, 1998; Garner, 2008; Gottman, 1996). Babaların da

dahil edildi i ve ebeveyn duygu ili kili tepkilerinin ayrı ayrı ele alındı ı kısıtlı sayıdaki ara tırmalar gösteriyor ki, anne ve babalar duygu sosyalle tirme uygulamalarında farklı tutumları benimsemektedir (Örn: Denham ve Kochanoff, 2002; Morelen ve Suveg, 2012). Örne in, çocukların olumsuz duygularına gösterilen tepkilerde, babalar annelere kıyasla daha az destekleyicidir (Eisenberg, 1996; Gottman, 1996). Anne ve babaların farklı duygu sosyalle tirme yakla ımlarını benimsemesinin, okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal yetkinlikleriyle ili kili oldu u belirtilmi tir. Örne in, McElwain ve arkadaş ları (2007), anne ve babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarındaki farklılıkları ele aldı ı çalı malarında, ebeveynlerden birinin dü ük düzeyde di erinin ise yüksek düzeyde destekleyici duygu sosyalle tirme yakla ımlarını benimsemesinin, çocuklarda yüksek düzeyde sosyal ve duygusal geli im ile sonuçlandı ını belirtilmi tir. İlaveten, ebeveynlerden birinin destekleyici (duygu odaklı, problem odaklı ve duygu ifadesini te vik eden tepkiler) di erinin ise destekleyici olmayan (cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveynde sıkıntı uyandıran tepkiler) duygu sosyalle tirme yakla ımlarını benimsedi i durumlarda ise çocuklarda optimal düzeyde sosyal ve duygusal geli imin gözlemlendi i belirtilmi tir (McElwain, 2007).

Anne ve babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarında birbirine benzer veya birbirinden farklı tutumlar sergiledi i durumlarda, çocukların sosyal ve duygusal yetkinliklerine olumlu ve olumsuz katkılarının olabilece i görülmektedir (Örn: McElwain, 2007). Bu nedenle ebeveynlerin duygu sosyalle tirmeye dair tutumlarındaki benzer ve farklı yönlerin anla ılması gerekmektedir. Bu ba lamda babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının sosyal ve

duygusal yetkinli i arasındaki ili kide, annelerin duygu sosyalle tirme uygulamalarının düzenleyici rolü bu ara tırmada incelenen kavramlardan biridir.

1.4 Ara tırmanın Amacı ve Hipotezler

Okul öncesi dönemdeki sosyal ve duygusal geli im; ileri ya lardaki akademik, sosyal ve duygusal ba arı gibi konulara zemin olu turdu u için çocukların geli im sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Duygu sosyalle tirme bu ba lamda, çocu un ifade etti i duygunun ardından gösterilen çe itli tepkiler ve ebeveyn ile çocuk arasındaki duygulara ili kin ileti imi kapsayan bir kavram olarak, sosyal ve duygusal geli im için oldukça önemlidir (Eisenberg, 1998). Okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal alanlardaki geli imlerinde, ebeveynlerinin davranı larının ve duygu sosyalle tirme uygulamalarının önemli bir rol oynadı ı dünyada ve ülkemizde yapılan ara tırmaların bulgularında da belirtilmektedir (örn., Garner, 2006; Foster, Reese-Weber ve Kahn, 2007; Güven ve Erden, 2013; Jia ve Schoppe-Sullivan, 2011; Öztürk, 2011).

Duygu sosyalle tirme üzerine yapılan ara tırmalar, sosyal ve duygusal geli im sürecinde genelde annelerin etkisine odaklanmaktadır (örn., Chen, Lin ve Li, 2012). Babaların okul öncesi çocuklarının sosyal ve duygusal geli imlerine katkılarını, babalardan elde edilen veriler do rultusunda inceleyen çalı malar ise sayıca yetersizdir. Babaların sosyal ve duygusal geli im alanlarındaki rollerini inceleyen kısıtlı sayıdaki ara tırma, okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal geli imlerinde babaların katkılarının önemli oldu unu göstermektedir (örn., Baker, 2013; Bonney, 1999; Dette-Hagenmeyera, Erzinger ve Reichle 2014; Foster, 2007; Güven ve Erden, 2013; Jia ve Schoppe-Sullivan, 2011; McWayne ve ark., 2013). Ebeveynlerin sosyal ve duygusal geli im sürecindeki rolünü bir bütün olarak

görebilmek için babaların bu süreçteki katkılarının da ara tırmalara dahil edilmesinin gerekli oldu u dü ünülmektedir. Bu dü ünceden hareketle bu ara tırmada babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ve bu uygulamaların okul öncesi çocuklarının sosyal ve duygusal geli imlerindeki rolü incelenmi tir.

Bu ara tırmanın üç temel amacı bulunmaktadır. İlk olarak, okul öncesi çocukları olan babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile ili killi oldu u dü ünülen faktörlerin incelenmesi amaçlanmı tır. Daha önce de belirtildi i gibi duygu sosyalle tirme uygulamaları destekleyici ve destekleyici olmayan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çocuklarının duygularını destekleyen ebeveynler kendi duygularının ve çocukların duygularının farkındadırlar ve duygularını tanımaları ve ifade etmeleri konusunda çocuklarına yardımcı olurlar. Çocuklarının duygularını desteklemeyen ebeveynler ise duyguların tehlikeli oldu una inanırlar ve bu duyguları yok sayarak ya da ifade edilmesine engel olarak çocuklarını koruduklarına inanırlar. İkinci amacı, babaların destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının sosyal ve duygusal geli imleri arasındaki ili kileri incelemektir. Bu ba lamda babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları (destekleyici ve destekleyici olmayan) ile çocuklarının sosyal yetkinli i ve davranı sal problemleri (içselle tirme ve dı salla tırma) arasındaki ili kide çocukların duygu düzenleme becerilerinin aracı rolü incelenmi tir.

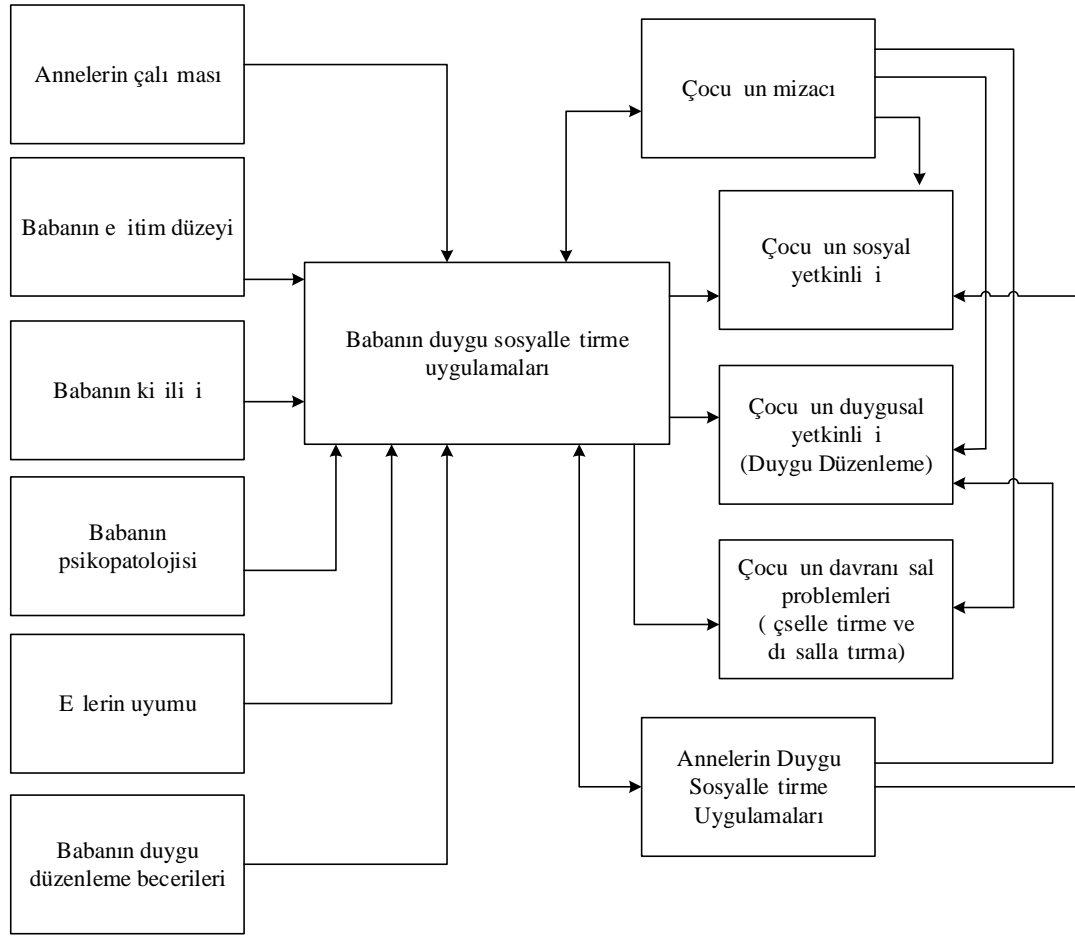
Üçüncü olarak amacı, babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının duygusal yetkinli i (duygu düzenlemesi), sosyal yetkinli i ve davranı sal problemleri (içselle tirme ve dı salla tırma) arasındaki ili kide, çocukların mizacının ve annelerin duygu sosyalle tirme uygulamalarının (destekleyici ve destekleyici olmayan) düzenleyici rolünü incelemektir.

Duygu sosyalle tirme uygulamalarında babaların rolü ile ilgili kısıtlı sayıda ara tırma olması bu tezin önemini göstermektedir. Ara tırma sonucunda elde edilecek bulgular do rultusunda, kuramsal açıdan alan yazına katkı sa lanması amaçlanmakla birlikte, babaların çocuklarının sosyal ve duygusal geli imlerine daha fazla destekleyici olmalarını sa layan uygulamaların geli tirilmesi de hedeflenmektedir.

Tezin ele aldı ı kuramsal yapı **ekil 1.2.** 'deki gibidir. Buna göre bu ara tırmanın hipotezleri:

1. Destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocu un ve ebeveynin cinsiyetine göre farklıla ması beklenmektedir.
2. Annenin çalı ması, babanın e itim düzeyi, babanın ki ilik özellikleri, babanın psikopatolojisi, e lerin uyumu ve babanın duygu düzenleme becerilerinin, babanın duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordaması beklenmektedir.
3. Babaların duygu düzenleme becerileri ile okul öncesi çocuklarının duygu düzenleme becerileri arasındaki ili kide babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolünün olması beklenmektedir.
4. Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının sosyal yetkinli i ve davranı sal problemleri (içselle tirme ve dı salla tırma) arasındaki ili kide, çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün olması beklenmektedir.
5. Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının duygu düzenlemesi, sosyal yetkinli i ve davranı sal problemleri (içselle tirme ve dı salla tırma) arasındaki ili kide çocu un mizacının düzenleyici rolünün olması beklenmektedir.

6. Babaların duygusal sosyalleştirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının duygusal düzenlenmesi, sosyal yetkinliği ve davranışsal problemleri (içselleştirme ve dışsallaştırma) arasındaki ilişkide annelerin duygusal sosyalleştirme uygulamalarının düzenleyici rolünün olması beklenmektedir.

ekil 1.2 Araştırma Modeli

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1 Örneklem

Ara tırmanın örnekleme okul öncesi çocu u bulunan ve birlikte ya ayan toplam 149 anne ve baba çiftinden olu maktadır. Katılımcıların 73'ü (% 49) Ankara'da, 52'si (% 34.9) stanbul'da ve 24'ü (% 16.1) Denizli'de ikamet etmektedir. Annelerin ya ları 21 ile 47 arasında de i mektedir ve ya ortalaması 34.30 yıldır (S = 4.65). Babaların ya ları 28 ile 52 arasında de i mektedir ve ya ortalaması 37.35 yıldır (S = 4.86). Çocukların ya ları ise 30 ile 84 ay arasında de i mektedir ve ya ortalaması 54.59 aydır (S = 11.66). Çocukların 73'ü (% 49) kız ve 75'i (%50.3) erkektir.

Annelerin 7'si ilkokul (% 4.7), 9'u ortaokul (% 6), 27'si lise (% 18.1), 10'u ön lisans (% 6.7), 78'i lisans (% 52.3), 12'si yüksek lisans (% 8.1) ve 4'ü doktora (% 2.7) mezunudur. Annelerin 49'unun (% 32.9) herhangi bir i te çalı madı ı, 100'ünün (% 67.1) ise ev dı nda bir i te çalı tı ı saptanmı tır. Babaların 2'si ilkokul (% 1.3), 7'si orta okul (% 4.7), 27'si lise (% 18.1), 14'ü ön lisans (% 9.4), 68'i lisans (% 45.6), 17'si yüksek lisans (% 11.4) ve 9'u doktora (% 6) mezunudur. Çocukların 118'i (% 79.2) kre ya da anaokuluna gitti i, 29'unun (% 19.5) ise herhangi bir kre ya da anaokuluna gitmedi i saptanmı tır. Çocukların 41'inin (% 27.5) anne ve babası dı nda bir bakım vereni bulunurken, 106'sının (% 71.1) anne veya babası dı nda herhangi bir bakım vereni bulunmamaktadır.

Baba bildirimine göre aylık geliri 0 – 1000 TL arası olan 5 (% 3.4) aile, 1000 – 3000 TL arası olan 25 (% 16.8) aile, 3000 – 5000 TL arası olan 41 (% 27.5) aile, 5000 – 7500 TL arası olan 38 (% 25.5) aile, 7500 – 10000 TL arası olan 22 (% 14.8)

aile ve 10000 TL ve üzeri geliri olan 12 (% 8.1) aile oldu u saptanmı tır.

Örneklemin detaylı demografik özellikleri **Tablo 2.1**'de sunulmu tur.

Tablo 2.1 *Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri*

	Ankara	stanbul	Denizli
	N (%)	N (%)	N (%)
Anne			
İlkokul	-	4 (% 8.05)	1 (% 0.67)
Ortaokul	4 (% 8.05)	4 (% 8.05)	1 (% 0.67)
Lise	12 (% 8.05)	12 (% 8.05)	3 (% 2.01)
Ön Lisans	5 (% 3.35)	4 (% 8.05)	1 (% 0.67)
Lisans	40 (% 26.84)	22 (% 14.76)	16 (% 10.73)
Yüksek Lisans	8 (% 5.36)	4 (% 8.05)	-
Doktora	3 (% 2.01)	-	1 (% 0.67)
Anne Çalışıyor	52 (% 34.89)	27 (% 18.12)	21 (% 14.09)
Anne Çalışmıyor	21 (% 14.09)	25 (% 16.77)	3 (% 2.01)
Baba			
İlkokul	-	1 (% 0.67)	1 (% 0.67)
Ortaokul	4 (% 8.05)	3 (% 2.01)	-
Lise	11 (% 7.38)	12 (% 8.05)	4 (% 8.05)
Ön Lisans	1 (% 0.67)	11 (% 7.38)	2 (% 1.34)
Lisans	34 (% 22.81)	18 (% 12.08)	16 (% 10.73)
Yüksek Lisans	12 (% 8.05)	5 (% 3.35)	-
Doktora	8 (% 5.36)	-	1 (% 0.67)
Aylık Gelir			
0 - 1000 TL	2 (% 1.34)	2 (% 1.34)	1 (% 0.67)
1000 - 3000 TL	7 (% 4.69)	15 (% 10.06)	3 (% 2.01)
3000 - 5000 TL	19 (% 12.75)	14 (% 9.39)	8 (% 5.36)
5000 - 7500 TL	19 (% 12.75)	12 (% 8.05)	7 (% 4.69)
7500 - 10000 TL	13 (% 8.72)	5 (% 3.35)	4 (% 8.05)
10000 ve üzeri TL	10 (% 6.71)	1 (% 0.67)	1 (% 0.67)
Çocuk			
Kız	34 (% 22.81)	27 (% 18.12)	12 (% 8.05)
Erkek	39 (% 26.17)	24 (% 16.10)	12 (% 8.05)
Kre veya anaokuluna gidiyor	58 (% 38.92)	37 (% 24.83)	23 (% 15.43)
Kre veya anaokuluna gitmiyor	14 (% 9.39)	15 (% 10.06)	-
Ebeveynleri dışında bakım vereni var	21 (% 14.09)	16 (% 10.73)	4 (% 8.05)
Ebeveynleri dışında bakım vereni yok	51 (% 34.22)	36 (% 24.16)	19 (% 12.75)

2.2 Veri Toplama Araçları

2.2.1 Demografik Bilgi Formu

Ara tırmada, anne ve babaların sosyo-demografik nitelikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla ara tırmacı tarafından yapılandırılmı bir “Demografik Bilgi Formu” hazırlanmı tır. Formda anne ve babalara kendileri ve çocukları ile ilgili bazı sorular sorulmu tur. Çocu a ili kin sorular çocu un ya ı, cinsiyeti, kre veya anaokuluna gidip gitmedi ini içermektedir. Anne ve babaların kendilerine dair sorular ise ya , e itim düzeyi ve ailenin aylık geliri gibi bilgileri içermektedir. Form anne ve babalar için ayrı ayrı hazırlanmı tır ve her birine ayrı ayrı uygulanmı tır (Bkz. EK 1).

2.2.2 Olumsuz Duygularla Ba Etme Ölçe i (Coping with Childrens' Negative Emotions Scale-CCNES)

Olumsuz Duygularla Ba a Çıkma Ölçe i ebeveynlerin duygu sosyalle tirme uygulamalarını ölçmektedir (Fabes, Eisenberg ve Bernzweig, 1990). Ebeveynlerin öz bildirimine dayalı bu ölçek 12 senaryo ve bu senaryolara yönelik 6 olası yanıtta olu maktadır. Her bir yanıt anne ve babalar tarafından 5 dereceli Likert tipi bir ölçümle de erlendirilmektedir (1 = kesinlikle böyle yaparım, 2 = büyük olasılıkla böyle yaparım, 3 = belki böyle yaparım, 4 = nadiren böyle yaparım, 5 = hiç böyle yapmam). Ölçek, Ya murlu ve Altan (2010) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmı tır.

Senaryolara verilen olası yanıtlar, ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duygularına verdikleri duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesine te vik edici, cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveyn sıkıntısı ekindeki tepkiler halinde 6 alt boyutta gruplandırılmı tır. Ölçe in geçerlilik güvenilirlik de erleri cezalandırıcı tepkiler için = .69, ebeveyn sıkıntısı için = .70, küçümseyici tepkiler için = .78,

problem odaklı tepkiler için $r = .78$, duygu odaklı tepkiler için $r = .80$ ve duygu ifadesine tevik edici tepkiler için $r = .85$ eklindedir (Fabes, Poulin, Eisenberg ve Madden-Derdich, 2002).

Bu çalışmada “Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Ölçeği” hem annelere hem de babalara uygulanmıştır. Araştırmada ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları; duygu odaklı, cezalandırıcı tepkiler, ebeveyn sıkıntısı, küçümseyici tepkiler, problem odaklı tepkiler ve duygu ifadesine tevik edici tepkiler için sırasıyla anneler için $r = .81, .79, .59, .86, .74, .72$; babalar için $r = .85, .68, .69, .81, .79, .82$ eklindedir. Bu araştırmada ebeveynin duygu sosyalleştirme yaklaşımları Altan’ın (2006) çalışmasında olduğu gibi destekleyici ve destekleyici olmayan ekinde iki grupta incelenmiştir. Destekleyici ebeveyn uygulamaları duygu odaklı, problem odaklı, duygu ifadesine tevik edici tutumları içermektedir. Destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamaları ise cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveyn sıkıntısı ekindeki tepkileri içermektedir. Daha önceki çalışmalarda destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme yaklaşımları için iç tutarlılık katsayıları sırasıyla $r = .84$ ve $.87$ ’dir (Altan, 2006). Bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayıları ise destekleyici tepkilerde anneler için $r = .90$; babalar için ise $r = .92$; destekleyici olmayan tepkilerde ise anneler için $r = .87$; babalar için $r = .90$ eklindedir.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 2’de sunulmuştur.

2.2.3 Ebeveynin Duygu Yönetimi Ölçeği (Parental Emotion Management Scale-PEMS)

Ebeveynin Duygu Yönetimi Ölçeği, Çocukların Duygu yönetimi Ölçeği’nden (Children’s Emotion Management Scale- CEMS) ebeveynler için uyarlanmıştır (Suveg, 2003). İlk olarak sadece üzüntü ve kızgınlık duyguları ile baş etme

stratejilerini belirlemek için geliştirilmiştir (Zeman, Shipman ve Penza-Clyve, 2002), daha sonra kaygı boyutu eklenmiştir (Zeman, Cassano, Suveg ve Shipman, 2009). Aydın (2010) tarafından Türkçeye çevrilen ölçek; üzüntü, öfke ve kaygı duyguları için engellenme, düzensizlik ve bağıtme stratejilerini yansıtmaktadır. Üzüntü duygusuna ait 12, öfke duygusuna ait 11, kaygı duygusuna ait 15 olmak üzere toplam 38 maddesi olan ölçek 3 dereceli Likert tipi ölçümle değerlendirilmektedir (1 = neredeyse hiç, 2 = bazen, 3 = sık sık). Ölçeğin geçerlilik güvenirlik katsayıları engellenme için = .82, düzensizlik için = .86 ve bağıtme için = .73'tür (Aydın, 2010).

Bu çalışmada ölçek yalnızca babalara uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları engellenme için = .75, düzensizlik için = .34 ve bağıtme için = .77'dir. Bu nedenle çalışmada engellenme ve bağıtme alt boyutları kullanılmıştır.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 3'te sunulmuştur.

2.2.4 Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (Basic Personality Traits Inventory)

Be Faktör Kişilik Modeli'ni temel alarak oluşturulan ölçek Gençöz ve Öncül (2012) tarafından geliştirilmiştir. Öz bildirim dayalı bu ölçek 45 maddeden oluşmakta ve 5 dereceli Likert tipi bir ölçümle (1 = hiç uygun değil, 5 = çok uygun) değerlendirilmektedir. 45 sıfatın değerlendirilmesiyle dışa dönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk/geçimlilik, sorumluluk, duygusal tutarsızlık ve olumsuz davranış eklemlinde altı kişilik boyutu ortaya çıkmaktadır. Ölçeğin altı alt boyutunun iç tutarlık katsayıları = .89 ile = .71 arasında değişmektedir (dışa dönüklük = .89, gelişime açıklık = .80, uyumluluk/geçimlilik için = .85, sorumluluk = .84,

duygusal tutarsızlık için $r = .83$ ve olumsuz değerlendirlik için $r = .71$ (Gençöz ve Öncül, 2012).

Bu çalışmada ölçek yalnızca babalara uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları da dönüklük için $r = .86$, gelişime açıklık için $r = .43$, uyumluluk/geçimlilik için $r = .83$, sorumluluk için $r = .74$, duygusal tutarsızlık için $r = .83$ ve olumsuz değerlendirlik için $r = .61$ şeklindedir. Kişilik alt boyutlarından da dönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk/geçimlilik, sorumluluk ve duygusal tutarsızlık çalışmada kullanılmıştır.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 4'te sunulmuştur.

2.2.5 Çiftler Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale)

Evli veya birlikte yaşayan çiftlerin ilişkilerinin niteliğini ve algılayışlarını ölçen ölçek, 32 maddeden oluşmaktadır (Spainer, 1976). Ölçeğin 30 maddesi 5 ile 7'li Likert tipi bir derecelendirme seçeneği arasında değerlendirilmektedir. Diğer 2 madde ise evet veya hayır şeklinde cevaplanan tarzda düzenlenmiş olup 0 veya 1 olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin ebeveler arası fikir birliği, ebeveler arası tatmin, duygusal ifade ve ebeveler arası uyum şeklinde dört alt boyutu bulunmaktadır. Bu ölçek Fırlıoğlu ve Demir (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, tüm ölçek için güvenilirlik katsayısı $r = .96$ iken alt bölümler için $r = .73$ ile $r = .94$ arasında değerlendirilmektedir (Fırlıoğlu ve Demir, 2000). Bu araştırmada ölçek yalnızca babalara uygulanmıştır ve çiftler uyum ölçeği için toplam puan kullanılmıştır.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 5'te sunulmuştur.

2.2.6 Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI)

Derogatis ve Spencer (1993) tarafından geliştirilen ölçek bir belirti tarama ölçeğidir ve 53 maddeden oluşmaktadır. Öz bildirim dayalı bu ölçek 5 dereceli Likert tipi bir ölçümle (0 = hiç, 1 = çok az, 2 = orta derecede, 3 = oldukça fazla, 4 = ileri) değerlendirilmektedir. Ölçeğin, somatizasyon, obsesif kompulsif bozukluk, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete bozukluğu, hostilite, fobik anksiyete, paranoid düşünce ve psikotizmdir şeklinde 9 alt boyutu bulunmaktadır. Şahin ve Durak (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek; depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite şeklinde 5 faktöre indirgenmiştir. Ölçeğin beş alt boyutunun iç tutarlılık katsayıları depresyon için = .88, anksiyete için = .87, olumsuz benlik için = .87, somatizasyon için = .75 ve hostilite için = .76 şeklindedir (Şahin ve Durak, 1994).

Bu çalışmada Kısa Semptom Envanterinin toplam puanı kullanılmıştır. Tüm ölçek için güvenilirlik katsayısı = .96 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 6'da sunulmuştur.

2.2.7 Duygu Düzenleme Ölçeği (Emotion Regulation Checklist)

Ebeveynler tarafından değerlendirilen ölçek çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmektedir. Shields ve Cicchetti (1999) tarafından geliştirilen Duygu Düzenleme Ölçeği, Batum ve Yaşarlı (2007) ile Yaşarlı ve Altan (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 24 madden oluşmaktadır ve 4 dereceli Likert tipi bir ölçümle değerlendirilmektedir (1 = hiçbir zaman; 4 = her zaman). Duygu Düzenleme Ölçeği'nin *duygu düzenleme* (8 madde) ve esnekliğin olmaması, deşiken ruh hali, düzenlenemeyen olumsuz duygu durumlarını betimleyen *olumsuzluk* (lability/negativity) (15 madde) şeklinde iki alt boyutu bulunmaktadır.

Ölçe in önceki çalışmalarda, duygu düzenleme ve olumsuzluk (lability/negativity) alt ölçekleri için iç tutarlık katsayısı sırasıyla $= .83$ ve $= .96$ 'dır. Her iki alt boyutu birleştirilerek elde edilen toplam duygu düzenleme boyutu için iç tutarlık değeri $= .75$ 'dir (Batum ve Yılmaz, 2007; Shields ve Cicchetti, 1997).

Bu çalışmada ölçek anne ve babalara ayrı ayrı uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları duygu düzenleme anneler için $= .54$; babalar için $= .60$ ve olumsuzluk (lability/negativity) anneler için $= .67$; babalar için ise $= .75$ olarak bulunmuştur.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 7'de sunulmuştur.

2.2.8 Kısa Mizaç Ölçeği (Short Temperament Scale for Children)

Çocukların mizaç özelliklerini ebeveynler tarafından değerlendirildiği Kısa Mizaç Ölçeği, Prior, Sanson ve Oberklaid (1989) tarafından geliştirilmiştir. 30 maddeden oluşan ve 6 dereceli Likert tipi bir ölçümle (1 = hemen hemen hiç, 6 = her zaman) değerlendirilmektedir. Bu ölçüm aracı, reaktivite, istikrar, yaklaşıma ve ritmiklik ekseninde dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek Türkçeye Boratav (2003) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının geçerlilik güvenirlik katsayıları reaktivite için $= .66$, yaklaşıma için $= .71$, istikrar için $= .66$ ve ritmiklik için $= .48$ eklenmiştir (Boratav, 2003). Bu çalışmada ölçek anne ve babalara ayrı ayrı uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları reaktivite anneler için $= .53$, babalar için $= .78$; yaklaşıma anneler için $= .78$, babalar için $= .48$; istikrar anneler için $= .68$, babalar için $= .80$ ve ritmiklik anneler için $= .64$, babalar için ise $= .67$ eklenmiştir. Araştırmada Kısa Mizaç Ölçeği'nin reaktivite, istikrar ve yaklaşıma alt boyutları kullanılmıştır.

Ölçeğin örnek maddeleri EK 8'de sunulmuştur.

2.2.9 Sosyal Yetkinlik ve Davranı De erlendirme-30 (Social Competence and Behavior Evaluation-SCBE30)

Çocukların sosyal yetkinli i ile davranı düzeyini ölçen bu ölçek 30 maddeden olu maktadır ve 6 dereceli Likert tipi bir ölçümle (1= hiçbir zaman, 6= her zaman) de erlendirilmektedir (SCBE-30; LaFreniere ve Dumas, 1996). Ölçe in, sosyal yetkinlik (SY) (10 madde), kızgınlık- saldırganlık (KS) (10 madde) ve anksiyete-içe dönüklük (A) (10 madde) olmak üzere toplam 3 alt boyutu vardır. Ölçek Çorapçı, Arslan-Yalçın, Aksan ve Ya murlu (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmı tır. Sosyal yetkinlik, kızgınlık- saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük ekindeki üç alt ölçe in iç tutarlılık katsayıları sırasıyla = .88, = .87, and = .84 olarak bulunmu tur (Çorapçı, 2010).

Bu çalı mada ölçek anne ve babalara ayrı ayrı uygulanmı tır. Ölçe in iç tutarlılık katsayıları anne ve babalar için sırasıyla sosyal yetkinlik için = .60 ve .80, kızgınlık-saldırganlık için = .74 ve .72 ve anksiyete-içe dönüklük için = .69 ve .76 ekinde hesaplanmı tır.

Ölçe in örnek maddeleri EK 9’da sunulmu tur.

2.3 İlem

Ara tırmaya ba lamadan önce, ara tırmanın uygulanması için Ankara Üniversitesi Etik Kurulu’ndan etik onay alınmı tır. zin yazısının örne i EK 10’da sunulmu tur. Okul öncesi çocu u olan anne ve babalara Ankara, stanbul ve Denizli illerinde çe itli anaokulu, kre ve gündüz bakım evleri ile ileti ime geçilerek ula ılmı tır. Ayrıca bazı katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ula ılmı tır.

Kurumların ve ki ilerin onayları alındıktan sonra anketler ayrı ayrı zarflar içerisine yerle tirilerek anne ve babalara ula tırılmı tır. Çalı maya katılan anne ve babaların gönüllü katıldıklarını belirttikleri “Ebeveyn için Ki isel Onam Formu” EK

11’de sunulmu tur. Anne ve babalardan anket formlarını birbirlerinden ba ımsız ekilde, ayrı ayrı doldurmaları ve formları doldurduktan sonra zarfları kapalı ekilde teslim etmeleri istenmi tir. Anketler anne ve babalara, dört farklı kar ı dengelenmi sıra ile verilmi tir. Katılımlarının ardından anne ve babalara okul öncesi çocukların duygusal geli imlerine dair bilgilendirici bir bülten verilmi tir.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bulgular bölümü yedi ana başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak betimleyici analizlerinin bulgularına yer verilmiştir. İkinci olarak analizlerde, duygusal sosyalleştirme uygulamalarının çocuğun ve ebeveynin cinsiyetine göre farklı olup olmadığını incelenmiştir. Üçüncü olarak ise babalara uygulanan ölçeklerin ve alt boyutlarının korelasyon analizlerine yer verilmiştir. Ek olarak bu bölümde çocuklara yönelik deyimlenmelerini elde etmek için kullanılan anne ve baba bildirimleri arasındaki korelasyon bilgileri de verilmiştir. Dördüncü olarak, çocuklara ilişkin anne ve babalara ayrı ayrı uygulanan ölçeklerin bileşik puanlarının nasıl hesaplandığını açıklanmış ve ardından çocuklarla ilgili deyimlenmelerin korelasyon analizlerine yer verilmiştir. Beşinci olarak, babaların destekleyici ve destekleyici olmayan duygusal sosyalleştirme uygulamalarını yordayan faktörlere ilişkin regresyon analizlerine yer verilmiştir. Altıncı olarak aracı analizleri bulgularına yer verilmiştir. Yedinci olarak ise düzenleyici analizlerin bulgularına yer verilmiştir.

3.1 Betimleyici istatistikler

Babalar ile ilgili deyimlenmelerin; sırasıyla ODBCÖ ve alt boyutları, ÇUÖ, KSE, EDYÖ ve alt boyutları, TKÖE ve alt boyutları ile anneye ait ODBCÖ ve alt boyutlarının ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri **Tablo 3.1**'de gösterilmektedir.

Ayrıca, anne ve babalardan ayrı ayrı edinilen çocuklarla ilgili deyimlenmelerin; sırasıyla Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) ve alt boyutları, Kısa Mizaç Ölçeği (KMÖ) ve alt boyutları, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

(SYDDÖ-30) ve alt boyutlarının ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri **Tablo3.2**'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1 Babalarla İlgili Değişkenlerin ve Anne Değişkeninin Betimleyici Analizleri

Değişkenler	N	Ortalama	Standart		
			Sapma	Minimum	Maksimum
ODBÇÖ					
Destekleyici	144	3.87	.49	2.14	4.92
Destekleyici Olmayan	144	2.41	.63	1.25	4
ÇUÖ	144	110.54	21.90	29	149
KSE	144	30.23	28.64	0	152
EDYÖ					
Engellenme	145	2.07	.35	1	2.82
Bağlanma	145	2.22	.32	1.36	3
TKÖE					
Dışa dönüklük	143	3.84	.77	1.88	5
Gelişime Açıklık	143	3.89	.54	1.83	5
Uyumluluk / Geçimlilik	143	4.31	.47	3	5
Sorumluluk	143	4.06	.53	2.38	5
D. Tutarsızlık	143	2.54	.74	1	4.78
ODBÇÖ -Anne					
Destekleyici	147	4.10	.52	2.70	5
D. Olmayan	143	2.39	.81	1.19	5

Not: Olumsuz Duygularla Bağlanma Çıkma Ölçeği (ODBÇÖ), Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Kısa Semptom Envanteri (KSE), Ebeveynin Duygu Yönetimi Ölçeği (EDYÖ), Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (TKÖE)

Tablo 3.2 Çocuklarla İlgili De ğerimlerin Betimleyici Analizleri

	ANNE					BABA				
	N	Ort	SS	Min	Mak.	N	Ort	SS	Min	Mak.
DDÖ										
D	144	3.22	.37	2.25	4	143	3.16	.37	1.88	4
O	145	1.88	.39	1	3.36	143	1.90	.36	1.20	2.87
KMÖ										
R	144	2.85	.62	1.33	4.67	142	2.72	.77	1	4.56
	145	3.90	.79	2	5.71	140	3.91	.90	1.86	5.71
Y	145	4.12	.93	1.14	5.86	142	4.14	.86	1.71	6
SYDDÖ-30										
SY	146	4.46	.81	2.40	6	140	4.37	.77	2.30	6
A	146	1.97	.64	1	3.80	139	1.89	.65	1	4.40
KS	143	2.29	.67	1.10	5.30	136	2.19	.67	1	4.20

(Not: Duygu Düzenleme Ölçe ği (DDÖ), D: Düzenleme, O: Olumsuzluk; Kısa Mizaç Ölçe ği (KMÖ), R: Reaktivite, : stikrar, Y: Yakla ma; Sosyal Yetkinlik ve Davranı De ğerlendirme Ölçe ği- 30 (SYDDÖ-30), SY: Sosyal Yetkinlik, A : Anksiyete/ çedönüklük, KS: Kızgınlık/Saldırıcılık)

3.2. Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarında Çocu un ve Ebeveynin Cinsiyetine

Göre Farklılıklar

Destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocu un ve ebeveynin cinsiyetine göre farklıla ıp farklıla madı ını anlayabilmek için 2 (Çocu un Cinsiyeti) X 2 (Ebeveyn Cinsiyeti) karma desen son faktörde tekrarlı MANOVA uygulanmı tır.

MANOVA bulgularına göre, ebeveyn cinsiyetinin temel etkisi anlamlıdır (Çok de ğerimli F [2, 135] = 7.19, $p < .01$, Wilks' = .90, $\eta^2 = .10$). MANOVA sonuçları **Tablo 3.3**'te gösterilmi tir. Ancak, çocu un cinsiyeti temel etkisi (Çok

de i kenli $F [2, 135] = .35, p = .71, Wilks' \lambda = .10, \eta^2 = .01$ ile etkile im etkisi (Çok de i kenli $F [2, 135] = .27, p = .77, Wilks' \lambda = 1.0, \eta^2 = .00$) istatistiksel olarak anlamlı de ildir. Duygu sosyalle tirme uygulamaları açısından hangi ebeveynin anlamlı düzeyde farklı oldu unu tespit etmek için Bonferroni düzeltmesi uygulanmı tır. Bulgulara göre anne ve babalar destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı tutumlar sergilemektedir ($F [1, 136] = 13.16, p < .001, \eta^2 = .09$). Destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarında ise anne ve babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır ($F [1, 136] = .93, p = .34, \eta^2 = .01$). Bulgulara göre, anneler ($M = 4.087$) babalara ($M = 3.882$) kıyasla daha fazla destekleyici duygu sosyalle tirme yaklaşımlarını benimsemektedir. Destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarında ise anne ($M = 2.352$) ve babalar ($M = 2.415$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.3 *Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarında Ebeveyn Farklılıkları*

	Çok De . F	sd	Wilks' λ	Çok De . F	Tek De . F	Tek De . F
				2		2
ODBÇÖ	7.19*	2, 135	.90	.10		
Destek		1, 136			13.16**	.09
Destek Ol.		1, 136			.93	.01

(Not: ODBÇÖ (Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Ölçeği), Destekleyici: Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları, Destekleyici Ol: Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları. * $p < .01$, ** $p < .001$)

3.3 Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulgular

Çalışmadaki değişkenler arasındaki ilişkileri belirleyebilmek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. İlk olarak, babalarla ilgili değişkenler arasındaki sıfır sıralı korelasyonlar hesaplanmıştır (ODBÇÖ, ÇUÖ, KSE, EDYÖ ve TKÖE). Korelasyon sonuçları **Tablo 3.4**'te gösterilmektedir. Ardından çocuklarla ilgili olan değişkenler için, hem anne hem de baba değişkenleri arasındaki sıfır sıralı korelasyonlar hesaplanmıştır (DDÖ, KMÖ, SYDDÖ-30). Çocuklarla ilgili değişkenlerin korelasyon sonuçları **Tablo 3.5**'te gösterilmektedir.

3.3.1 Baba ile İlgili Değişkenlerin Korelasyonları

Bulgulara göre babaların destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamaları, destekleyici olmayan duygusal sosyalleştirme uygulamaları ile olumsuz yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkilidir ($r = -.19, p < .05$). Ayrıca, babaların destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamaları ebeveynlerin birbiriyle uyumluluğu ile olumlu yönde ilişkilidir ($r = .45, p < .01$), babaların psikopatolojik durumuyla olumsuz yönde ilişkilidir ($r = -.30, p < .01$). Babaların destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamaları ile kendi duygularını düzenleyebilme becerileri arasındaki ilişki incelendiğinde destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamalarının duygularla bağlanabilmeyle olumlu yönde ilişkililiği bulunduğundan ($r = .34, p < .01$). Kişilik boyutları ile babaların destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamaları arasındaki ilişki incelendiğinde; babaların duyguları destekleyen yaklaşımlarının dışadönüklük ($r = .33, p < .01$), gelişime açıklık ($r = .28, p < .01$), geçimlilik/uyumluluk ($r = .40, p < .01$) ve sorumluluk ($r = .29, p < .01$) ile olumlu yönde, duygusal tutarsızlıkla ($r = -.29, p < .01$) ise olumsuz yönde ilişkililiği bulunduğundan. Buna ek olarak, babaların destekleyici olmayan duygusal sosyalleştirme

uygulamalarının e leri ile uyumuyla olumsuz yönde ($r = -.17, p < .05$); kendi psikopatolojileriyle ise olumlu yönde ili kilidir ($r = .35, p < .01$). Ayrıca, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme yakla ımları ki ilik boyutlarından duygusal tutarsızlık ile olumlu yönde ili kiliyken ($r = .22, p < .01$), dı a dönüklük ile olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.22, p < .01$).

Babaların bildirimlerine göre e leriyle uyumlarının babaların psikopatolojisiyle olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.54, p < .01$). Ayrıca baba bildirimine göre e lerin uyumunun babaların duygu düzenleme becerilerinden ba etme ile olumlu yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = .28, p < .01$). Bunlara ek olarak, baba bildirimine göre e lerin uyumunun ki ilik boyutlarından dı adönüklük ($r = .28, p < .01$), geli ime açıklık ($r = .37, p < .01$), geçimlilik/uyumluluk ($r = .26, p < .01$) ve sorumluluk ($r = .39, p < .01$) ile olumlu yönde, duygusal tutarsızlıkla ($r = -.25, p < .01$) ise olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur. Babaların psikopatolojisinin babaların duygu düzenleme becerilerinden ba etme ile olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.34, p < .01$). Bununla beraber, babaların psikopatolojisinin dı adönüklük ($r = -.36, p < .01$), geli ime açıklık ($r = -.40, p < .01$), ve sorumluluk ($r = -.26, p < .01$) ile olumsuz yönde, duygusal tutarsızlıkla ($r = .40, p < .01$) ise olumlu yönde ili kili oldu u bulunmu tur.

Babaların duygu düzenleme becerilerinden engellenmenin ba etme ile olumlu yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = .65, p < .01$). Ayrıca engellenme ki ilik boyutlarından geçimlilik ile olumlu ($r = .20, p < .05$), dı adönüklük ($r = -.19, p < .05$) ve duygusal tutarsızlık ile olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.26, p < .01$). Ba etmenin ise geli ime açıklık ($r = .25, p < .01$), geçimlilik ($r = .23, p$

< .01) ve sorumluluk ($r = .26, p < .01$) ile olumlu yönde, duygusal tutarsızlıkla ise olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur($r = -.47, p < .01$).

Babaların ki ilik özelliklerinden dı adönüklü ün geli ime açıklık ($r = .47, p < .01$), geçimlilik ($r = .51, p < .01$) ve sorumluluk ($r = .38, p < .01$) ile olumlu yönde, duygusal tutarsızlıkla ise olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.35, p < .01$). Geli ime açıklı ın geçimlik ($r = .38, p < .01$) ve sorumluluk ($r = .37, p < .01$) ile olumlu yönde, duygusal tutarsızlıkla ise olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.21, p < .05$). Geçimlili in sorumluluk ile olumlu yönde ($r = .53, p < .01$), duygusal tutarsızlık ile olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.26, p < .01$). Son olarak sorumluk ile duygusal tutarsızlı ın olumsuz yönde ili kili oldu u bulunmu tur ($r = -.18, p < .05$).

Tablo 3.4 Baba ile İlgili Değişkenlerin Korelasyonları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Destekleyici	1	-.19*	.45**	-.30**	.14	.34**	.33**	.28**	.40**	.29**	-.29**
2. D. olmayan		1	-.17*	.35**	-.01	-.12	-.22**	-.05	-.04	-.11	.22**
3. ÇUÖ			1	-.54**	.05	.28**	.28**	.37**	.26**	.39**	-.25**
4. KSE				1	-.04	-.34**	-.36**	-.40**	-.15	-.26**	.40**
5. Engellenme					1	.65**	-.19*	.01	.20*	.09	-.26**
6. Ba etme						1	.06	.25**	.23**	.26**	-.47**
7. Dı adönük							1	.47**	.51**	.38**	-.35**
8. Geli ime a.								1	.38**	.37**	-.21*
9. Geçimlilik									1	.53**	-.26**
10. Sorumluluk										1	-.18*
11. D.Tutarsızlık											1

(Not: 1. Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları 2. Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları 3. ÇUÖ: Çiftler Uyum Ölçe i 4. KSE: Kısa Semptom Envanteri 5. Duygu Düzenleme Becerileri -Engellenme 6. Duygu Düzenleme Becerileri - Ba etme 7. Ki ilik - Dı adönüklük 8. Ki ilik - Geli ime açıklık 9. Ki ilik - Geçimlilik 10. Ki ilik - Sorumluluk 10. Ki ilik-Duygusal Tutarsızlık. * $p < .05$, ** $p < .01$)

3.3.2 Çocuklarla İlgili Değişkenlerin Korelasyonları

Çalışmadaki çocuklara dair değişkenler için anne ve baba verileri incelendiğinde, anne-baba bildirimlerinin tutarlı olduğu gözlemlenmektedir. Çocukların duygularını düzenleyebilme becerisi açısından incelendiğinde duygu düzenleme ($r = .25$, $p < .01$) ve olumsuzluk (lability/negativity) ($r = .47$, $p < .01$) alt boyutları için anne ve baba bildirimlerinin olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Mizaç alt boyutlarından reaktivite ($r = .45$, $p < .01$), istikrar ($r = .35$, $p < .01$) ve yaklaşma ($r = .63$, $p < .01$) için anne ve baba değişkenlerinin olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, sosyal yetkinlik için de anne ve baba bildirimlerinin olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur ($r = .24$, $p < .01$). Ek olarak,

çocukların içselle tirme ($r = .38, p < .01$) ve dışalla tırma ($r = .32, p < .01$) davranı ları için de anne ve baba bildirimleri olumlu yönde ili kilidir (Bkz. **Tablo 3.5**).

3.4 Bile im (Composite) Puanlar

Çalı mada okul öncesi çocuklara dair bilgiler hem anneden hem de babadan alınmı tır. Çocu un duygu düzenlemesi, mizacı, sosyal yetkinli i, içselle tirme ve dışalla tırma sorunlarına dair edinilen bilgilerde; Shewark ve Blandon (2015) ile Ramsden and Hubbard (2002)'ın çalı malarında oldu u gibi anne ve baba bildirimleri arasındaki korelasyon de erleri temel alınarak bile im puanlar hesaplanmı tır. Buna göre duygu düzenleme, mizaç, sosyal yetkinlik, içselle tirme ve dışalla tırma de i kenleri için anne ve baba puanları toplanarak ortalamaları hesaplanmı tır. Ara tırmanın bundan sonraki kısımlarındaki analizlerde çocuk de i kenlerinde bile im puanları kullanılmı tır. Çocuk de i kenlerinin bile im puanlarının korelasyon de erleri **Tablo 3.6** 'da gösterilmektedir. Buna göre, çocukların duygu düzenlemesi olumsuzluk (lability/negativity) ile olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.38, p < .01$). Duygu düzenleme ile mizaç özellikleri incelendi inde duygu düzenlemenin rekativiteyle olumsuz ($r = -.28, p < .01$), yakla mayla olumlu yönde ili kili oldu u görülmü tür ($r = .44, p < .01$). Ayrıca duygu düzenleme, çocukların sosyal yetkinli i ile olumlu yönde ili kiliyken ($r = .48, p < .01$), içselle tirme ($r = -.53, p < .01$) ve dışalla tırma ($r = -.28, p < .01$) davranı larıyla olumsuz yönde ili kilidir. Duygu düzenlemenin olumsuzluk (lability/negativity) alt boyutu mizaç alt boyutlarından rekativiteyle olumlu yönde ili kiliyken ($r = .66, p < .01$), istikrar ile olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.41, p < .01$). Ek olarak çocuktaki olumsuzluk (lability/negativity) sosyal yetkinlik ile olumsuz yönde ili kiliyken ($r = -$

.54, $p < .01$), içselle tirme ($r = .27, p < .01$) ve dı salla tırma ($r = .74, p < .01$) davranı larıyla olumlu yönde ili kilidir.

Mizaç alt boyutlarından reaktivite, mizacın bir di er alt boyutu istikrar ile olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.32, p < .01$). Ayrıca reaktivite sosyal yetkinlik ile olumsuz yönde ili kiliyken ($r = -.45, p < .01$), içselle tirme ($r = .17, p < .05$) ve dı salla tırma ($r = .67, p < .01$) davranı larıyla olumlu yönde ili kilidir. Mizacın istikrar alt boyutu sosyal yetkinlik ile olumlu yönde ili kiliyken ($r = .51, p < .01$), dı salla tırma davranı larıyla olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.35, p < .01$). Ek olarak yakla ma, sosyal yetkinlikle olumlu ($r = .19, p < .05$), içselle tirme davranı larıyla ise olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.57, p < .01$).

Sosyal yetkinlik içselle tirme davranı larıyla ($r = -.25, p < .01$) ve dı salla tırma davranı larıyla olumsuz yönde ili kilidir ($r = -.42, p < .01$). Son olarak içselle tirme davranı larıyla dı salla tırma davranı ları arasında istatistiksel olarak olumlu yönde anlamlı ili ki bulunmu tur ($r = .36, p < .01$).

Tablo 3.5 Çocuklarla İlgili Değişkenlerin Korelasyonları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. A_düzenleme	1	.25**	-.45**	-.31**	-.27**	-.22*	.26**	.03	.42**	.24**	.52**	.12	-.28**	-.23**	-.44**	-.25**
2. B_düzenleme		1	-.10	-.18*	-.11	-.15	.03	.06	.24**	.35**	.11	.38**	-.09	-.09	-.22**	-.41**
3. A_olumsuzluk			1	.47**	.58**	.41**	-.40**	-.22**	-.10	.08	-.56**	-.17*	.68**	.39**	.31**	.08
4. B_olumsuzluk				1	.31**	.62**	-.27**	-.28**	.02	-.06	-.36**	-.30**	.41**	.71**	.11	.18*
5. A_reaktivite					1	.45**	-.28**	-.14	-.14	.04	-.38**	-.11	.57**	.34**	.18*	.06
6. B_reaktivite						1	-.22*	-.26**	-.10	-.21*	-.36**	-.32**	.44**	.66**	.13	.16
7. A_istikrar							1	.35**	-.04	-.06	.51**	.20*	-.33**	-.29**	-.12	-.04
8. B_istikrar								1	-.21*	-.06	.22**	.42**	-.21*	-.22*	-.06	.06
9. A_yaklaşma									1	.63**	.25**	-.00	-.13	.02	-.56**	-.32**
10. B_yaklaşma										1	.02	.19*	-.04	-.07	-.42**	-.41**
11. A_SY											1	.24**	-.37**	-.35**	-.22**	-.13
12. B_SY												1	-.22**	-.32**	-.04	-.19*
13. A_A													1	.38**	.40**	-.00
14. B_A														1	.08	.36**
15. A_KS															1	.32**
16. B_KS																1

(Not: 1. Anne Duygu Düzenleme 2. Baba Duygu Düzenleme 3. Anne Duygu Düzenleme-Olumsuzluk 4. Baba Duygu Düzenleme- Olumsuzluk 5. Anne (Mizaç)-Reaktivite 6. Baba (Mizaç)- Reaktivite 7. Anne (Mizaç)- stikrar 8. Baba (Mizaç)- stikrar 9. Anne (Mizaç) Yaklaşma 10. Baba (Mizaç)- Yaklaşma 11. Anne SY: Sosyal Yetkinlik. 12. Baba SY: Sosyal Yetkinlik 13. Anne A : Anksiyete/ çedönüklük- çşelle tırme 14. Baba A : Anksiyete/ çedönüklük- çşelle tırme 15. Anne KS: Kızgınlık/Saldırganlık-Dı salla tırma 16. Baba KS: Kızgınlık/Saldırganlık-Dı salla tırma. * $p < .05$, ** $p < .01$)

Tablo 3.6 Çocuk De i kenleri için Bile im Puanlarının Korelasyonları

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. DD	1	-.38**	-.28**	.13	.44**	.48**	-.53**	-.28**
2. O		1	.66**	-.41**	-.05	-.54**	.27**	.74**
3. R			1	-.32**	-.15	-.45**	.17*	.67**
4.				1	-.12	.51**	-.06	-.35**
5. Y					1	.19*	-.57**	-.08
6. SY						1	-.25**	-.42**
7. A							1	.36**
8. KS								1

(Not: DD: Düzenleme, O: Olumsuzluk, R: Reaktivite, : stikrar, Y: Yaklaşma, SY: Sosyal Yetkinlik, A : Anksiyete/ çedönüklük, KS: Kızgınlık/Saldırıcılık. * $p < .05$. ** $p < .01$)

3.5. Regresyon Analizine li kin Bulgular

3.5.1. Babaların Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarını Yordayan

Faktörler

Babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordayan de i kenleri belirlemek amacıyla destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları iki farklı a amalı hiyerar ik regresyon analizi ile test edilmi tir. Analizin ilk a amasında annelerin çalı ıp çalı mamasının etkisini kontrol etmek amacıyla de i ken denkleme eklenmi tir. kinci a amada babanın e itim durumu denkleme eklenmi tir. Üçüncü a amada babanın ki ilik özelliklerinin etkisini kontrol etmek amacıyla dı a dönüklük, geli ime açıklık, uyumluluk/geçimlilik, sorumluluk, duygusal tutarsızlık de i kenleri denkleme eklenmi tir. Dördüncü a amada babanın psikopatolojisi denkleme eklenmi tir. Be inci a amada baba bildirimine göre e lerin

uyumu de i kenini denkleme eklenmi tir. Son olarak altıncı a amada ise di er de i kenlerine etkisi kontrol edildikten sonra babaların duygu düzenleme becerilerinin etkisini görmek amacıyla engellenme ve ba etme de i kenleri denkleme eklenmi tir.

3.5.1.1 Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarıyla İlişkili

Faktörler

İlk olarak, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordayan de i kenleri belirlemek amacıyla a amalı hiyerarşik regresyon analiz kullanılmı tir. Yapılan analiz sonucunda annelerin çalı ması, babanın e itim düzeyi, babanın kişilik özelliklerinden dı adönüklük, sorumluluk ve geli ime açıklık, babanın psikopatolojisi, babanın duygu düzenleme becerilerine ilişkin engellenme ve ba etme de i kenlerinin destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını istatistiksel olarak anlamlı ekilde yordamadı ı bulunmu tur. Babaların kişilik boyutlarından uyumluluk/geçimlilik ve duygusal tutarsızlık ile baba bildirimine göre e lerin uyumu de i kenlerinin babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordama gücüne sahip oldu u bulunmu tur.

Tablo 3.7'de görüldü ü gibi kişilik özelliklerinden uyumluluk/geçimlilik ($\beta = .40, t(1,136) = 5.10, p < .001$) ve duygusal tutarsızlık ($\beta = -.20, t(1,135) = -2.47, p < .05$) de i kenleri babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını anlamlı ekilde yordamaktadır. Uyumluluk/ geçimlilik babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarındaki varyansın % 16'sını açıklamaktadır ($F_{de i imi}(1,136) = 26.00, p < .001$). Duygusal tutarsızlık de i keninin denkleme girmesiyle açıklanan varyans % 20'ye yükselmi tir ($F_{de i imi}(1,135) = 6.08, p < .05$). Babanın

ki ilik özelliklerinin etkisi kontrol edildikten sonra baba bildirimine göre e lerin uyumunun babanın destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını anlamlı ekilde yordadı ı görülmektedir ($r = .32, t(1,134) = 4.10, p < .001$) ve baba bildirimine göre e lerin uyumunun denkleme girmesiyle açıklanan varyans % 29'a yükselmektedir ($F_{de i imi}(1,134) = 17.00, p < .001$).

Tablo 3.7 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarıyla li kili Faktörler

	F _{de i imi}	sd	t	R ²
Ba ımlı De i ken:				
Destekleyici DS				
A ama 1				
			-.02	.82
			.11	.18
			.16	.179
	26.00**	1,136	.40	5.01**
			.09	.99
			-.20	-2.47
			.18	2.14
			-.19	-2.50
			.34	4.50
			.25	3.12
			.09	1.10
A ama 2			-.01	-.14
			.07	.86
			.11	1.21
			.35	4.42*
			.08	.88
	6.08*	1,135	-.20	-2.47*
			.15	1.86
			-.14	-1.70
			.32	4.10
			.20	2.26
			.05	.57
A ama 3			-.04	-.52
			.05	.63
			.07	.75
			.28	3.58**
			-.03	-.33
			-.14	-1.77
			.06	.72
			.04	.45
	16.81**	1,134	.32	4.10**
			.15	1.76
			.06	.72

(* $p < .05$, ** $p < .001$)

3.5.1.2. Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarıyla İlişkili Faktörler

İkinci olarak, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla amaçlı hiyerarşik regresyon analiz kullanılmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda annelerin çalışması, babanın kişilik özelliklerinden gelişime açıklık, uyumluluk/geçimlilik, sorumluluk, duygusal tutarsızlık, baba bildirimine göre ebevelerin uyumu ve babanın duygu düzenleme becerilerine ilişkin engellenme ve bastırma değişkenlerinin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamadığı bulunmuştur. Babaların eğitim düzeyi, kişilik boyutlarından dışadönüklük ve babanın psikopatolojisi değişkenlerinin babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordama gücüne sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.8'de görüldüğü gibi babanın eğitim düzeyi ($\beta = -.32, t(1,136) = -3.94, p < .001$) babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını anlamlı şekilde yordamaktadır. Babaların eğitim düzeyi, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarındaki varyansın % 10'unu açıklamaktadır ($F_{\text{değişkeni}}(1,136) = 15.59, p < .001$). İkinci aşamada eğitim düzeyinin etkisi kontrol edildiğinde kişilik boyutlarından dışadönüklük değişkeninin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir ($\beta = -.22, t(1,135) = -2.28, p < .01$) ve dışadönüklük değişkeni denkleme girdiğinde açıklanan varyans % 15'e yükselmektedir ($F_{\text{değişkeni}}(1,135) = 7.48, p < .01$). Sonraki aşamada eğitim düzeyi ve dışadönüklük değişkenlerinin etkisi kontrol edildiğinde babanın psikopatolojisinin destekleyici olmayan duygu

sosyalleştirme uygulamalarını anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir ($r = .26$, $t(1,134) = 3.04$, $p < .01$) ve psikopatoloji değişkeni denkleme girdiğinde açıklanan varyans % 20'ye yükselmektedir ($F_{değişkeni}(1,134) = 9.23$, $p < .01$).

Tablo 3.8 *Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarıyla İlgili Faktörler*

		F değeri	sd	t	R ²
	Başlı Değişken:				
	Destekleyici Olmayan DS				
Amaç 1	Annenin Çalması			-.03	-.33
	Babanın Eğitim Düzeyi	15.59**	1,136	-.32	-3.94**
	Dönüklük			-.22	-2.74
	Geçimlilik			-.06	-.79
	Sorumluluk			-.07	-.87
	Duygusal Tutarsızlık			.16	2.01
	Gelişime Açıklık			-.05	-.64
	Psikopatoloji			.31	3.84
	Elerin Uyumunu			-.18	-2.19
	Bağ Etme			-.04	-.53
	Engellenme			.02	.30
Amaç 2	Annenin Çalması			-.03	-.37
	Babanın Eğitim Düzeyi			-.32	-4.00**
	Dönüklük	7.48*	1,135	-.22	-2.28*
	Geçimlilik			.06	.65
	Sorumluluk			.01	.13
	Duygusal tutarsızlık			.10	1.17
	Gelişime Açıklık			.06	.70
	Psikopatoloji			.26	3.03
	Elerin Uyumunu			-.12	-1.50
	Bağ Etme			-.03	-.37
	Engellenme			-.01	-.17
Amaç 3	Annenin Çalması			-.03	-.32
	Babanın Eğitim Düzeyi			-.26	-3.22*
	Dönüklük			-.13	-1.51
	Geçimlilik			.05	.60
	Sorumluluk			.04	.50
	Duygusal Tutarsızlık			.03	.35
	Gelişime Açıklık			.15	1.65
	Psikopatoloji	9.23*	1,134	.26	3.04*
	Elerin Uyumunu			.00	.02
	Bağ Etme			.05	.61
	Engellenme			.01	.21

(* $p < .05$, ** $p < .001$)

3.6. Aracı Analizler

Ara tırmada aracı de i ken olabilece i dü ünülen de i kenlerin rolü incelenirken Baron ve Kenny'nin (1986) ileri sürdü ü ilkeler dikkate alınmı tır. Bu do rultuda ilk olarak ba ımsız de i ken ile aracı de i ken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ili ki aranmı tır (a yolu). kinci olarak ba ımsız de i ken ile ba ımlı de i ken arasında anlamlı bir ili ki aranmı tır (b yolu). Üçüncü olarak, regresyon denklemine aracı de i ken eklenmeden ba ımsız de i ken ile ba ımlı de i ken arasında anlamlı ili ki aranmı tır (c yolu). Son olarak ise a ve b yolları kontrol edildi inde ba ımsız de i kenle ba ımlı de i ken arasındaki ili kinin (c' yolu) tamamen ortadan kalkması ya da azalması beklenmi tir. Ayrıca, beta de erlerindeki azalma miktarlarını de erlendirmek amacıyla Sobel testi kullanılmı tır (Kenny ve ark., 1998). Bu bilgiler do rultusunda gerekli ölçütleri kar ılamayan de i kenler analizlere dâhil edilmemi tir. Gerekli ölçütleri kar ılayan, tam ve kısmi aracılı ın oldu u görülen modellere ili kin bulgular sunulmu tur.

Bu ara tırmada üç farklı aracı model incelenmektedir. İlk olarak, babaların duygu düzenleme becerileri ile okul öncesi çocuklarının duygu düzenleme becerisi arasındaki ili kide babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolünün olup olmadı ı incelenmi tir. kinci olarak babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının sosyal yetkinli i arasındaki ili kide, çocukların duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün olup olmadı ını incelenmi tir. Son olarak ise babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının davranı sal problemleri (içselle tirme ve dışalla tırma) arasındaki ili kide çocukların duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün olup olmadı ı incelenmi tir.

3.6.1. Babaların Duygularla Ba Etme Becerileri ile Çocu un Duygu Düzenlemesi Arasındaki İlişki Kilde Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle Tirme Uygulamalarının Aracı Rolü

Babaların duygu düzenleme becerileri ile çocu un duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki kilde babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolünün incelenmesi amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler, babaların duygularıyla ba etme becerileri ile çocuklarının duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki kilde destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolü olduğu saptanmıştır (Bkz. **Tablo 3.9**).

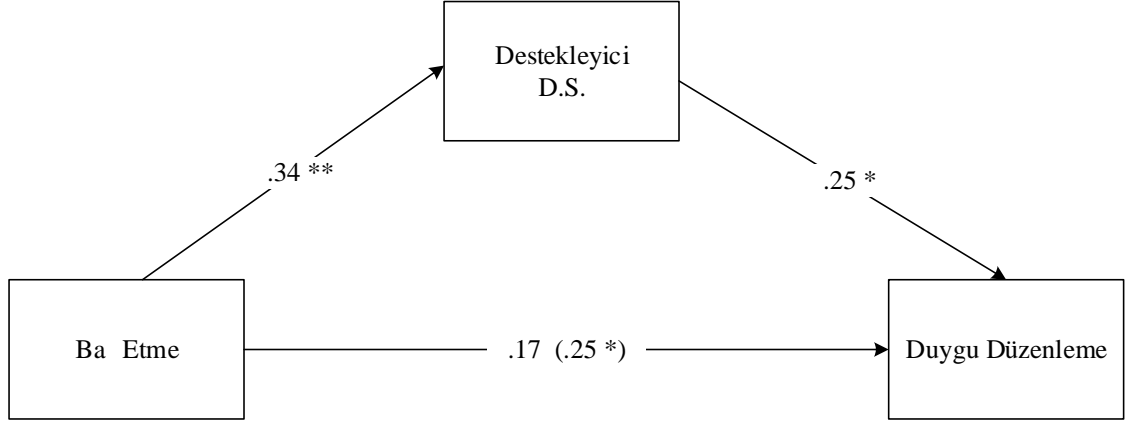
Hiyerarşik regresyon analizinin ilk basamağında yer alan ba etme becerisinin çocu un duygu düzenleme becerisini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($\beta = .25$, $t(1,142) = 3.07$, $p < .01$). İkinci basamakta yer alan destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocu un duygu düzenleme becerilerini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($\beta = .25$, $t(2,141) = 2.94$, $p < .01$). Destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının analize girmesiyle babaların duygularla ba etme becerileriyle çocuklarının duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki anlamlılığını kaybetmiştir ($\beta = .17$, $t(141) = 1.96$, $p = .053$) ve bu ilişki Sobel testi ile doğrulanmıştır ($z = 2.44$, $p < .05$). **Ekil 3.1'** de görüldüğü gibi babaların duyguları ile ba etme becerileri ile çocuklarının duygularını düzenlemeleri arasındaki ilişki kilde babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının tam aracı etkisi bulunmaktadır. Yani, babaların duygularıyla ba edebilmesi destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının arttırmakta, dolayısıyla da çocuklarının duygu düzenleme becerisini arttırmaktadır. Babaların destekleyici duygu sosyalle tirme

uygulamaları, babaların duyguları ile ba etme becerileri ile çocuklarının duygularını düzenlemeleri arasındaki ilişkiyi toplam varyansın % 34 'ünü açıklamaktadır.

Tablo 3.9 Babaların Duygularla Ba Etme Becerileri ile Çocu un Duygu Düzenlemesi Arasındaki İlişki Kilde Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Aracı Rolü

	sd	F		t	R ²
Model:					
Ba ımlı De i kenler					
A. Ba ımlı De i ken:					
Destekleyici Duygu					
Sosyalle tirme					
1. Ba etme	1,142	19.11**	.34	4.37**	.12
B. Ba ımlı De i ken:					
Duygu Düzenleme					
1. Ba Etme	1,142	9.45*	.25	3.07*	.06
2. Destekleyici	2,141	9.28**	.25	2.94*	.12
DS					
(Ba Etme)	141		.17	1.96	

(* $p < .01$, ** $p < .001$)

ekil 3.1 Babaların Duygularla Ba Etmesi ile Çocu un Duygu Düzenlemesi Arasındaki İlişki
 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Davranı larının Aracı Rolü

3.6.2. Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki İlişki

Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ilişki ler açısından çocu un duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün incelenmesi amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmı tır. Yapılan analizlerde, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ilişki de çocu un duygu düzenlemesinin aracı rolü oldu u saptanmı tır (Bkz. **Tablo 3.10**). Analizinin ilk basama nda yer alan destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının, çocu un sosyal yetkinli ini anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .26, t(1,142) = 3.25, p < .001$). İkinci basamakta yer alan duygu düzenlemenin çocu un sosyal yetkinli ini anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .43, t(2,141) = 5.60, p < .001$). Çocu un duygu düzenlemesinin analize girmesiyle babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının sosyal yetkinli i arasındaki ilişki anlamlılı nı kaybetmi tir ($\beta = .13, t$

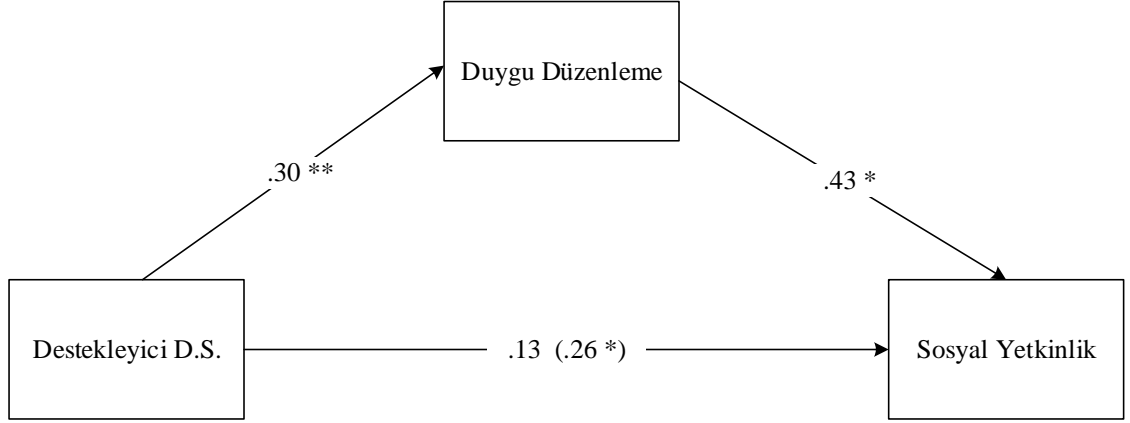
(141) = 1.70, $p = .091$) ve bu dü ü sobel testi ile do rulanmı tır ($z = 3.15, p < .05$).

ekil 3.2'de görüldü ü gibi babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide çocu un duygularını düzenlemesinin tam aracı etkisi bulunmaktadır. Bir ba ka deyi le, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin artmasına, çocukların duygu düzenleme becerisinin artması ise çocukların sosyal yetkinli inin arttırmasına yol açmaktadır. Çocu un duygu düzenlemesi, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide toplam varyansın % 50' sini açıklamaktadır.

Tablo 3.10 *Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü*

	sd	F	t	R ²	
Model:					
Ba ımlı De i kenler					
A. Ba ımlı De i ken:					
Duygu Düzenleme					
1. Destekleyici DS	1,142	14.47**	.30	3.80**	.09
B. Ba ımlı De i ken:					
Sosyal Yetkinlik					
1. Destekleyici DS	1,142	10.54*	.26	3.25*	.07
2. Duygu Düzenleme (Destekleyici DS)	2,141	22.10**	.43	5.60*	.24
	141		.13	1.70	

(* $p < .01$, ** $p < .001$)

ekil 3.2 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Davranı lar ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

3.6.3. Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

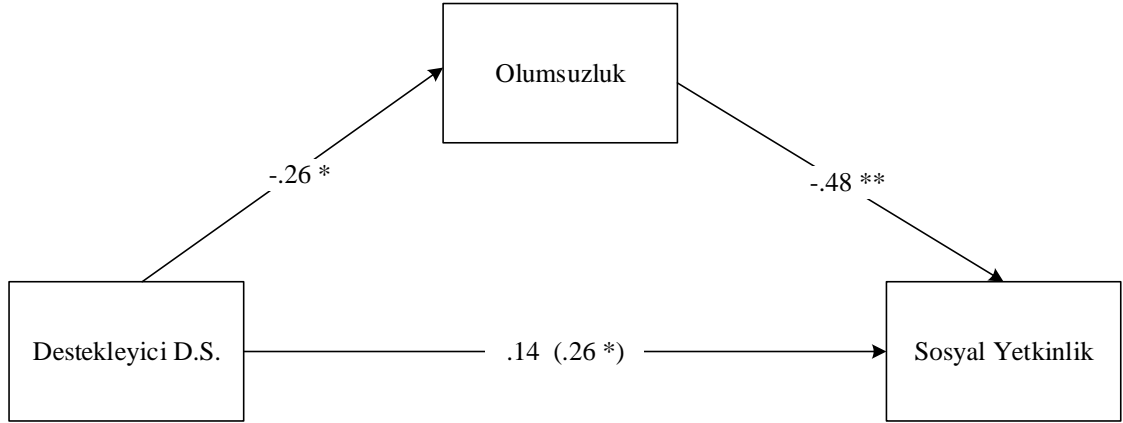
Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide çocu un olumsuzlu unun aracı rolünün incelenmesi amacıyla hiyerar ik regresyon analizleri yapılmı tır. Yapılan analizler sonucunda babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide çocu un olumsuzlu unun aracı rolünün oldu u saptanmı tır. (Bkz **Tablo 3.11**). Analizin ilk basama nda yer alan destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının, çocu un sosyal yetkinli ini anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .26$, $t(1,142) = 3.25$, $p < .01$). İkinci basamakta yer alan olumsuz duygu düzenlemenin çocu un sosyal yetkinli ini anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = -.48$, $t(2,141) = -6.53$, $p < .001$). Çocu un olumsuz duygu düzenlemesinin analize girmesiyle babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının sosyal yetkinli i arasındaki ili ki anlamlılı mını kaybetmi tir ($\beta = .14$, $t(141) = 1.86$, p

= .066) ve bu dü ü sobel testi ile do rulanmı tır ($z = 2.89, p = .05$). **ekil 3.3**'te görüldü ü gibi babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide çocu un olumsuz duygu düzenlemesinin tam aracı etkisi bulunmaktadır. Yani, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının azalması çocuklarda olumsuzlu u arttırmaktadır. Dolayısıyla da bu durum çocuklarda sosyal yetkinlik düzeyinin dü mesine yol açmaktadır. Çocu un olumsuz duygu düzenlemesi, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide toplam varyansın % 48' ini açıklamaktadır.

Tablo 3.11 *Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü*

	sd	F	t	R ²	
Model:					
Ba ımlı De i kenler					
A. Ba ımlı De i ken:					
Olumsuzluk					
1. Destekleyici DS	1,142	10.43*	-.26	-3.23*	.07
B. Ba ımlı De i ken:					
Sosyal Yetkinlik					
1. Destekleyici DS	1,142	10.54*	.26	3.25*	.07
2. Olumsuzluk (Destekleyici DS)	2,141	28.13**	-.48	-6.53**	.29
	141		.14	1.86	

(* $p < .01$, ** $p < .001$)

ekil 3.3 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocuktaki Olumsuzluk Düzenlemesinin Aracı Rolü

3.6.4. Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme

Uygulamaları ile Çocu un içselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının davranı sal problemleri arasındaki ili kiler açısından çocu un duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün incelenmesi amacıyla hiyerar ik regresyon analizleri yapılmı tır.

Yapılan analizlerde, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un içselle tirme davranı ları arasındaki ili kide çocu un duygu düzenlemesinin aracı rolünün oldu u saptanmı tır (Bkz. **Tablo 3.12**).

Hiyerar ik regresyon analizinin ilk basama nda yer alan destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının, çocu un içselle tirme

(anksiyete/içedönüklük) davranı larını anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($R^2 = .21$, $t(1,142) = 2.55$, $p < .05$). kinci basamakta yer alan duygu düzenlemenin

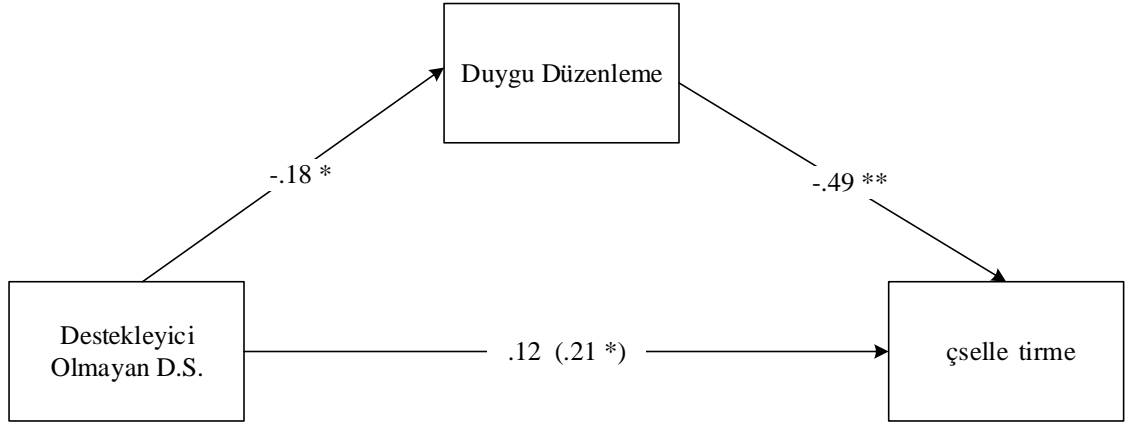
çocu un içselle tirme davranı larını anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($R^2 = -.49$, $t(2,141) = -6.78$, $p < .001$). Çocu un duygu düzenlemesinin analize girmesiyle

babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının içselle tirme davranı ları arasındaki ili ki anlamlılı ını kaybetmi tir ($r = .12$, $t(141) = 1.66$, $p = .098$) ve bu dü ü sobel testi ile do rulanmı tır ($z = 2.07$, $p < .05$). **ekil 3.4**'te görüldü ü gibi babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un içselle tirme davranı ları arasındaki ili kide çocu un duygu düzenlemesinin tam aracı etkisi bulunmaktadır. Böylelikle, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme yakla ımlarını benimsemesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin dü mesine yol açmakta ve bu durum çocuklarda içselle tirme davranı larının artmasıyla sonuçlanmaktadır. Çocu un duygu düzenlemesi, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un içselle tirme davranı ları arasındaki ili kide toplam varyansın % 43'ünü açıklamaktadır.

Tablo 3.12 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

	sd	F		t	R ²
Model:					
Ba ımsız De i kenler					
A. Ba ımlı De i ken:					
Duygu Düzenleme					
1. Destekleyici Olmayan DS	1,142	4.76*	-.18	-2.18*	.03
B. Ba ımlı De i ken:					
çselle tirme					
1. Destekleyici Olmayan DS	1,142	6.48*	.21	2.55*	.04
2. Duygu Düzenleme (Destekleyici Olmayan DS)	2,141	27.43**	-.49	-6.78**	.28
	141		.12	1.66	

(* $p < .05$, ** $p < .001$)

ekil 3.4 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

3.6.5. Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme

Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

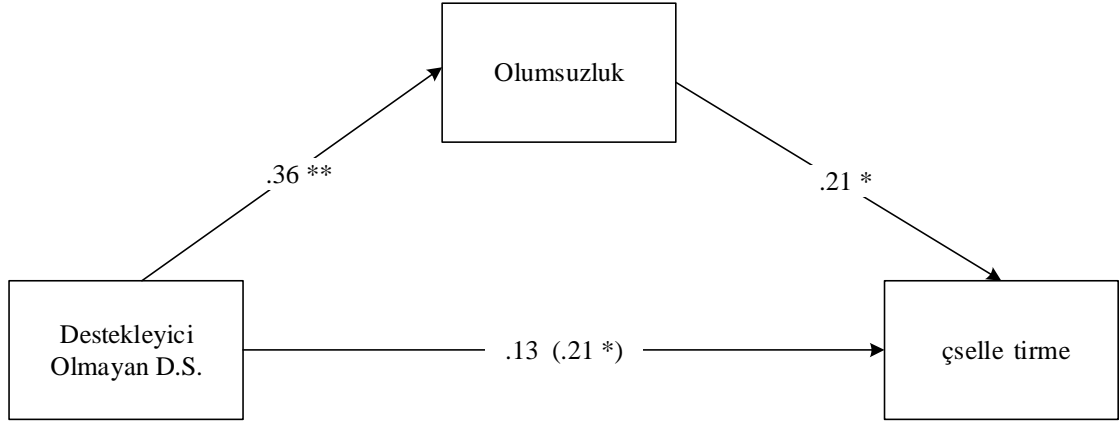
Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının davranı sal problemleri arasındaki ili kiler açısından çocu un duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün incelenmesi amacıyla hiyerar ik regresyon analizleri yapılmı tır. Yapılan analizlerde, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un içselle tirme davranı ları arasındaki ili kide çocuktaki olumsuzlu un aracı rolünün oldu u saptanmı tır (Bkz. **Tablo 3.13**). Hiyerar ik regresyon analizinin ilk basama ında yer alan destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının, çocu un içselle tirme davranı larını anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .21$, $t(1,142) = 2.55$, $p < .05$). İkinci basamakta yer alan çocuktaki olumsuzlu un, çocu un içselle tirme davranı larını anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .21$, $t(2,141) = 2.46$, $p < .05$). Çocu un olumsuz duygu

düzenlemesinin analize girmesiyle babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının içselle tirme davranı ları arasındaki ili ki anlamlılı ını kaybetmi tir ($\eta^2 = .13$, $t(141) = 1.55$, $p = .12$) ve bu dü ü sobel testi ile do rulanmı tır ($z = 2.17$, $p < .05$). **ekil 3.5'** te görüldü ü gibi babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un içselle tirme davranı ları arasındaki ili kide çocu un olumsuz duygu düzenlemesinin tam aracı etkisi bulunmaktadır. Bir ba ka deyi le, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme yakla ımlarını benimsemesi çocuklarda olumsuz duygu düzenlemeyi arttırmaktadır. Çocuklarda olumsuz duygu düzenlemenin artması ise anksiyete ve içedönüklük gibi içselle tirme davranı larını arttırmaktadır. Çocu un olumsuz duygu düzenlemesi, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un içselle tirme davranı ları arasındaki ili kide toplam varyansın % 38' ini açıklamaktadır.

Tablo 3.13 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

	sd	F		t	R ²
Model:					
Ba ımlı De i kenler					
A. Ba ımlı De i ken:					
Olumsuzluk					
1. Destekleyici Olmayan DS	1,142	20.54**	.36	4.53**	.13
B. Ba ımlı De i ken:					
çselle tirme					
1. Destekleyici Olmayan DS	1,142	6.48*	.21	2.55*	.04
2. Olumsuzluk (Destekleyici Olmayan DS)	2,141	6.39*	.21	2.46*	.08
	141		.13	1.55	

(* $p < .05$, ** $p < .001$)

ekil 3.5 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çselle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

3.6.6. Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme

Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

Babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının davranı sal problemleri arasındaki ili kiler açısından çocu un olumsuzlu unun aracı rolünün incelenmesi amacıyla hiyerar ik regresyon analizleri yapılmı tır. Yapılan analizlerde, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un dı salla tırma davranı ları arasındaki ili kide çocuktaki olumsuzlu un aracı rolünün oldu u saptanmı tır (Bkz. **Tablo 3.14**). Hiyerar ik regresyon analizinin ilk basama ında yer alan destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının, çocu un dı salla tırma (kızgınlık/saldırıcılık) davranı larını anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .26$, $t(1,142) = 3.20$, $p < .05$). İkinci basamakta yer alan olumsuz duygu düzenlemenin çocu un dı salla tırma davranı larını anlamlı ekilde yordadı ı bulunmu tur ($\beta = .75$, $t(2,141) = 12.51$, $p < .001$). Çocu un olumsuz

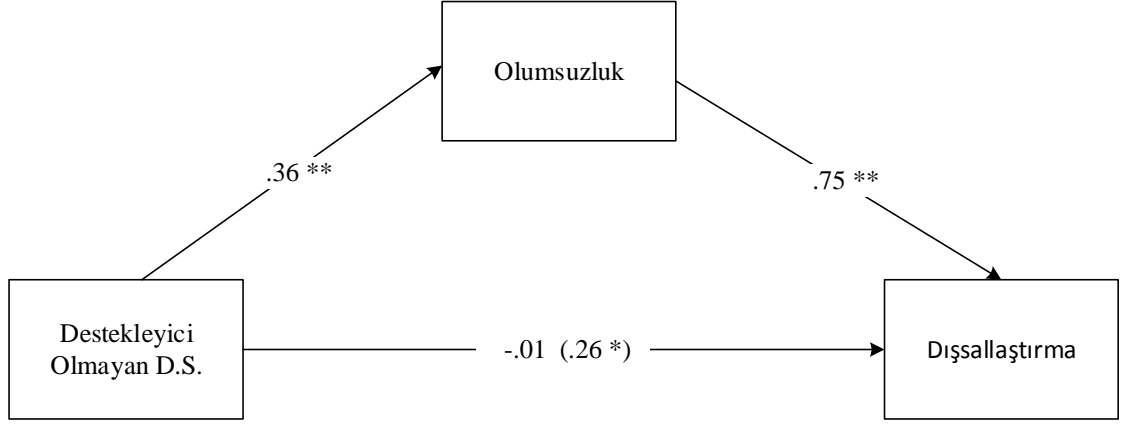
duygu düzenlemesinin analize girmesiyle babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tırme uygulamaları ile çocuklarının dı salla tırma davranı ları arasındaki ili ki anlamlılı ını kaybetmi tir ($\beta = -.01$, $t(141) = -.11$, $p = .913$) ve bu dü ü sobel testi ile do rulanmı tır ($z = 4.31$, $p < .05$). **ekil 3.6'** da görüldü ü gibi babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tırme uygulamaları ile çocu un dı salla tırma davranı ları arasındaki ili kide çocu un olumsuz duygu düzenlemesinin tam aracı etkisi bulunmaktadır. Yani, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tırme yakla ımlarını benimsemeleri çocuklarda olumsuz duygu düzenlemeyi arttırmaktadır. Çocuklarda olumsuz duygu düzenlemenin artması ise kızgınlık ve saldırganlık gibi dı salla tırma davranı larını arttırmaktadır Çocu un olumsuz duygu düzenlemesi, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tırme uygulamaları ile çocu un dı salla tırma davranı ları arasındaki ili kide toplam varyansın % 96'sını açıklamaktadır.

Aracı analizlerin özet tablosu **ekil 3.7'** deki gibidir

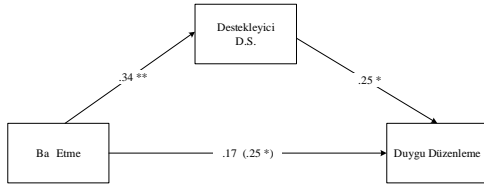
Tablo 3.14 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

	sd	F		t	R ²
Model:					
Ba ımlı De i kenler					
A. Ba ımlı De i ken:					
Olumsuzluk					
1. Destekleyici Olmayan DS	1,142	20.54**	.36	4.5**	.13
B. Ba ımlı De i ken:					
Dı salla tırma					
1. Destekleyici Olmayan DS	1,142	10.26*	.26	3.20*	.07
2. Olumsuzluk (Destekleyici Olmayan DS)	2,141	89.06**	.75	12.51**	.56
	141		-.01	-.11	

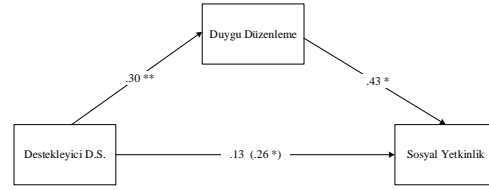
(* $p < .05$, ** $p < .001$)

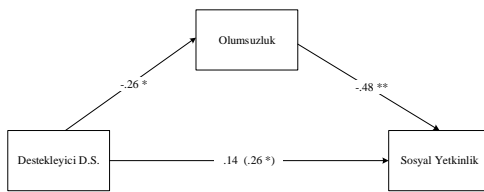
ekil 3.6 Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Düzenlemesinin Aracı Rolü

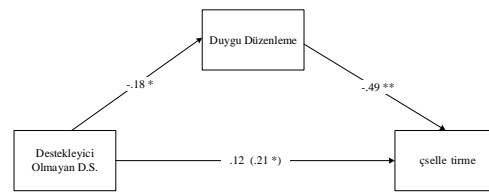
1. Babaların Duygularla Ba Etmesi ile Çocu un Duygu Dzenlemesi Arasındaki li kide Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Davranı larının Aracı Rolü

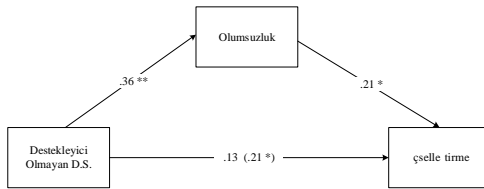
2. Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Davranı lar ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Duygu Dzenlemesinin Aracı Rolü

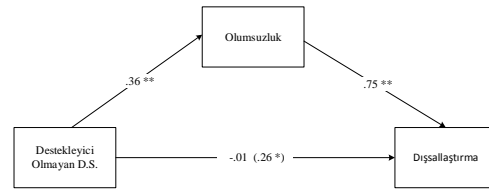
3. Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocukteki Olumsuzluk Dzenlemesinin Aracı Rolü

4. Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çşelle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Duygu Dzenlemesinin Aracı Rolü

5. Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un çşelle tirme Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Dzenlemesinin Aracı Rolü

6. Babaların Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı şallaştırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Olumsuz Duygu Dzenlemesinin Aracı Rolü

ekil 3.7 Aracı Analizler Özet ekil Tablosu

3.7. Düzenleyici Analizler

Bu ara tırma, babaların duygu sosyalle tırme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının duygu düzenlemesi, sosyal yetkinli i, içselle tırme ve dı salla tırme davranı ları arasındaki ili kide çocu un mizacının ve annelerin duygu sosyalle tırme uygulamalarının düzenleyici rolünü incelemeyi amaçlamı tır. Bu do rultuda Aiken ve West (1991) tarafından önerilen ilkeler do rultusunda hiyerar ik regresyon analizleri yapılmı tır. Bu amaçla analizlere ba lanmadan önce bütün ba ımsız ve düzenleyici de i kenler merkezile tirilmi (centered), ardından ikinci adım olarak etkile im de i kenleri olu turulmu tur (örne in: merkezile tirilmi destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları X merkezile tirilmi yakla ma). Yapılan analizler sonucunda dört farklı düzenleyici etkiye ula ılmı tır.

3.7.1 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tırme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Çocu un Mizaç Özelliklerinin Düzenleyici Rolü

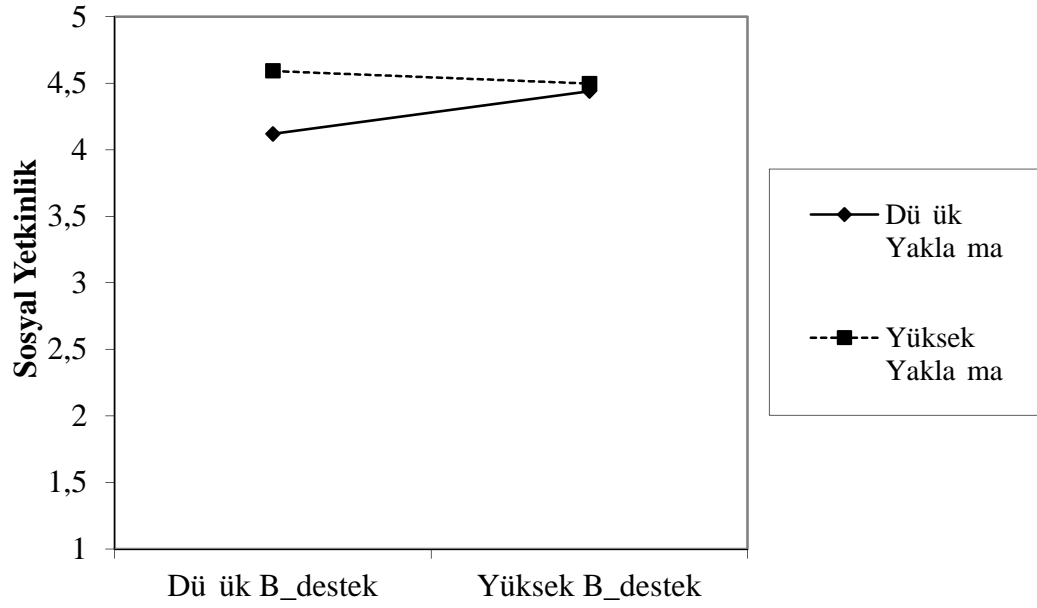
Ba ımlı de i kenin sosyal yetkinlik oldu u regresyon denkleminin ilk a amasına babanın merkezile tirilmi destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları ile çocu un merkezile tirilmi mizaç özellikleri (yakla ma, reaktivite ve istikrar) eklenmi tir. Analizin ikinci a amasında ise çocu un destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamalarının çocu un mizaç özellikleri ile etkile imi eklenmi tir. Bulgulara göre destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları ile çocu un mizacının yakla ma özelli inin etkile imi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = -.18, t(3,136) = -2.65, p < .05$) (Bkz. **Tablo 3.15**). Yakla ma ile destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları arasındaki etkile imin anlamlı çıkmasının ardından, düzenleyici de i kenin dü ük (+ 1 SD) ve yüksek (- 1 SD) de erleri hesaplanmı tır.

Düük ve yüksek yaklaşma değerleri için yeni etkileşim değerleri oluşturulduktan sonra tekrar regresyon analizi yapılmıştır. **ekil 3.8**'de görüldüğü gibi mizaç olarak girişkenliği düük olan çocuklarda, babaların destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamaları arttıkça çocuklarının sosyal yetkinliği artmaktadır ($\beta = .41$, $t(3,140) = 4.00$, $p < .001$). Ancak mizaç olarak daha girişken çocuklarda babanın destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarının sosyal yetkinlik üzerine anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta = .04$, $t(3,140) = .39$, $p = .70$).

Tablo 3.15 *Babaların Destekleyici Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarının Çocukların Sosyal Yetkinliği ile İlişkinde Mizacın Düzenleyici Etkisi için Hiyerarşik Regresyon Modelinin Özeti*

Başlı Değişken: Sosyal Yetkinlik				
	sd	F	R ²	t
Amaç 1	4,139	21,71***	.39	
Baba Destekleyici DS			.11	1.55
Reaktivite			-.24	-3.38
stikrar			.44	6.03***
Yaklaşma			.18	2.68
Amaç 2	3,136	3,08*	.42	
Destekleyici DS X			-.08	-.98
Reaktivite				
Destekleyici DS X			.04	.56
stikrar				
Destekleyici DS X			-.18	-2.65**
Yaklaşma				

(* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

(Not: B_destek: Babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları)

ekil 3.8 Sosyal Yetkinli in Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Yaklaşım Mizaç Özelli i Arasındaki Etkile im

3.7.2 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Dı salla tırma Davranı ları Arasındaki li kide Çocu un Mizaç Özelliklerinin Düzenleyici Rolü

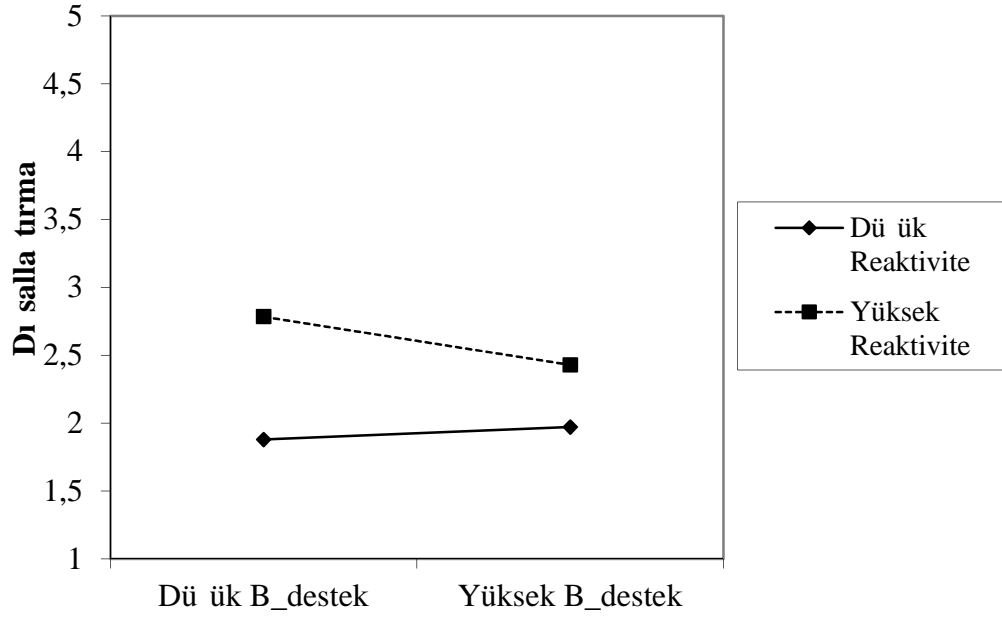
Ba ımlı de i kenin dı salla tırma davranı larının oldu u regresyon denkleminin ilk a masına babanın merkezile tirilmi destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un merkezile tirilmi mizaç özellikleri (yaklaşım, reaktivite ve istikrar) eklenmi tir. Analizin ikinci a masında ise babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocu un mizaç özellikleri ile etkile imi eklenmi tir. Bulgulara göre destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un mizacının reaktivite özelli inin etkile imi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = -.20$, $t(3,135) = -2.81$, $p < .05$) (Bkz. **Tablo 3.16**).

Reaktivite ile destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları arasındaki etkile imin anlamlı çıkmasının ardından, düzenleyici de i kenin dü ük (+ 1 SD) ve yüksek (- 1 SD) de erleri hesaplanmı tır. Dü ük ve yüksek reaktivite de erleri için yeni etkile im de erleri olu turulduktan sonra tekrar regresyon analizi yapılmı tır. **ekil 3.9'**da görüldü ü gibi mizaç olarak olumsuz duygulanımı yüksek olan ve yüksek düzeyde yo un olumsuz tepkiler veren çocuklarda, babalarının destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları arttıkça, çocuklarda dı salla tırma davranı ları azaltmaktadır. ($\beta = -.32$, $t(3,139) = -3.85$, $p < .001$). Ancak reaktivitesi dü ük olan çocuklarda, babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının dı salla tırma davranı ları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($\beta = .05$, $t(3,139) = .61$, $p = .55$).

Tablo 3.16 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Çocukların Dı salla tırma Davranı ları ile li kisinde Mizacın Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon Modelinin Özeti

Ba ımlı De i ken: Dı salla tırma					
	sd	F	R²	T	
A ama 1	4,138	33.42***	.49		
Baba Destekleyici				-.11	-1.77
Reaktivite				.61	9.35***
stikrar				-.13	-2.00
Yakla ma				-.01	-.13
A ama 2	3,135	4.85**	.54		
Destekleyici X				-.20	-2.81**
Reaktivite					
Destekleyici X				.00	.04
stikrar					
Destekleyici X				.09	1.52
Yakla ma					

(* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

(Not: B_destek: Babaların destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları)

ekil 3.9 Dı sallatırma Davranı larının Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tırme Uygulamaları ile Reaktivite Mizaç Özelli i Arasındaki Etkile im

3.7.3 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tırme Uygulamaları ile Çocu un Duygu Düzenlemesi Arasındaki li kide Annenin Destekleyici Duygu Sosyalle tırme Uygulamalarının Düzenleyici Rolü

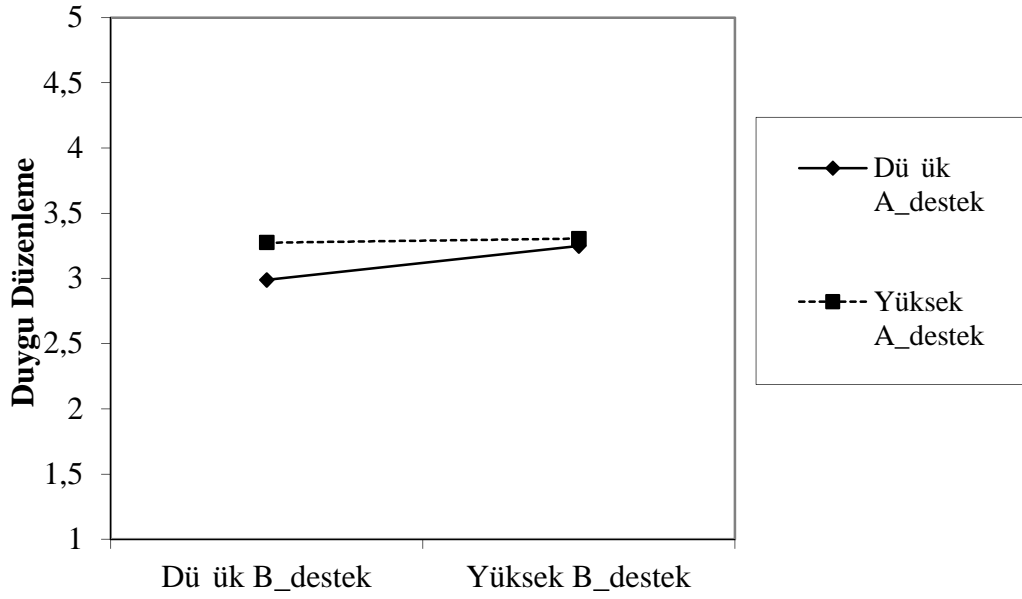
Ba ımlı de i kenin duygu düzenleme oldu u regresyon denkleminin ilk a masına babanın merkezile tirilmi destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları ile annelerin merkezile tirilmi destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları eklenmi tir. Analizin ikinci a masında ise babaların destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamalarının annelerin destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları ile etkile imi eklenmi tir. Bulgulara göre, babaların destekleyici duygu sosyalle tırme uygulamaları ile annelerin destekleyici duygu sosyalle tırme

uygulamalarının etkileşimi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = -.20$, $t(2,132) = -2.47$, $p < .05$) (Bkz. **Tablo 3.17**). Annelerin destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamaları ile babaların destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamaları arasındaki etkileşimin anlamlı çıkmasının ardından, düzenleyici değişkenin düşük (+ 1 SD) ve yüksek (- 1 SD) değerleri hesaplanmıştır. Annelerin destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamalarının düşük ve yüksek değerleri için yeni etkileşim değerleri oluşturulduktan sonra tekrar regresyon analizi yapılmıştır. **ekil 3.10**'da görüldüğü gibi annelerin destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamalarının düşük olduğu ailelerde, babaların destekleyici duygusal sosyalleştirme yaklaşımlarının artması okul öncesi çocuklarının duygusal düzenleme becerilerini arttırmaktadır ($\beta = .43$, $t(3,138) = 4.25$, $p < .001$). Ancak, annelerin destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamalarının yüksek olduğu ailelerde, babaların duygusal sosyalleştirme uygulamalarının çocuğun duygusal düzenleme becerisinde istatistiksel olarak anlamlı etkisi bulunmamıştır ($\beta = .07$, $t(3,138) = .68$, $p = .50$).

Tablo 3.17 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Çocukların Duygu Düzenlemesi ile li kisinde Annelerin Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon Modelinin Özeti

Ba ımlı De i ken: Duygu Düzenleme				
	sd	F	R²	t
A ama 1	3,134	10.33***	.19	
Baba Destekleyici DS				.26 3.24**
Anne Destekleyici DS				.30 3.78***
Anne Destekleyici Olmayan DS				-.11 -1.35
A ama 2	2,132	3.51*	.20	
Baba Destek X Anne Destek Olmayan				-.20 -2.47*
Baba Destek X Anne Destek				-.03 -.42

(* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

(Not: B_destek: Babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları,

A_destek: Annelerin destekleyici duygu düzenleme uygulamaları)

ekil 3.10 Çocu un Duygu Düzenlemesinin Yordanmasında Babanın Destekleyici

Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Annelerin Destekleyici Duygu

Sosyalle tirme Uygulamaları Arasındaki Etkile im

3.7.4 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Çocu un Sosyal Yetkinli i Arasındaki li kide Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Rolü

Ba ımlı de i kenin sosyal yetkinlik oldu u regresyon denkleminin ilk a amasına babanın merkezile tirilmi destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile annelerin merkezile tirilmi destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları eklenmi tir. Analizin ikinci a amasında ise babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile etkile imi eklenmi tir. Bulgulara göre,

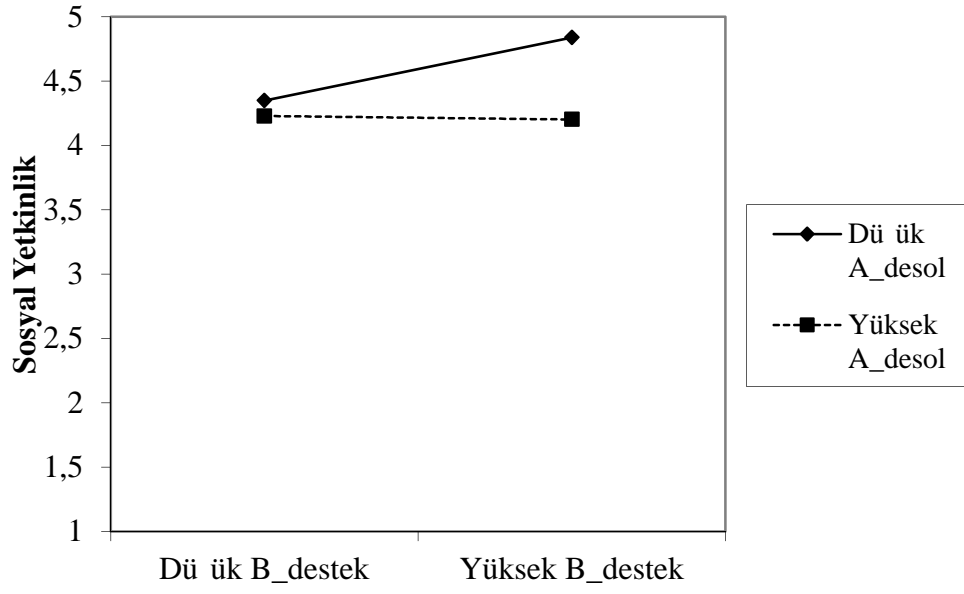
babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının etkile imi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = -.19$, $t(2,132) = -2.46$, $p < .05$) (Bkz. **Tablo 3.18**). Annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları arasındaki etkile imin anlamlı çıkmasının ardından, düzenleyici de i kenin dü ük (+ 1 SD) ve yüksek (- 1 SD) de erleri hesaplanmı tır. Annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının dü ük ve yüksek de erleri için yeni etkile im de erleri olu turulduktan sonra tekrar regresyon analizi yapılmı tır. **ekil 3.11**'de görüldü ü gibi annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının dü ük oldu u ailelerde, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları arttıkça okul öncesi çocuklarının sosyal yetkinli i artmaktadır ($\beta = .46$, $t(3,134) = 4.03$, $p < .001$). Ancak, annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının yüksek oldu u ailelerde, babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocuklarının sosyal yetkinlikleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamı tır ($\beta = .00$, $t(3,134) = .00$, $p = .10$).

Düzenleyici analizlerin özet tablosu **ekil 3.12**'deki gibidir.

Tablo 3.18 Babaların Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarının
Çocukların Sosyal Yetkinli i ile li kisinde Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu
Sosyalle tirme Uygulamalarının Düzenleyici Etkisi için Hiyerar ik Regresyon
Modelinin Özeti

Ba ımlı De i ken: Sosyal Yetkinlik				
	sd	F	R²	T
A ama 1	3,134	12.23***	.22	
Baba Destekleyici			.19	2.40*
Anne Destekleyici			.32	4.15***
Anne Destekleyici Olmayan			-.26	-3.34**
A ama 2	2,132	3.02	.25	
Baba Destek X Anne Destek			.03	.38
Baba Destekleyici X Anne Destek Olmayan			-.19	-2.46*

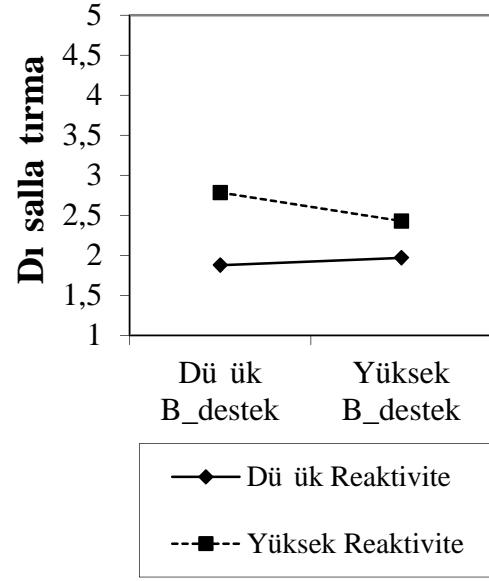
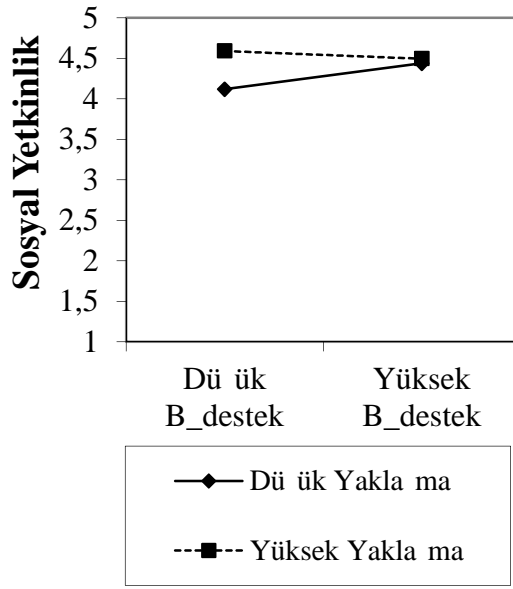
(* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

(Not: B_destek: Babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları, A_desol:

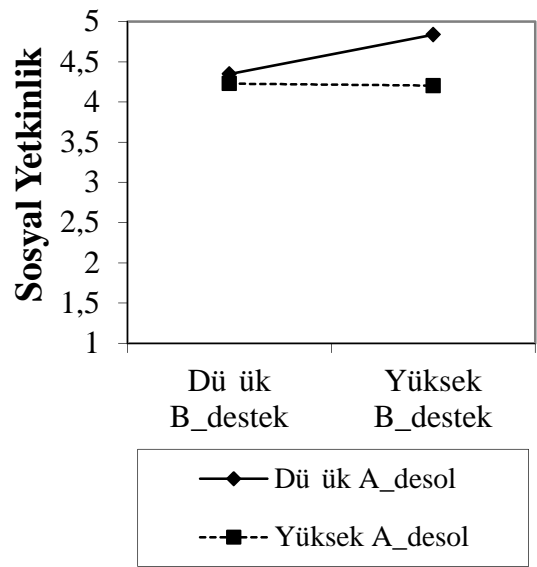
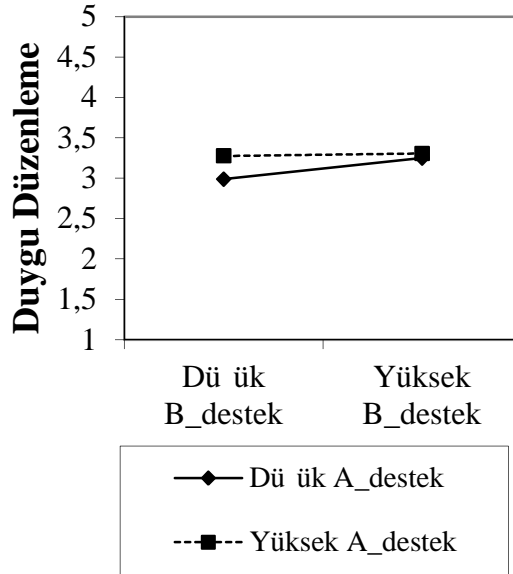
Annelerin destekleyici olmayan duygu düzenleme uygulamaları)

ekil 3.11 Çocu un Sosyal Yetkinli inin Yordanmasında Babanın Destekleyici
Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu
Sosyalle tirme Uygulamaları Arasındaki Etkile im

1. Sosyal Yetkinli in Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Yaklaşma Mizaç Özelli i Arasındaki Etkile im

2. Dışsal Davranışlarının Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Reaktivite Mizaç Özelli i Arasındaki Etkile im

3. Çocu un Duygu Düzenlemesinin Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Annelerin Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları Arasındaki Etkile im

4. Çocu un Sosyal Yetkinli inin Yordanmasında Babanın Destekleyici Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları ile Annelerin Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalle tirme Uygulamaları Arasındaki Etkile im

ekil 3.12 Düzenleyici Analizler Özet ekil Tablosu

BÖLÜM 4

TARTI MA

Bu çalı manın temel amacı babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocuklarının duygusal ve sosyal geli imlerine katkısını ara tırmaktır. Bu ba lamda ilk olarak, anne ve babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları arasında çocu un cinsiyetine göre bir fark olup olmadı ı incelenmi tir. Babaların duygu sosyalle tirme sürecindeki rolünün daha iyi anla ılması için, babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordadı ı dü ünülen e itim düzeyi, babanın ki ili i, psikolojik sorunları, evlilik doyumu, babanın kendi duygu düzenleme becerileri gibi faktörler ele alınmı tır. Ardından, babaların duygu düzenleme becerileri ile çocuklarının duygu düzenleme becerileri arasındaki ili kide babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolü ve babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının sosyal yetkinli i ve psikolojik sorunları arasındaki ili kide çocukların duygu düzenleme becerisinin aracı rolü incelenmi tir. Son olarak, babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal ve duygusal geli iminde çocu un mizacının ve annelerin duygu sosyalle tirme uygulamalarının düzenleyici rolü ele alınmı tır.

Bu ba lamda bulgular bölümündeki analiz sonuçları alan yazın çerçevesinde tartı ılmı tır.

4.1. Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarında Ebeveyn ve Çocu un Cinsiyetine Göre Farklılıklar

Duygu sosyalle tirme uygulamalarına dair yapılan ara tırmalar ilk zamanlarda anne ve babaların benzer davranı örüntüleri gösterdi ini varsaymaktaydı (Denham, 2002). Ancak az sayıdaki ara tırmanın sonuçları, anne ve

babaların duygusal sosyalleştirme uygulamalarında bazı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Örneğin Cassano ve Zeman (2010), çocukları ile duygusal ilişki kurma konularını yapan babaların annelere kıyasla daha fazla olumsuz sözcük kullandığını belirtmektedir. Kısıtlı sayıdaki araştırmaların bulgularından yola çıkarak, bu araştırmada anne ve babaların duygusal sosyalleştirme uygulamaları bakımından farklı olup olmadığını incelemektedir. Bulgulara göre; duygusal ifade eden, duygusal ve problem odaklı tepkileri içeren destekleyici duygusal sosyalleştirme uygulamalarını anneler babalara kıyasla daha fazla sergilemektedir. Destekleyici olmayan duygusal sosyalleştirme uygulamalarında ise anne ve babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Ayrıca anne babaların duygusal sosyalleştirme uygulamaları çocuklarının cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Annelerin babalara kıyasla destekleyici duygusal sosyalleştirme yaklaşımlarını daha çok benimsemesi, görgül çalışmalarla tutarlıdır. Çalışmalar gösteriyor ki duyguları ifade etme söz konusu olduğunda, anneler duygularını babalara kıyasla daha fazla ifade etmekte (Campos, 2013), duygulara önem vermekte ve duygular hakkında daha fazla konuşmaktadır (Denham, 2002). Benzer şekilde, Denham (2010) annelerin kendi olumsuz duyguları hakkında babalara kıyasla daha fazla konuştuğunu, babaların ise çocukları ve babalarının duyguları hakkında daha fazla konuştuğunu belirtmektedir. Baker (2010) babaların annelere kıyasla daha az duygusal ilişki tutum ve davranışları sergilediğini belirtmektedir. Dolayısıyla duygular söz konusu olduğunda anneler babalara kıyasla daha aktif rol üstlenmektedir.

Duyguları küçümseyici, olumsuz duyguları cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı içeren destekleyici olmayan duygusal sosyalleştirme uygulamalarında anne ve babalar

arasında bir farklılık gözlenmemiştir. Araştırmalara göre, duygu sosyalleştirme uygulamalarında anne-baba farkı, hem destekleyici hem de destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarında gözlemlenmemiştir (Örn: Baker, 2010). Kùltürler arası yapılan bir çalışmanın bulgularına göre ÷lkemizde olumsuz duygular sergilendi ği ortama ve duygunun niteli ğine göre farklı sosyal mekanizmalara tabidir (Boratav, Sunar ve Ataca, 2011). Bir baka deyişle, öfke gibi olumsuz duyguların sosyal ortamda daha az kabul gördü ğü ve bu duyguların ifade edilmesine daha az onay verildi ği belirtilmiştir (Boratav, 2011). Dolayısıyla olumsuz duyguların sergilenmesinin daha az kabul görüldü ğü kùltürlerde, çocu ğunun olumsuz duygusu ile baba çıkmada, anne ve babalar destekleyici olmayan tutumlar sergileyebilir. Bu sebeple destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarında anne ve babalar arasında farklılık gözlenmemesi, duygunun deneyimlendi ği kùltürün duygu ilişkili normları ile ilişkili olabilir. Bu alanda yapılacak gelecek çalışmalar bu konu hakkında daha kapsamlı bilgi edinilmesini sağlayacaktır.

Daha önceki çalışmaların bazıları anne ve babaların duygu ilişkili davranışlarının çocu ğunun cinsiyetine göre farklılaştı ğını belirtmiştir (Örn: Chaplin, 2005). Di ğer çalışmalarda ise anne babaların duygu sosyalleştirme uygulamalarında çocu ğunun cinsiyetine göre herhangi bir farklılık gözlenmemiştir (Örn: Eisenberg, 1998). Bu çalışmada anne babaların destekleyici ve destekleyici olmayan yaklaşımlarında çocu ğunun cinsiyetine göre bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgu, anne ve babaların duygu sosyalleştirme uygulamalarının çocu ğunun cinsiyetine göre farklılık göstermedi ğini belirten çalışmalarla tutarlıdır (Eisenberg ve Fabes, 1996; Eisenberg, 1998, Ya ğmurlu ve Altan, 2010).

4.2. De i kenler Arası li kiler

Bu çalı mada babaların e leri ile uyumunun, psikopatolojisinin, duyguları ile ba etme becerilerinin ve ki ilik özelliklerinin duygu sosyalle tirme uygulamaları ile ili kili olabilece i varsayımı ile korelasyon analizleri yapılmı tır. Bulgulara göre destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları; destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları, babaların psikolojik sorunları, babaların e leriyle uyumu, duygularıyla ba edebilmesi ve ki ilik boyutlarıyla (dı adönüklük, geli ime açıklık, geçimlilik, sorumluluk ve duygusal tutarsızlık) ili kilidir. Öte yandan destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları; babaların psikolojik sorunları, babaların e leriyle uyumu ve ki ilik boyutlarından dı adönüklük ve duygusal tutarsızlıkla ili kilidir (Bkz. Tablo 3.4). Bu bulgular alan yazınla paralellik göstermektedir (Örn: Aydın, 2010; Baker, 2010; Hughes ve Gullone, 2010; Hunter, 2011; Shewark ve Blandon, 2015; Wong; 2009). Tablo 3.4'te görüldü ü gibi babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları, destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile olumuz yönde ili kilidir. Bu bulgu alan yazın bilgileri ile tutarlıdır (Örn: Shewark ve Blandon, 2015). Ancak bu noktada u belirtilmelidir ki her ne kadar bu iki kavram (destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları) ilk etapta birbirinin zıddı gibi gözükseler de kuramsal açıdan birbirinden farklıdır. Destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları duygu ifadesini kolayla tıran, duygu ve problem odaklı sosyalle tirme uygulamalarını içermektedir. Destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ise duygulara yönelik cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveynlerde sıkıntı ekindeki tepkileri içermektedir. Anne babalar ba lama ba lı olarak

çocuklarının duygularına hem destekleyici hem destekleyici olmayan tepkiler verebilirler.

Eisenberg ve arkadaşlarının (1998) ileri sürdüğü sezgisel modelde olduğu gibi babaların ebeveynlerin uyumu, psikolojik sorunları, duygularıyla baş etme becerileri ve kişiliği, destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarıyla ilişkili bulunmuştur. Hughes ve Gullone (2010) kişilik boyutlarının hepsinin ebeveynlerin duygu sosyalleştirme uygulamaları ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ancak bu çalışmada babaların destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamaları kişilik boyutlarından yalnızca dışadönüklük ve duygusal tutarsızlık ile ilişkili bulunmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, anne babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları anne babaların çocuğun duygularına tepkisi, sosyalleştirilen kişinin kendi duyguları hakkında konuşması ve sosyalleştirilen kişinin duygu ifadesi boyutlarından oluşmaktadır (Eisenberg, 1998). Bu çalışmada, duygu sosyalleştirme boyutlarından çocuklarının olumsuz duygularına babaların tepkisi ele alınmıştır. Babaların destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarının kişilik boyutlarından yalnızca dışadönüklük ve duygusal tutarsızlıkla ilişkili olmasının nedeni, bu çalışmada diğer iki duygu sosyalleştirme boyutunun (babaların kendi duyguları hakkında konuşması ile duygu ifadesi) ele alınmaması olabilir.

Anne ve babaların birleşim puanlarına göre çocuk gelişimleri arasındaki ilişkiler ele alındığında görülüyor ki çocukların mizaç özellikleri, duygu düzenlemesi, sosyal yetkinliği ve psikoloji sorunları birbiriyle ilişkilidir (Bkz. Tablo 3.5). Bulgular alan yazın ile paralellik göstermektedir (Örn: Denham, 2007; Grusec ve Davidov, 2007). Bu çalışmada mizaç boyutlarından yaklaşım duygu düzenleme ve sosyal yetkinlikle olumlu yönde ilişkililik; içselleştirme davranışlarıyla olumsuz

yönde ili kilidir. Mizaç olarak dı adönük çocukların di erlerine kıyasla daha fazla duygu düzenleme becerisine sahip oldu u ve sosyal ortamlarda daha uygun davranı lar sergiledi i belirtilmi tir (Eisenberg, 1995). Ayrıca, mizaç olarak daha az sosyal olan çocukların içselle tirme davranı larını daha fazla deneyimledikleri belirtilmi tir (Rubin ve ark., 1995). Çalı mada mizacın tepkisellik boyutu ise çocukta olumsuzluk (lability/negativity), içselle tirme ve dı salla tırma davranı larıyla olumlu yönde ili kiliyken; duygu düzenleme, mizaç boyutlarında istikrar ve sosyal yetkinlikle olumsuz yönde ili kilidir. Tepkiselli in fazla oldu u çocuklarda duygu ili kili beceriler dü ük düzeydedir (Eisenberg, 1995) ve yüksek tepkiselli e sahip çocuklarda davranı problemleri gözlemlenmektedir (Rubin, 1995). Mizaç boyutlarından istikrar bu çalı mada sosyal yetkinlik ile olumlu yönde ili kiliyken, çocukta olumsuzluk (lability/negativity), tepkisellik ve dı salla tırma davranı larıyla olumsuz yönde ili kilidir. Eisenberg ve Fabes (1992), istikrar ya da bir ba ka deyi le çaba kontrolünün (effortful control) sosyal yetkinlik ve duygusal geli im ile ili kili oldu unu belirtmi tir.

4.3. Babaların Duygu Sosyalle tirme Uygulamalarını Yordayan Faktörler

Babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordayan faktörleri belirlemek amacıyla Eisenberg ve arkadaş larının (1998) öne sürdü ü sezgisel modelden yola çıkarak iki farklı a amalı hiyerar ik regresyon analizi uygulanmı tır. Analizin bulgularına göre babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını babaların ki ilik özelliklerinden geçimlilik (olumlu yönde) ve duygusal tutarsızlık (olumsuz yönde) ile babaların e leriyle uyumunun (olumlu yönde) yordadı ı bulunmu tur. Babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını ise babaların e itim düzeyi (olumsuz yönde), ki ilik özelliklerinden

dı adönüklü ün (olumsuz yönde) ve psikopatolojisinin (olumlu yönde) yordadı ı görülmektedir.

Hughes ve Gullone (2010) ki ilik boyutlarının ebeveynlerin duygu sosyalle tirme uygulamalarıyla ili kili oldu unu belirtmi tir. Bu do rultuda destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını geçimlilik ve duygusal tutarsızlı ın; destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını ise dı adönüklü ün yordaması alan yazın bulguları ile paralellik göstermektedir. Ara tırmalar; dı adönük ki ilik özelliklerine sahip ebeveynlerin duyguları daha olumlu anlamlandırma e iliminde oldu unu ve duygu ili kili tutumlarının daha olumlu oldu unu göstermektedir (Hughes ve Gullone, 2010; Ng ve Diener, 2009). Daha önce de belirtildi i üzere ki ilik boyutlarından yalnızca bazılarının duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordamı olmasının nedeni; babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları olarak çocuklarının olumsuz duygularına babaların tepkisinin ele alınmı olması olabilir.

Anne ve baba arasındaki ili kinin niteli i de ebeveyn çocuk arasındaki ili kiyi etkileyen kavramlardan biridir. E lerin arasındaki uyum ve ebeveyn çocuk etkile imi arasındaki ili ki daha önceki ara tırmacılar tarafından yayılma hipotezi çerçevesinde incelenmi tir (Bkz. Engfer, 1988). Yayılma hipotezi; e ler arası uyumu ve evlilik doyumu yüksek düzeyde olan ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı oldu unu belirtmektedir. Evliliklerde kırgınlık ve hiddetlenme artı nda, anne ve babanın çocu una kar ı dü manca ve cezalandırıcı davranma olasılı ı artmaktadır (Fincham, Grych ve Osborne, 1994; Margolin ve ark., 2004). Bu çalı mada baba bildirimine göre e lerin uyumunun destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordaması yayılma hipotezini desteklemektedir. Ayrıca, e leriyle çatı malı ili kileri

olan babaların çocuklarının olumsuz duygularına olumsuz tepkiler verdi i belirtilmi tir (Wong, 2009). Buradan yola çıkılarak babaların e leri ile uyumunun destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordaması alan yazın ile tutarlılık göstermektedir.

Çocuklara bakım veren ebeveynin psikolojik ruh sa lı ının bozuk olması olumlu ebeveyn davranı larının azalmasına ve seyrekle en ve kalitesiz hale gelen ebeveyn-çocuk ili kilerine neden olmaktadır (Baydar, 2012). Hunter (2011) depresif semptomlara sahip babaların ergenlikteki çocuklarının olumsuz duygularını olumsuz ekilde de erlendirme e iliminde oldu unu belirtmi tir. Dolayısıyla babaların psikopatolojik semptomlara sahip olmasının destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordaması alan yazın ile tutarlıdır.

Ara tırmalarda hem annelerin hem de babaların e itim düzeyi duygu sosyalle tirme ile ili kili bulunmu tur (Örn: Aydın, 2010). Bu konuya dair yapılan çalı malara göre e itim düzeyi arttıkça, babalar daha demokrat ve esnek tutumlar sergilemekte ve ebeveynlik sorumluluklarını daha fazla üstlenmektedir (Baydar, 2012). Benzer ekilde Aydın (2010), e itim düzeyi yüksek olan annelerin de çocuklarını daha az cezalandırma e iliminde olduklarını ve duygularını ifade etmeleri konusunda çocuklarını daha fazla cesaretlendirdiklerini belirtmi tir. Ek olarak Ya murlu ve Altan (2010), annelerin e itim düzeyinin yalnızca destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile olumsuz yönde ili kili oldu unu belirtmi tir. Bu ba lamda babaların e itim düzeyinin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordaması alan yazın bulguları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca, çocukların duygularına destekleyici tepkiler vermenin

standart bir e itimle ö renilmemi olması; e itim düzeyinin destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordamamasının sebebi olabilir.

Bu ara tırmada annelerin çalı ıp çalı mamasını babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarını yordayan faktörlerden biri olarak bulunmamı tır. Örneklem sayısında çalı an ve çalı mayan annelerin sayısının e it olmaması bu durumun nedeni olabilir. Bu nedenle annenin çalı ma durumunun babanın duygu sosyalle tirme yakla ımları ile ili kisindeki önemini net bir ekilde ortaya koyabilmek için ilerleyen çalı malarda daha geni bir örnekleme çalı manın tekrarlanması önem arz etmektedir.

4.4. Aracı Analizlerin Bulgularının De erlendirilmesi

Bu ara tırmada babaların kendi duyguları ile ba etme becerileri ile çocuklarının duygu düzenlemeleri arasındaki ili kide babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı etkisi incelenmi tir. Ayrıca, babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocukların sosyal yetkinli i ve psikolojik sorunları arasındaki ili kide çocukların duygu düzenlemelerinin aracı rolü incelenmi tir. Bulgulara göre, babaların kendi duyguları ile ba etmesi ile çocukların duygularını düzenleyebilmesi arasındaki ili kide babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolünün oldu u bulunmu tur. İlaveten, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide, çocu un duygu düzenleme becerilerinin ve çocukta olumsuzlu un aracı rolü oldu u bulunmu tur. Son olarak, babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocukların içselle tirme davranı ları arasında çocu un duygu düzenleme becerilerinin ve çocukta olumsuzlu un aracı rolü oldu u ve babaların destekleyici

olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocukların dı salla tırma davranı ları arasındaki ili kide çocukta olumsuzlu un aracı rolü oldu u bulunmu tur.

Ebeveynlerin duyguları ile ba edebilmesi çocuklarına gösterdikleri tepkileri etkilemektedir (Eisenberg, 1998). Duygularını düzenleyebilen ebeveynlerin çocuklarına daha sıcak ve destekleyici tepkiler gösterdi i (Zeman ve ark., 2006), duygularını bastıran ebeveynlerin ise duygu ili kili tutum ve davranı larının cezalandırıcı ve küçümseyici oldu u belirtilmi tir (Hughes ve Gullone, 2010). Aydın (2010) kendi duygularıyla ba etmede zorlanan annelerin çocuklarının duygularını desteklemeyen stratejileri kullandıklarını belirtmi tir. Dolayısıyla babaların duygularıyla ba edebilmesi ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ili kide babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolü alan yazın bulguları ile tutarlıdır.

Çocukta olumsuzluk (lability/negativity); de i ken ruh hali, öfkeyi kontrol edememe ve de i ikliklere adapte olamama gibi durumları içermektedir. Duygu düzenleme ise duruma uygun olumlu ve olumsuz duyguları sergileme, empati ve duruma göre duyguları ayarlayabilme becerilerini içermektedir (Batum ve Ya murlu, 2007). Duygu ifadesini kolayla tıran, duygu ve problem odaklı tepkileri içeren babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları bu ba lamda çocukların duygularını düzenleme becerilerini destekleyerek çocuklarda sosyal yetkinli i arttırmaktadır (Denham, 2010; Eisenberg, 1998). Ancak duygulara yönelik cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveynlerde sıkıntı ekindeki tepkileri içeren destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları çocukların duygu düzenlemeye dair becerilerini engelleyerek çocuklarda psikolojik sorunlara yol açmaktadır (Denham, 2010; Eisenberg, 1996; Hastings ve De, 2008). Ara tırmanın

bulgularına göre babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocukların sosyal yetkinli i arasındaki ili kide, çocukların duygu düzenlemesinin ve çocukta olumsuzlu un aracı rolü bulunmaktadır. Shewark ve Blandon (2015) babaların çocuklarının olumsuz duygularına göstermi oldu u tepkilerin çocukların sosyal ve duygusal becerilerini yordadı nı belirtmi tir. Bu do rultuda çocuklarının olumsuz duygularına babalarının destekleyici tepkileri çocuklarda duygu düzenleme becerilerini arttırmakta ve bu da çocuklarda sosyal yetkinli ini arttırmaktadır (Shewark ve Blandon, 2015). Öte yandan babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının azalması çocuklarda olumsuzluk (lability/negativity) ile ili kilendirilmi tir ve duygular hakkında konu ma, problem ve duygu odaklı tepkilerin azalması dü ük düzeyde sosyal yetkinli i yordamaktadır. Bu bulgular görgül çalı malarla paralellik göstermektedir (Denham, 2007; Eisenberg, 1998; Gotmann, 1996; Havighurst, Wilson, Harley, Prior ve Kehoe, 2010; Zahn-Waxler, 2010).

Çalı mada babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocukların duygu düzenleme becerileri aracılı ı ile içselle tirme sorunlarını yordadı ı görülmektedir. Ayrıca destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları çocukta olumsuzluk (lability/negativity) aracılı ıyla hem içselle tirme hem dı salla tırma sorunlarını yordamaktadır. Babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocuklarının duygu düzenleme becerileriyle ili kili oldu u bilinmektedir (Eisenberg, 1998, Gottman, 1996). Örne in ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duygularına verdi i olumsuz tepkiler, çocuklarda zayıf ve dü ük düzeydeki duygu düzenleme becerileri, içselle tirme ve dı salla tırma sorunlarıyla ili kilendirilmi tir (Lunkenheimer, 2007).

Olumsuz duyguları deneyimleyen çocuklar ebeveynlerinin rehberli ine daha fazla ihtiyaç duymaktadır (Eisenberg, 1998). Ancak olumsuz duyguları deneyimlediklerinde çocukların cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilere maruz kalması, içselle tirme ve dı salla tırma sorunlarına yol açmaktadır (Lunkenheimer, 2007).

Bu bölümdeki bulgulara genel olarak bakıldı ında babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının çocukta olumlu düzeydeki sosyal yetkinlikle ili kiliyen, destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının içselle tirme ve dı salla tırma sorunları ile ili kili oldu u görülmektedir. Daha önce de bahsedildi i gibi destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ilk görü te birbirinin zıddı gibi gözükseler de, kuramsal açıdan birbirinden farklıdır. Destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları duygu ifadesini kolayla tıran, duygu ve problem odaklı sosyalle tirme uygulamalarını içermektedir. Destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları ise duygulara yönelik cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveynlerde sıkıntı ekindeki tepkileri içermektedir (Eisenberg, 1998). Destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları, destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının eksik görülmesi demek de il, tam tersine çocukların sosyal ve duygusal geli imini olumsuz ekilde etkileyen engelleyici tutumları içermektedir. Bu nedenle babaların destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamaları çocuklara zarar vermekte ve çocukların sosyal ve duygusal geli imini olumsuz ekilde etkilemektedir. Babaların destekleyici duygu sosyalle tire uygulamalarının ise çocukların sosyal ve duygusal alanlardaki geli imlerini destekledi i görülmektedir.

4.5. Düzenleyici Analizlerin Bulgularının De erlendirilmesi

Bu çalı mada babaların duygusal sosyalle tirme uygulamaları ile okul öncesi çocuklarının sosyal yetkinli i ve psikolojik sorunları arasındaki ili kide çocu un mizacının ve annelerin duygusal sosyalle tirme uygulamalarının düzenleyici rolü incelenmi tir.

İlk olarak babaların destekleyici duygusal sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal yetkinli i arasındaki ili kide yakla ma mizaç özelli inin düzenleyici rolü oldu u bulunmu tur. Bulgulara göre, mizaç olarak giri kenli i dü ük olan çocuklarda, babaların destekleyici duygusal sosyalle tirme uygulamaları arttıkça çocuklarının sosyal yetkinli i artmaktadır. Bu bulgu alan yazın ile paraleldir. Eisenberg (1995) mizaç olarak giri ken olan çocukların, daha utangaç ve çekingen olan çocuklara kıyasla duygusal düzenleme becerilerinin daha iyi oldu unu ve sosyal ortamlarda daha uygun davranı lar sergiledi ini belirtmi tir. Mizaç olarak giri kenli in dü ük oldu u çocuklarda, annelerin destekleyici duygusal sosyalle tirme davranı larının artması çocukların grup oyunlarına katılımını arttırmaktadır (Root ve Stifler, 2010). Dolayısıyla bu çalı ma, mizaç olarak giri ken olmayan çocukların sosyal ve duygusal alanlarda ebeveyn rehberli ine daha fazla ihtiyaç duydu unu belirten çalı maları (Örn: Bates ve Pettit, 2007) destekler niteliktedir. Bu çalı mada mizaç olarak daha giri ken çocuklarda babanın destekleyici duygusal sosyalle tirme uygulamalarının sosyal yetkinlik üzerine anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Altan (2006) mizaç olarak giri ken olan çocukların, giri ken olmayan çocuklara kıyasla olumlu ve olumsuz duygulara daha uygun tepkiler gösterdi ini ve sosyal becerilerinin daha fazla geli mi oldu unu belirtmi tir. Dolayısıyla bu çocukların sosyal yetkinlik için babaların deste ine ihtiyaç duymadıkları sonucuna varılabilir.

kinci olarak, babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un dı salla tırma davranı ları arasındaki ili kide tepkisel mizaç özelli inin düzenleyici rolü oldu u bulunmu tur. Mizaç olarak daha tepkisel olan çocuklar, günlük ya amda daha az olumlu duygu durumu içerisindedir ve duygu düzenleme becerileri daha dü ük düzeydedir (Eisenberg, 1995). Buna göre, tepkisel mizaca sahip çocuklar duyguları ile ba ederken eylemler (acting out) yapmakta ve daha saldırgan yollarla rahatlama ya maktadır. Fox (1989), tepkiselli i yüksek düzeyde olan çocukların duygularını düzenlemek için ebeveyn deste ine ihtiyaç duydu unu belirtmi tir. Bu çalı mada mizaç olarak olumsuz duygulanımı yüksek olan veya yüksek düzeyde yo un olumsuz tepkiler veren çocuklarda, babalarının destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları arttıkça, çocuklarda dı salla tırma davranı ları azaldı ı görülmektedir. Dolayısıyla babaların destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının, olumsuz duygulanıma sahip çocuklarının saldırgan davranı larını azaltması alan yazın bulguları ile tutarlıdır.

Bu çalı manın bulgularına göre, annelerin destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının dü ük düzeyde oldu u ailelerde babaların destekleyici yakla ımlarının artması çocukların duygu düzenleme becerilerini arttırmaktadır. Benzer ekilde; annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme yakla ımlarının dü ük düzeyde oldu u ailelerde, babalarının destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamaları arttıkça okul öncesi çocu un sosyal yetkinli i artmaktadır. Bu noktada destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının kavramsal farkının vurgulanması gerekmektedir. Destekleyici duygu sosyalle tirme uygulamalarının dü ük düzeyde olması, destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarına denk de ildir. Benzer ekilde destekleyici olmayan duygu

sosyalleştirme uygulamalarının düşük düzeyde olması anne veya babanın destekleyici olduğu anlamına gelmemektedir. Destekleyici duygular sosyalleştirme uygulamaları duyguların kolayca ifade edilmesini, duygular ve problem odaklı sosyalleştirme uygulamalarını içermektedir. Destekleyici olmayan duygular sosyalleştirme uygulamaları ise duygulara yönelik cezalandırıcı, küçümseyici ve ebeveynlerde sıkıntı içindeki tepkileri içermektedir (Eisenberg, 1998).

Duygularla ilgili tepkileri daha olumlu olan ebeveynlerin çocuklarının duyguların düzenleme becerileri bakımından daha tutarlı davranışlar sergilediği belirtilmektedir (Eisenberg ve Fabes, 1994). Dolayısıyla, ebeveynler çocuklarının duygularına daha duyarlı tepkiler gösterdiğinde (duyguların ifade edilmesini teşvik eden ve duygularla ilgili tepkiler veren) çocukların duygularla ilgili farkındalığı artmakta ve duygularını daha iyi kontrol edebilmektedir. Bu bulgular McElwain ve arkadaşlarının (2007) uyuşmazlık (divergence) modelini desteklemektedir. Model; ebeveynlerden birinin düşük düzeyde, diğerkinin ise yüksek düzeyde destekleyici olması çocuğun yüksek düzeyde duygularla ilgili farkındalık gösterdiğini öngörmektedir. Ebeveynlerin duygularla ilgili olarak birbirinden farklı tutum ve davranışlar sergilemesi çocuklarda yüksek düzeyde duyguların gelişimi ile sonuçlanmaktadır. Buna göre çalışmada ebeveynlerden birinin duyguların ifade edilmesini kolayca ifade eden, duygular ve problem odaklı tepkileri daha az, diğerkinin ise daha fazla göstermesi çocukta duyguların düzenleme becerilerini arttırmaktadır. Benzer şekilde annelerin küçümseme cezalandırma gibi destekleyici olmayan davranışlarının daha düşük düzeyde olduğu ailelerde babaların destekleyici uygulamalarının artması çocuklarda duyguların gelişimini arttırmaktadır ve bu bulgular uyuşmazlık modeli ile örtüşmektedir. Dunsmore ve Halberstadt (1997), anne ve babaların duygularla ilgili tepkilerinde birbirinden farklı olmasının çocuklarda duyguların

ili kili farkındalı ı arttırdı ını ve olumsuz duygularla nasıl ba a çıkması gerekti ini ö retece ini belirtmi tir. Annelerin destekleyici olmayan davranı ları fazla oldu unda babaların destekleyici davranı larının sosyal yetkinli e herhangi bir etkisi bulunmaması tamponlanma (buffering) model ile örtü mektedir (McElwain, 2007). Bu modele göre ebeveynlerden biri duygulara dair engelleyici iken di eri destekleyici tutum ve davranı lar sergilerse çocukta optimal bir geli im ile sonuçlanmaktadır. Bu çalı mada destekleyici olmayan ebeveyn davranı ları küçümseyici ve cezalandırıcı tepkiler içerdi inden engelleyici uygulamaları içermektedir. Bu çalı mada annelerin duygu ili kili tutumlarda engelleyici oldu unda babaların destekleyici olu u çocukların olası olumsuz sonuçlarını telafi ederek çocuklarda optimal sosyal ve duygusal geli im görülmesine neden olmu olabilir. Bulgulara göre, annelerin destekleyici olmayan duygu sosyalle tirme uygulamalarının yüksek düzeyde oldu u durumda babaların duygu sosyalle tirme yakla ımları destekleyici ve yüksek düzeyde olsa dahi çocuklarının sosyal yetkinli ine anlamlı bir katkı yapmamaktadır. Benzer ekilde annelerin destekleyici duygu sosyalle tirme yakla ımlarının yüksek düzeyde oldu u durumda babaların destekleyici duygu sosyalle tirme yakla ımlarının dü ük veya yüksek düzeyde olmasın, çocukların duygu düzenleme becerilerine anlamlı bir katkısı bulunmamaktadır. Bu iki bulgu çocukların sosyal ve duygusal yetkinliklerinde, annelerin duygu sosyalle tirme uygulamalarının önemine dikkat çekmektedir.

4.6 Güçlülükler, Kısıtlılıklar ve Gelecek Çalı mlara Öneriler

Bu ara tırmada babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının sosyal ve duygusal geli imleri incelenmi tir. Bulgular duygu sosyalle tirmede babaların rolünün önemini vurgulamaktadır. Ancak bulgular de erlendirilirken

ara tırmanın sınırlılıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle bu ara tırmanın enlemesine kesitsel (cross sectional) yöntemle incelenmesi olması nedeniyle yalnızca ileri kilerden söz etmek mümkündür. Bu sebeple, gelecek ara tırmalarda nedenselliğin öngörülmesi için boylamsal yöntemler kullanılmalıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi duygu sosyalleştirme, anne babanın çocuğun duygularına tepkisi, duygular hakkında konuşma ve sosyalleştiren kişinin duygularının ifadesi şeklinde üç boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada duygu sosyalleştirme boyutlarından yalnızca biri (babanın çocuğun duygularına verdiği tepkiler) değerlendirilmiştir. Bu durum, ara tırmanın sınırlılıklarından biridir. Ancak alan yazına bakıldığında çalışmaların genellikle ebeveynlerin sosyalleştirme uygulamalarını değerlendirmediği çocuğun olumsuz duygularına verdikleri tepkilere odaklandığı görülmektedir (Örn: Denham, 1997; Eisenberg, 1996). Bu nedenle bu çalışmada da alan yazınla tutarlı olması açısından duygu sosyalleştirme uygulamalarından çocuğun duygularına verilen tepkiler incelenmiştir. Bir diğer kısıtlılık, duygularla ilgili biyolojik faktörlerle ve kültürel faktörlerin olası etkisinin bu ara tırmada kontrol edilmemesidir. Eisenberg (1998) sezgisel modelde kültür ve biyolojik faktörlerini ebeveynlerin duygu sosyalleştirme uygulamalarını yordayan faktörlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Batı'daki ara tırmaların bulguları ebeveynlerin kültüre özgü tutumlar sergilediğini göstermektedir (Örn: Gottman, 1996; Leerks, Supple ve Gudmunson, 2014). Afro-Amerikan ve Avrupalı-Amerikan kadınlarla yapılan bir çalışmanın bulguları gösteriyor ki anne ve babaları destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme yaklaşımları sergilediğinde, Afro-Amerikan kızlar, Avrupalı Amerikanlara kıyasla daha az incinmiş, daha az mahcup ve daha çok sevilmiş hissetmiştir (Leerks, 2014). Duyguları kendi biyolojisinden ve

kültürden ayrı olarak değerlendirilmek duyguları ile ilgili deneyimleri de değerlendirmede eksiklere yol açmı olabilir. Daha önce de belirtildi i gibi duyguların ifadesi duygunun deneyimlendi i kültürün normlarına göre uygun görülmekte ve kabul edilmektedir (Boratav, 2011). Bu bağlamda, duyguların sosyalleştirme uygulamalarında anne babalar arası benzerliklerin ya da farklılıkların daha iyi anlaşılması için gelecek çalışmalarda, kültür ile ilgili deneyimlerin de dikkate alınması çalışmaları yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın örneklem sayısında bazı deneyimlerin homojen dağılımı olması (Örn: annelerin çalışması) araştırmada kısıtlılık oluşturabilir. Annelerin çalışmasının babaların duyguların sosyalleştirme uygulamalarına etkisinin bulunmamasının sebebi çalışmayan ve çalışmayan annelerin sayısının eşit olmaması olabilir. Ayrıca çocukların yaşlarının 30–84 ay olarak geniş bir aralıkta alınması, sosyal ve duygusal gelişimin değerlendirilmesinde kısıtlılık oluşturabilir. Araştırmanın öz bildirimlere dayalı olması anne ve babaların kendilerini değerlendirirken objektif tutum sergileyememelerine yol açmı olabilir. Bu sebeple anne ve babaların duyguları ile ilgili tutumlarının daha objektif yöntemlerle ölçülmesi araştırmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ek olarak, okul öncesi kurumlardan elde edilen verilerde öğretmen bildirimlerinin de dahil edilmesi, gelecek çalışmalarda çocukların mizaç özellikleri ve sosyal-duygusal alanlardaki yetkinliklerin belirlenmesinde daha objektif olunmasını sağlayacaktır.

Yukarıda anlatılan sınırlılıklara rağmen bu araştırmanın güçlü yanları da bulunmaktadır. Öncelikle, araştırma verileri Ankara, İstanbul ve Denizli olmak üzere üç ilden elde edilmiştir. Bu durum araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini arttıran yönlerden biridir. Yine de Türkiye genelinde daha fazla anne, baba ve özellikle

çocukların ara tırmaya dahil edilece i çalı malarla geni kapsamlı sonuçlara ula ılabilece i dü ünülmektedir. Ayrıca, bu ara tırmada çocuklara dair de i kenler için hem anne hem babalardan veri toplanmı olması, tek kaynaktan veri toplama kaynaklı yanlılı ı ortadan kaldırmı tır. Bu nedenle ara tırmada çocuklara dair de i kenler için çoklu kaynak kullanılmı olması bu ara tırmayı güçlü kılan yönlerden biridir.

Duygu sosyalle tirme konusunda genelde anne rolünün incelendi i ara tırmalara kar ılık; bu çalı mada babaların duygu sosyalle tirme yakla ımlarının incelenmesi, ara tırmayı güçlü kılan bir di er yöndür. Okul öncesi, çocukların hem sosyal hem de duygusal yetkinlik becerilerini kazandı ı bir dönemdir. Bu süreçte babaların katkılarında ili kin bilgilerin oldukça kısıtlı olması sebebiyle bu ara tırma; sosyal ve duygusal geli im sürecine bütünsel olarak bakmaya olanak sunmu tur.

Ara tırma bulguları göz önüne alındı ında bu çalı ma, kuramsal açıdan alan yazına önemli katkılar sa lamı tır. Ayrıca bu çalı manın, anne babaların çocuklarının duygularına daha kabul edici ve destekleyici tepkiler vermesini ö reten müdahale ve önleme programlarının geli tirilmesinde destekleyici bilgiler sunaca ı dü ünülmektedir.

ÖZET

Bu çalımanın amacı okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde babalarının duygu sosyalleştirme uygulamalarının rolünü incelemektir. Katılımcılar Ankara, İstanbul ve Denizli illerinden 30-84 ay arası çocuğu olan 149 anne ve babadan oluşmaktadır. Anne ve babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Babaların destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarını yordayan faktörleri belirlemek amacıyla, Çiftler Uyum Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Temel Kişilik Özellikleri Envanteri, ve Ebeveynin Duygu Yönetimi Ölçekleri babalar tarafından doldurulmuştur. Çocukların mizaçı, duygu düzenlemesi ve sosyal yetkinliği anne ve babalar tarafından doldurulan Kısa Mizaç Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme ölçekleri ile değerlendirilmiştir. Duygu sosyalleştirme uygulamalarında ebeveynin ve çocuğun cinsiyet farklılıklarını değerlendirmek amacıyla MANOVA kullanılmıştır. Bulgulara göre anne ve babalar destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı tutumlar sergilemektedir. Babaların destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarını yordayan faktörleri belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Bulgulara göre babaların kişilik özellikleri (duygusal tutarsızlık ve uyumluluk/geçimlilik) ile babaların ebeveyniyle uyumu destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarını anlamlı şekilde yordamaktadır. Öte yandan, babaların eğitim düzeyi, kişilik özellikleri (dışadönüklük) ve psikopatolojisi destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarını anlamlı şekilde yordamaktadır. Araştırmanın ilerleyen kısımlarında babaların duygu düzenleme becerileri ile

çocuklarının duygu düzenleme becerileri arasındaki ili kide babaların duygu sosyalle tirme uygulamalarının aracı rolü ve babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocuklarının sosyal yetkinli i ve psikolojik sorunları arasındaki ili kide çocukların duygu düzenleme becerilerinin aracı rolü incelenmi tir. Son olarak, babaların duygu sosyalle tirme uygulamaları ile çocu un sosyal ve duygusal geli iminde çocu un mizacının ve annelerin duygu sosyalle tirme uygulamalarının düzenleyici rolü ele alınmı tır. Ara tırmanın analiz bulguları, alan yazın çerçevesinde tartı ılmı tır.

Anahtar sözcükler: Duygu sosyalle tirme, babaya ili kin sosyalle tirme, duygu düzenleme, sosyal yeterlik, mizaç ve okul öncesi çocukluk dönemi

ABSTRACT

The aim of the present study was to investigate the role of father's emotion socialization practices on children's social and emotional development. Participants were 149 Turkish fathers and mothers who have children aged between 30 and 84 months in Ankara, Istanbul and Denizli. Father's and mother's emotion socialization practices were assessed by Coping with Children's Negative Emotions Scale. Also, in order to find out the predictors of fathers' emotion socialization practices, fathers completed Dyadic Adjustment Scale, Brief Symptom Inventory, Basic Personality Traits Inventory and Parental Emotion Management Scale-PEMS scales. In order to measure children's temperament, emotional and social competencies, mothers and fathers completed Short Temperament Scale, Emotion Regulation Checklist and Social Competence and Behavior Evaluation questionnaires. To assess sex differences in parent's emotion socialization practices MANOVA was used. According to the results, mothers and fathers showed significantly different attitudes in supportive emotion socialization practices. Hierarchical regression analyses were conducted to examine the predictors of father's supportive and non-supportive emotion socialization practices. The results revealed that father's personality traits (neuroticism and agreeableness) and adjustment with their wives significantly predict their supportive reactions. On the other hand, fathers' educational level, personality trait (extraversion) and psychopathology significantly predict their non-supportive reactions. Then, mediating role of father's emotion socialization practices on the relation between father's emotion regulation and children's emotion regulation and mediating role of children's emotion regulation on the relation between father's emotion socialization practices and children's social competencies and problem

behaviors (internalizing and externalizing behaviors) were examined. Lastly, the moderator roles of children's temperament and mother's emotion socialization practices on father's emotion socialization practices and children's social and emotional development were investigated. Findings were discussed in the scope of literature findings.

Keywords: Emotion socialization, paternal socialization, emotion regulation, social competencies, temperament and preschool childhood period

KAYNAKÇA

- Aiken, L. S., ve West, S. G. (1991). Multiple regression: Testing and interpreting interactions. Newbury Park, CA: Sage.
- Altan, Ö. (2006). *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation*, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Atay, S.Z. (2009). *The Relationship between maternal emotional awareness and emotion socialization practices*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Boaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, F. (2010). *Maternal emotion regulation, socio economic status, and social context as predictors of maternal emotion socialization practices*, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Baker, J. K., Fenning, R. M., ve Crnic, K. A. (2011). Emotion socialization by mothers and fathers: Coherence among behaviors and associations with parent attitudes and children's social competence. *Social Development*, 20(2), 412-430.
- Bariola, E., Gullone, E., ve Hughes, E. K. (2011). Child and adolescent emotion regulation: The role of parental emotion regulation and expression. *Clinical child and family psychology review*, 14(2), 198-212.
- Baron, R. M., ve Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173-1182.

- Bassett, H. H., Denham, S., Wyatt, T. M., ve Warren-Khot, H. K. (2012). Refining the Preschool Self-regulation Assessment for Use in Preschool Classrooms. *Infant and Child Development*, 21(6), 596-616.
- Bates, J. E., ve Pettit, G. S. (2007). Temperament, Parenting, and Socialization.
- Batum, P., ve Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology: Developmental Learning Personality Social*, 25(4), 272-294.
- Baydar, N., Akçınar, B., ve mer, N. (2012). Çevre, Sosyo Ekonomik Ba lam ve Ana Babalık. Sayıl M., ve Ya murlu, B. (Der.). *Ana Babalık: Kuram ve Ara tırma*, içinde (81-127). Koç Yayınları: stanbul
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child development*, 83-96.
- Bonney, J.F., Kelley, M.L. ve Levant, R.F. (1999). A model od fathers' behavioral involvement in child care in dual-earner families. *Journal of Family Psychology*, 13(3), 401-415.
- Boratav, A. B. (2003). *The role of child temperament, sociocognitive abilities, parenting and social context in the development of prosocial behaviour*. Unpublished doctoral dissertation, University of Melbourne, Victoria, Australia.
- Boratav, H. B., Sunar, D., & Ataca, B. (2011). Duyguları sergileme kuralları ve ba lamsal belirleyicileri: Türkiye'de üniversite ö rencileri ile yapılan bir Ara tırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 90-101.

- Campos, B., Wang, S. W., Plaksina, T., Repetti, R. L., Schoebi, D., Ochs, E., ve Beck, M. E. (2013). Positive and negative emotion in the daily life of dual earner couples with children. *Journal of Family Psychology, 27*(1), 76-85.
- Cassano, M. C., ve Zeman, J. L. (2010). Parental socialization of sadness regulation in middle childhood: the role of expectations and gender. *Developmental Psychology, 46*(5), 1214-1226. doi: 10.1037/a0019851
- Cavell, T. A. (1990). Social adjustment, social performance, and social skills: A tri component model of social competence. *Journal of clinical child psychology, 19*(2), 111-122.
- Chaplin, T. M., Cole, P. M., ve Zahn-Waxler, C. (2005). Parental socialization of emotion expression: gender differences and relations to child adjustment. *Emotion, 5*(1), 80-88.
- Chen, F.M., Lin, H.S. ve Li, C.H. (2012). The role of emotion in parent-child relationships: Children's emotionality, maternal meta-emotion, and children's attachment security. *Journal of Child and Family Studies, 21*(3), 403-410.
- Ciarrachi, J. V., Chan, A. Y. C., ve Caputi, P. (2000). A critical evaluation of the emotional intelligence construct. *Personality and Individual Differences, 28*, 539-561.
- Cicchetti, D., Ganiban, J., ve Barnett, D. (1991). Contributions from the study of high-risk populations to understanding the development of emotion regulation.

- Crouter, A. C., Perry-Jenkins, M., Huston, T. L., ve McHale, S. M. (1987). Processes underlying father involvement in dual-earner and single-earner families. *Developmental Psychology*, 23(3), 431-440.
- Çorapçı, F. (2012). Ailede duygu sosyalle tirme süreci ve çocu un sosyo duygusal geli imi. Sayıl M., ve Ya murlu, B. (Der.). *Ana Babalık: Kuram ve Ara tırma*, içinde (271- 294). Koç Yayınları: stanbul
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D., ve Ya murlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranı sal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranı de erlendirme-30 ölçe i. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sa lı ı Dergisi*, 17(2), 63-74.
- Denham, S. A. (1998). *Emotional development in young children*. Guilford Press.
- Denham, S.A., Basset H.H. ve Wyatt, T. (2007). The socialization of emotional competence. J.E. Grusec ve P.D. Hastings (Der.), *Handbook of socialization* içinde (614-637). New York: Guilford Press.
- Denham, S. A., Bassett, H. H., ve Wyatt, T. M. (2010). Gender differences in the socialization of preschoolers' emotional competence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2010(128), 29-49.
- Denham, S. A. ve Burton, R. (1996). A social-emotional intervention for at-risk 4 year-olds. *Journal of School Psychology*, 34(3), 225-245.
- Denham, S. A., Caverly, S., Schmidt, M., Blair, K., DeMulder, E., Caal, S., Hamada, H. ve Mason, T. (2002). Preschool understanding of emotions: Contributions to classroom anger and aggression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 901-916.

- Denham, S., ve Kochanoff, A. T. (2002). Parental contributions to preschoolers' understanding of emotion. *Marriage ve Family Review*, 34(3-4), 311-343.
- Denham, S. A., Zoller, D., ve Couchoud, E. A. (1994). Socialization of preschoolers' emotion understanding. *Developmental psychology*, 30(6), 928-936.
- Derogatis, L. R., ve Spencer, P. M. (1993). *Brief Symptom Inventory: BSI*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Detle-Hagenmeyer, D.E., Erzinger, A.B. ve Reichle, B. (2014). The changing role of the father in the family. *European Journal of Developmental Psychology*, 11:2, 129-135. doi: 10.1080/17405629.2014.883313
- Dunsmore, J. C., ve Halberstadt, A. G. (1997). How does family emotional expressiveness affect children's schemas?. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1997(77), 45-68.
- Eisenberg, N., Cumberland, A. ve Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eisenberg, N., ve Fabes, R. A. (1992). Emotion, regulation, and the development of social competence.
- Eisenberg, N., ve Fabes, R. A. (1994). Mothers' reactions to children's negative emotions: Relations to children's temperament and anger behavior. *MerrillPalmer Quarterly*, 40, 138-156.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., ve Murphy, B. C. (1995). Relations of shyness and low sociability to regulation and emotionality. *Journal of personality and social psychology*, 68(3), 505-517.

- Eisenberg, N., Fabes, R. A., ve Murphy, B. C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: Relations to children's social competence and comforting behavior. *Child development*, 67(5), 2227-2247.
- Engfer, A. (1988). The interrelatedness of marriage and the mother-child relationship. *Relationships within families: Mutual influences*, 104-118.
- Fabes, R. A., Eisenberg, N., ve Bernzweig, J. (1990). Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES): Description and scoring. Tempe, AZ: Arizona State University (unpublished manuscript).
- Fabes, R. A., Poulin, R. E., Eisenberg, N., ve Madden-Derdich, D. A. (2002). The Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES): Psychometric properties and relations with children's emotional competence. *Marriage ve Family Review*, 34, 285-310. doi:10.1300/J002v34n03_05.
- Fıllıo lu, H., ve Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16(3), 214-218.
- Fincham, F.D., Grych, J.H. ve Osborne, L.N. (1994). Does arital conflict cause maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8, 128-140
- Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P., ve Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent-child emotion narratives. *Sex Roles*, 42 (3), 233-253.
- Foster, P. A., Reese-Weber, M.ve Kahn, J. H. (2007). Fathers' parenting hassles and coping: Associations with emotional expressiveness and their sons' socioemotional competence. *Infant and Child Development*, 16(3), 277-293. doi: 10.1002/icd.507

- Fox, N. A. (1989). Psychophysiological correlates of emotional reactivity during the first year of life. *Developmental Psychology*, 25(3), 364-372.
- Fuchs, D., ve Thelen, M. H. (1988). Children's expected interpersonal consequences of communicating their affective state and reported likelihood of expression. *Child Development*, 1314-1322.
- Galambos, N. L. ve Costigan, C. L. (2003). Emotional and personality development in adolescence. *Handbook of psychology*
- Garfield, J. L., Peterson, C. C., ve Perry, T. (2001). Social cognition, language acquisition and the development of the theory of mind. *Mind and Language*, 16(5), 494-541.
- Garner, P. W. (2006). Prediction of prosocial and emotional competence from maternal behavior in African American preschoolers. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 12(2), 179-198.
- Garner, P. W., Dunsmore, J. C., ve Southam-Gerrow, M. (2008). Mother-child conversations about emotions: Linkages to child aggression and prosocial behavior. *Social Development*, 17(2), 259-277.
- Gençöz., T. ve Öncül, Ö. (2012). Examination of Personality Characteristics in a Turkish Sample: Development of Basic Personality Traits Inventory. *Journal of General Psychology*, 139(3), 194-216.
- Goldberg, L. R. (1993). The structure of phenotypic personality traits. *American Psychologist*, 48, 26-34.
- Goldsmith, H. H., Lemery, K. S., Aksan, N. ve Buss, K. A. (2000). Temperamental substrates of personality development. *Temperament and personality development across the life span*, 1-32.

- Gottman, J. M., Katz, L. F., ve Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology, 10*(3), 243-268.
- Gross, J. (1998). Antecedent- and response-focused emotion regulation: Divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 224–237
- Grusec, J. E. (2007). Parents' attitudes and beliefs: Their impact on children's development. *Parenting skills*.
- Güven, E.ve Erden, G. (2013). Duygu Sosyalle tirme Ba lamında Bir Derleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sa lı ı Dergisi, 20*(2), 119-130.
- Halberstadt, A. G., Denham, S. A., ve Dunsmore, J. C. (2001). Affective social competence. *Social development, 10*(1), 79-119.
- Hastings, P. D., ve De, I. (2008). Parasympathetic regulation and parental socialization of emotion: Biopsychosocial processes of adjustment in preschoolers. *Social Development, 17*, 211-238.
- Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Prior, M. R., ve Kehoe, C. (2010). Tuning in to Kids: improving emotion socialization practices in parents of preschool children findings from a community trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 51*(12), 1342-1350.
- Hughes, E.K. ve Gullone, E. (2010). Parent emotion socialization practicies and their associations with personality ad emotion regulation. *Personality and Individual Differences, 49*, 694-699.
- Hunter, E. C., Katz, L. F., Shortt, J. W., Davis, B., Leve, C., Allen, N. B., ve Sheeber, L. B. (2011). How do I feel about feelings? Emotion socialization in

- families of depressed and healthy adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 40(4), 428-441.
- Isley, S.L., O'Neil, R., Clatfelter, D., ve Parke, R.D.(1999). Parent and child expressed affect and children's social competence: Modeling direct and indirect pathways. *Developmental Psychology*, 35, 547–560.
- Jia, R. ve Schoppe-Sullivan, S.J. (2011). Relations between coparentinf and father involvement in families with preschool aged children. *Developmental Pcyhology*, 47(1), 106-118.
- Jouriles, E. N., Murphy, C. M., Farris, A. M., Smith, D. A., Richters, J. E., ve Waters, E. (1991). Marital adjustment, parental disagreements about child rearing, and behavior problems in boys: Increasing the specificity of the marital assessment. *Child Development*, 62(6), 1424-1433.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A., ve Bolger, N. (1998). Data analysis in social psychology. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, ve G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (4th ed., pp. 233–265). New York: Oxford University Press.
- Leerkes, E. M., Supple, A. J., ve Gudmunson, J. A. (2014). Ethnic Differences in Women's Emotional Reactions to Parental Nonsupportive Emotion Socialization. *Marriage ve family review*, 50(5), 435-446.
- Lunkenheimer, E. S., Shields, A. M. ve Cortina, K. S. (2007). Parental emotion coaching and dismissing in family interaction. *Social Development*, 6(2), 232-238.
- Malatesta, C. Z., ve Haviland, J. M. (1982). Learning display rules: The socialization of emotion expression in infancy. *Child development*, 991-1003.

- Maliken, A. C., ve Katz, L. F. (2012). Fathers' emotional awareness and children's empathy and externalizing problems: The role of intimate partner violence. *Journal of interpersonal violence*, 28(4) 718 –734. doi: 10.1177/088626051245586
- Manlove, E. E., ve Vernon-Feagans, L. (2002). Caring for infant daughters and sons in dual earner households: maternal reports of father involvement in weekday time and tasks. *Infant and Child Development*, 11(4), 305-320.
- Margolin, G., Gordis, E. B., ve Oliver, P. H. (2004). Links between marital and parent-child interactions: Moderating role of husband-to-wife aggression. *Development and Psychopathology*, 16(03), 753-771.
- Mayer, J. D., ve Salovey, P. (2007). *Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test*. Multi-Health Systems Incorporated.
- McElwain, N. L., Halberstadt, A. G., ve Volling, B. L. (2007). Mother-and Father Reported Reactions to Children's Negative Emotions: Relations to Young Children's Emotional Understanding and Friendship Quality. *Child Development*, 78(5), 1407-1425
- McWayne, C., Downer, J.T., Campos, R. ve Harris, R.D. (2013). Father Involvement During Early Childhood and Its Association with Children's Early Learning: A Meta-Analysis. *Early Education and Development*, 24:6, 898-922. doi: 10.1080/10409289.2013.746932
- Morelen, D., ve Suveg, C. (2012). A real-time analysis of parent-child emotion discussions: The interaction is reciprocal. *Journal of Family psychology*, 26(6), 998-1003.

- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., ve Robinson, L. R. (2007). The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16, 361-388.
- Nacak, M., Ya murlu, B., Durgel, E.S., ve Van de Vijver, F.J.R. (2011). Metropol ve Anadolu'da ana babalık: Bili ve Davranı larda ehri ne itim düzeyinin rolü. *Türk Psioloji Dergisi*, 26(67), 85-100.
- Najman, J. M., Behrens, B. C., Andersen, M., Bor, W., O'Callaghan, M. ve Williams, G.M. (1997). Impact of family type and family quality on child behavior problems: A longitudinal study. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 36(10), 1357-1365.
- Nelson, J. A., O'Brien, M., Blankson, A. N., Calkins, S. D., ve Keane, S. P. (2009). Family stress and parental responses to children's negative emotions: Tests of the spillover, crossover, and compensatory hypotheses. *Journal of Family Psychology*, 23(5), 671-679.
- Ng, W., ve Diener, E. (2009). Personality differences in emotions: Does emotion regulation play a role?. *Journal of Individual Differences*, 30(2), 100-106.
- Öztürk, A. (2011). Okul öncesi dönemde sosyal yeterlik ve ebeveyn çocuk sistemi. Yayınlanmamı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Parke, R. D.ve Ladd, G. W. (Eds.). (1992). *Family-peer relationships: Modes of linkage*. Psychology Press.
- Prior, M., Sanson, A., ve Oberklaid, F. (1989). The Australian Temperament Project. In G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, ve M. K. Rothbart (Eds.), *Temperament in childhood* içinde (537-556). New York: Wiley.

- Ramsden, S. R., ve Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of abnormal child psychology*, 30(6), 657-667.
- Root, A. K., ve Stifter, C. (2010). Temperament and maternal emotion socialization beliefs as predictors of early childhood social behavior in the laboratory and classroom. *Parenting: Science and Practice*, 10(4), 241-257.
- Rose-Krasnor, L. (1997). The nature of social competence: A theoretical review. *Social development*, 6(1), 111-135.
- Rubin, K. H., Bukowski, W., ve Parker, J. G. (1998). Peer interactions, relationships, and groups. In W. Damon (Series Ed.) ve N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (pp. 619-700).
- Rubin, K.H., Coplan, R. J., Fox, N. A., ve Calkins, S.D. (1995). Emotionality, emotion regulation, and preschoolers' social adaptation. *Development and Psychopathology*, 7, 49-62.
- Saarni, C. (1989). Children's understanding of strategic control of emotional expression in social transactions. In: C. Saarni and P. Harris, eds., *Children's understanding of emotion*, 181-208. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sanson, A., Hemphill, S., Yagmurlu, B. ve McClowry, S. G. (2011). Temperament and social development. *Wiley-Blackwell handbook of childhood social development*, 227-245.
- Sarita , D., ve Gençöz, T. (2012). Discrepancies between Turkish mothers' and adolescents' reports of adolescents' emotion regulation difficulties. *Journal of clinical psychology*, 68(6), 661-671.

- Semrud-Clikeman, M. (2007). *Social competence in children* (pp. 1-9). Springer US.
- Shewark, E. A., ve Blandon, A. Y. (2015). Mothers' and Fathers' Emotion Socialization and Children's Emotion Regulation: A Within-Family Model. *Social Development*, 24(2), 266-284.
- Shields, A., ve Cicchetti, D. (1999). Emotion Regulation Checklist. Unpublished manuscript.
- Shields, A., ve Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: the development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental psychology*, 33(6), 906-916
- Shields, A., Dickstein, S., Seifer, R., Giusti, L., Dodge Magee, K., ve Spritz, B. (2001). Emotional competence and early school adjustment: A study of preschoolers at risk. *Early Education and Development*, 12(1), 73-96.
- Shipman, K. L., Schneider, R., Fitzgerald, M. M., Sims, C., Swisher, L., ve Edwards, A. (2007). Maternal emotion socialization in maltreating and non-maltreating families: Implications for children's emotion regulation. *Social Development*, 16, 269-284.
- Sokolski, D.M. ve Hendrick, S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39-49.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 15-28.
- Sroufe, L. A. (1997). *Emotional development: The organization of emotional life in the early years*. Cambridge University Press.

- Suveg, C. (2003). *Emotion management in children with anxiety disorders: A focus on the role of emotion-related socialization processes*. Unpublished thesis, The University of Maine, Orono, USA.
- ahin, N. H. ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 44-56.
- Thomas, A., ve Chess, S. (1956). An approach to the study of sources of individual differences in child behavior. *Journal of clinical and experimental psychopathology*, 18(4), 347-357.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. N. Fox içinde, *Emotion regulation: Biological and behavioral considerations* (s. 25-52). Monographs of the Society for Research in Child Development, 59 (2-3, Seri No. 240).
- Von Salisch, M. (2001). Children's emotional development: Challenges in their relationships to parents, peers, and friends. *International Journal of Behavioral Development*, 25(4), 310-319.
- Wong, M. S., McElwain, N. L., ve Halberstadt, A. G. (2009). Parent, family, and child characteristics: associations with mother-and father-reported emotion socialization practices. *Journal of Family Psychology*, 23(4), 452-463.
- Ya murlu, B., ve Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictor of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19 , 275-296. doi: 10.1002/icd.646.
- Zahn-Waxler, C. (2010). Socialization of emotion: Who influences whom and how? In A. Kennedy Root ve S. Denham (Eds.), *The role of gender in the socialization of emotion: Key concepts and critical issues*. New Directions for

Child and Adolescent Development, 128, 101–109. San Francisco: Jossey
Bass.

Zeman, J., ve Garber, J. (1996). Display rules for anger, sadness, and pain: It
depends on who is watching. *Child development*, 67(3), 957-973

Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C., ve Stegall, S. (2006). Emotion regulation
in children and adolescents. *Journal of Developmental and Behavioral
Pediatrics*, 27, 155–168.

Zeman, J., Shipman, K., ve Penza-Clyve, S. (2002). Development and initial
validation of the Children's Sadness Management Scale. *Journal of
Nonverbal Behavior*, 25(3), 187-205.

Zeman, J. L., Cassano, M., Suveg, C. ve Shipman, K. (2009). Initial validation of the
Children's Worry Management Scale. *Journal of Child and Family Studies*,
19(4), 381-392.

Ziv, Y. (2013). Social information processing patterns, social skills, and school
readiness in preschool children. *Journal of experimental child
psychology*, 114(2), 306-320.

EK 1
Demografik Bilgi Formu - ANNE

Aşağıdaki soruları lütfen 4 veya 5 yaş grubundaki çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.

1. Anketin yapılış tarihi:
2. Çocuğunuzun Doğum Tarihi:
3. Çocuğunuzun Cinsiyeti:
4. Öz çocuğunuz mu? **Evet** **Hayır**
5. Çocuğunuz istenen/planlı bir çocuk muydu? **Evet** **Hayır**
6. Çocuğunuzun fiziksel, genetik ya da psikolojik herhangi bir rahatsızlığı var mı?
Evet **Hayır**
Cevabınız evet ise lütfen belirtiniz:.....
7. Çocuğunuzla ilgili daha önce psikolojik danışmanlık hizmeti aldınız mı (halen almakta mısınız)?**Evet** **Hayır**
8. **Cevabınız evet ise lütfen belirtiniz:.....**
9. Çocuğunuz Kreş ya da Anaokuluna gidiyor mu? **Evet** **Hayır**
10. **Cevabınız evet ise lütfen hangisi olduğunu belirtiniz:**
Kreş (yarım gün)
Kreş (tam gün)
Anaokulu (yarım gün)
Anaokulu (tam gün)
Diğer (Lütfen belirtiniz):.....
11. Çocuğunuza anne ya da babası dışında sürekli bakım veren herhangi bir kimse var mı?
Evet **Hayır**
12. **Cevabınız evet ise lütfen bakım verenin kim olduğunu belirtiniz:**
Anneanne
Babaanne
Bakıcı
Diğer (Lütfen Belirtiniz):.....
13. Soruları yanıtlarken düşünmekte olduğunuz çocuğunuzun doğum sırası nedir?.....
14. Çocuğunuzun kardeşi var mı? **Evet** **Hayır**
15. **Cevabınız evet ise lütfen cinsiyetini ve doğum tarihlerini belirtiniz:**
 1. Kardeş Cinsiyeti: Doğum tarihi:
 2. Kardeş Cinsiyeti: Doğum tarihi:
 3. Kardeş Cinsiyeti: Doğum tarihi:
16. Siz, eşiniz ve çocuklarınız dahil evde kaç kişi yaşamaktasınız?.....

17. Evde sizinle yaşayan başka diğer aile bireyleri var mı? **Evet** **Hayır**

18. **Cevabınız evet ise lütfen kimler olduğunu**

belirtiniz:.....

19. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadar? (**Lütfen size uygun olan seçeneği aşağıda işaretleyiniz**)

0-1000 TL

1000-3000 TL

3000-5000

5000-7500 TL

7500-10000 TL

10000 TL ve üzeri

20. Yaşınız:.....

21. Medeni haliniz:

(**Lütfen size en uygun olan seçeneği aşağıda işaretleyiniz**)

Evli

Ayrılmış ya da boşanmış

Yeniden evlenmiş

Birlikte yaşıyor

Bekar

22. Eğitim durumunuz:

(**Lütfen son mezun olduğunuz okulu düşünerek yanıtlayınız**)

İlkokul

Üniversite

Ortaokul

Yüksek lisans

Lise

Doktora

Ön Lisans

23. Çalışıyor musunuz? **Evet** **Hayır**

24. **Cevabınız evet ise lütfen mesleğinizi belirtiniz:**.....

25. Çocuğunuzla birlikte günde ortalama kaç saat vakit geçirmektesiniz?.....

26. Herhangi fiziksel rahatsızlığınız var mı? **Evet** **Hayır**

27. **Cevabınız evet ise lütfen belirtiniz:**.....

28. Eşiniz çocuğunuzun bakımıyla ilgilenir mi? **Evet** **Hayır**

29. **Cevabınız evet ise lütfen hangi konularda ilgilendiğini ve ne kadar vakit ayırdığını**

belirtiniz:.....

.....

Demografik Bilgi Formu - BABA

Aşağıdaki soruları lütfen 4 veya 5 yaş grubundaki çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.

1. Soruları yanıtlarken düşünmekte olduğunuz çocuğunuz öz çocuğunuz mu? **Evet** **Hayır**
2. Soruları yanıtlarken düşünmekte olduğunuz çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz?.....
3. Yaşınız:.....
.....
4. Eğitim durumunuz: **(Lütfen son mezun olduğunuz okulu düşünerek yanıtlayınız)**
İlkokul Üniversite
Ortaokul Yüksek lisans
Lise Doktora
Ön Lisans
5. Herhangi fiziksel rahatsızlığınız var mı? **Evet** **Hayır**
6. **Cevabınız evet ise lütfen belirtiniz:**
7. Çalışıyor musunuz? **Evet** **Hayır**
8. **Cevabınız evet ise lütfen mesleğinizi belirtiniz:**.....
9. Hafta içi iş yerinizde geçirdiğiniz zamanı belirtiniz:.....
10. Hafta sonu çalışıyor musunuz? **Evet** **Hayır**
11. **Cevabınız evet ise lütfen, hafta sonu toplam ne kadar süreyi işte geçirdiğinizi belirtiniz:**.....
12. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadar? **(Lütfen size uygun olan seçeneği aşağıda işaretleyiniz)**
0-1000 TL
1000-3000 TL
3000-5000 TL
5000-7500 TL
7500-10000 TL
10000 TL ve üzeri Çocuğunuzun bakımıyla ilgilenir misiniz? **Evet** **Hayır**
13. **Cevabınız evet ise lütfen hangi konularda ilgilendiğinizi ve ne kadar vakit ayırdığınızı belirtiniz:**.....
.....
.....
.....

EK 2
Olumsuz Duygularla Başa Çıkma Ölçeği

1. Eğer çocuğum hastalandı ya da yaralandı için arkadaşının doğum günü partisine gidemez ve bundan dolayı öfkeli olursa, ben;

a) Çocuğumu sakinleştirme için odasına gönderirim.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma kızırım.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma arkadaşları ile birlikte olabileceği bazı yollar düşünmesi için yardımcı olurum. (Örn: bazı arkadaşlarını partiden sonra davet edebilir).	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma partiyi kaçırmayı büyütmemesini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, öfkesini ve hayal kırıklığını ifade etmesi için	1	2	3	4	5
f) Çocuğumu yatıştırırım ve partiyi kaçırmayla ilgili onu	1	2	3	4	5

3. Eğer çocuğum çok değerli bir eşyayı kaybeder ve alırsa, ben;

a) Bu kadar dikkatsiz oldu ve sonradan alırsam için canım	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma alması tepki gösterdiğini söylerim	1	2	3	4	5
c) Çocuğumun henüz bakmadığı yerleri düşünmesine yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
d) Mutlu şeylerden bahsederek çocuğumun dikkatini başkaya	1	2	3	4	5
e) Ona mutsuz olduğunda almasının normal olduğunu	1	2	3	4	5
f) Dikkatli olunmadığı zaman böyle olduğunu	1	2	3	4	5

8. Eğer çocuğum bir arkadaşından beğenmediği bir doğum günü hediyesi aldığı için hayal kırıklığına uğramış hatta darılmış görünüyorsa, ben;

a) Çocuğumu hissettiği hayal kırıklığını ifade etmesi için teşvik ederim.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma bu hediye onun istediği başka bir şeyle değiştirilebileceğini söylerim.	1	2	3	4	5
c) Kabalılığı yüzünden çocuğuma darılmam.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma alması tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, arkadaşının hislerine karşı duyarsız olduğunu için azarlarım.	1	2	3	4	5
f) Emlencek yapılarak, çocuğumun daha iyi hissetmesini sağlamak için çalışırım.	1	2	3	4	5

EK 3
Ebeveynin Duygu Yönetimi Ölçeği

ÜZÜNTÜ

	Neredeyse Hiç	Bazen	Sık Sık
1. A lamamı ve üzüntümü kontrol edebilirim.	1	2	3
2. Üzüntümü içimde tutarım.	1	2	3
3. Sakin dururum ve üzücü şeylerin beni rahatsız etmesine izin vermem.	1	2	3

ÖFKE

	Neredeyse Hiç	Bazen	Sık Sık
1. Öfkeli hissettiğim zaman asabimimi kontrol edebilirim.	1	2	3
2. Öfkemi içimde tutarım.	1	2	3
3. Öfkeli hissettiğim zaman sakın dururum ve soğukkanlılığımı korurum.	1	2	3

KAYGI

	Neredeyse Hiç	Bazen	Sık Sık
1. Endişeli duygularımın kontrolünü kaybetmeyi engelleyebilirim.	1	2	3
2. Endişeli olduğumda bunu belli ederim.	1	2	3
3. Endişeli duygularımı içimde tutarım.	1	2	3

EK 4
Temel Ki ilik Özellikleri Envanteri

	Hiç uygun de il	Uygun de il	Kararsızım	Uygun	Çok uygun		Hiç uygun de il	Uygun de il	Kararsızım	Uygun	Çok uygun
1 Aceleci	1	2	3	4	5	25 Disiplinli	1	2	3	4	5
2 Yapmacık	1	2	3	4	5	26 Açgözlü	1	2	3	4	5
3 Duyarlı	1	2	3	4	5	27 Sinirli	1	2	3	4	5
4 Konu kan	1	2	3	4	5	28 Cana yakın	1	2	3	4	5
5 Kendine	1	2	3	4	5	29 Kızgın	1	2	3	4	5
6 So uk	1	2	3	4	5	30 Sabit fikirli	1	2	3	4	5
7 Utangaç	1	2	3	4	5	31 Görgüsüz	1	2	3	4	5
8 Payla ımcı	1	2	3	4	5	32 Durgun	1	2	3	4	5
9 Geni -rahat	1	2	3	4	5	33 Kaygılı	1	2	3	4	5
10 Cesur	1	2	3	4	5	34 Terbiyesiz	1	2	3	4	5
11 Aqresif	1	2	3	4	5	35 Sabırsız	1	2	3	4	5
12 Çalı kan	1	2	3	4	5	36 Yaratıcı	1	2	3	4	5
13 çten pazarlıklı	1	2	3	4	5	37 Karpisli	1	2	3	4	5
14 Giri ken	1	2	3	4	5	38 çine kapanık	1	2	3	4	5
15 yi niyetli	1	2	3	4	5	39 Çekingen	1	2	3	4	5
16 çten	1	2	3	4	5	40 Alıngan	1	2	3	4	5
17 Kendinden emin	1	2	3	4	5	41 Ho görülü	1	2	3	4	5
18 Huysuz	1	2	3	4	5	42 Düzenli	1	2	3	4	5
19 Yardımsever	1	2	3	4	5	43 Titiz	1	2	3	4	5
20 Kabiliyetli	1	2	3	4	5	44 Tedbirli	1	2	3	4	5
21 Ü engeç	1	2	3	4	5	45 Azimli	1	2	3	4	5
22 Sorumsuz	1	2	3	4	5						
23 Sevecen	1	2	3	4	5						
24 Pasif	1	2	3	4	5						

EK 5
Çiftler Uyum Ölçeği

A a ındaki olaylar siz ve e iniz arasında ne sıklıkla geçer?

	Hiçbir zaman	Ayda birden az	Ayda bir veya iki defa	Haftada bir veya iki kere	Günde bir defa	Günde birden fazla
1. Te vik edici fikir alı veri lerinde bulunmak						
2. Birlikte gülmek						

	Her gün	Hemen hemen her gün	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
3. E inizi öper misiniz?					

	Hepsine	Ço una	Bazılarına	Çok azına	Hiçbirine
4. Siz ve e iniz ev dı ı etkinliklerinizin ne kadarına birlikte katılırsınız?					

EK 6
Kısa Semptom Envanteri

	Hiç	Biraz	Orta Derecede	Epey	Çok Fazla
1. çinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2. Baygınlık, ba dönmesi					
3. Bir ba ka ki inin sizin dü üncelerinizi kontrol edece i fikri.					
4. Ba ınıza gelen sıkıntılardan dolayı ba kalarının suçlu oldu u duygusu					
5. Olayları hatırlamada güçlük					
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme					
7. Gö üs (kalp) bölgesinde a rılar.					
8. Meydanlık(açık) alanlardan korkma duygusu					
9. Ya amınıza son verme dü ünceleri					
10. nsanların ço una güvenilmeyece i hissi					
11. tahta bozukluklar					
12. Hiç bir nedeni olmayan ani korkular					
13. Kontrol edemedi iniz duygu patlamaları					
14. Ba ka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme					
15. leri bitirme konusunda kendini engellenmi hissetme					
16. Yalnızlık hissetme					

EK 7
Duygu Düzenleme  le i

	Nadiren/ Neredeyse Hiç	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1) Ne eli bir çocuktur.	1	2	3	4
2) Duygu hali çok de i kendir. (ocu un duygu durumunu tahmin etmek güçtür çünkü olumlu bir duygu halinden olumsuz bir duygu haline çabucak geçer).	1	2	3	4
3) Yeti kinlerin arkada a ya da sıradan (nötr) yakla ımlarına olumlu karılık verir.	1	2	3	4
4) Bir faaliyetten di erine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endi elenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya a ırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5) �z�nt�s�n� veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (orne in, canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endi eli veya �zg�n durmaz).	1	2	3	4
6) Kolaylıkla hayal kırıklı ına u rayıp sinirlenir (huysuzla ır, öfkelenir).	1	2	3	4
7) Ya ıtlarının arkada a ya da sıradan (nötr) yakla ımlarına olumlu kar ılık verir.	1	2	3	4
8) �fke patlamalarına, huysuzluk nöbetlerine e ilimlidir.	1	2	3	4
9) Ho una giden bir eye ula mak için bekleyebilir. (orne in, eker almak için sırasını beklemesi gerekti inde keyfi kaçmaz veya heyecanını kontrol edebilir).	1	2	3	4
10) Ba kalarının sıkıntı hissetmesinden keyif duyar (orne in, biri incindi inde veya ceza aldı nda güler; ba kalarıyla alay etmekten zevk alır.	1	2	3	4

EK 8
Kısa Mizaç Ölçeği

	Hemen Hiç	Sık De il	De i ken, Genelde Olmaz	De i ken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
1. Çocu um, yabancı yeti kinlere kar ı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
2. Çocu um bulmaca çözmek veya yap- boz (lego) gibi bir i e ba ladı nda uzun zaman alsa bile bitirinceye kadar üzerinde çalı ır.	1	2	3	4	5	6
3. Çocu um her gün, hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar.	1	2	3	4	5	6
4. Çocu um ilk defa tanı tı ı çocuklara kar ı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
5. Çocu um, yeni bir i e geçmeden önce ba lamı oldu u i ini tamamlamayı sever.	1	2	3	4	5	6
6. Çocu um her gün, hemen hemen aynı zamanda bir eyler atı tırmak ister.	1	2	3	4	5	6
7. Çocu um bir i le u ra ırken, üzüldü ü ya da camı sıkıldı nda, onu yere atar, a lar, kapıları çarpar.	1	2	3	4	5	6
8. Alı veri yaparken, çocu um oyuncak ya da eker istedi inde, onun yerine kolayca ba ka bir eyi kabul eder.	1	2	3	4	5	6

EK 9
Sosyal Yetkinlik ve Davranı De erlendirme-30

Bu davranı 1,

- (1) Hiçbir zaman;
(2) veya (3) Bazen;
(4) veya (5) Sık sık;
(6) Her zaman gözlemliyorum.

1. Yüz ifadesi duygularımı belli etmez.	1	2	3	4	5	6
2. Zorda olan bir çocu u teselli eder ya da ona yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6
3. Kolaylıkla hayal kırıklı ına u rayıp sinirlenir.	1	2	3	4	5	6
4. Faaliyeti kesintiye u radı ında kızar.	1	2	3	4	5	6
5. Huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.	1	2	3	4	5	6
6. Gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).	1	2	3	4	5	6
7. Çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.	1	2	3	4	5	6
8. Üzgün, mutsuz ya da depresiftir.	1	2	3	4	5	6
9. Grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.	1	2	3	4	5	6

EK 10
Ankara Üniversitesi Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 30/10/2014
Toplantı Sayısı : 177
Karar Sayısı : 1313

1313- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Emine Kaya**'nın "Annelerin Çalıştığı ve Çalışmadığı Ailelerde Babaların Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ve Okul Öncesi Dönemde Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişimleri" başlıklı tezi ile ilgili 01/10/2014 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Emine Kaya**'nın "Annelerin Çalıştığı ve Çalışmadığı Ailelerde Babaların Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ve Okul Öncesi Dönemde Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişimleri" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
06/11/2014

Ramazan TOPAL
Genel Sekreterlik Şubesi

EK 11
Ebeveyn Onam Formu-ANNE

Sayın Anneler;

Ankara Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı'nda danışmanım Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITA -ATALAR gözetiminde yüksek lisans tezimi yürütmekteyim. Tezin amacı, anne-baba yaklaşımları ile çocukların sosyal ve duygusal gelişimi arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için sizlerin yardımına ihtiyaç duymaktayız.

Sizden ve ebeveyninizden bazı anket formları doldurmanız istenecektir. Sizden ricamız, bu formları **birbirinizden bağımsız şekilde, ayrı ayrı** doldurunuz ve formları doldurduktan sonra lütfen **zarfları kapalı şekilde** teslim ediniz. Anket formlarında yer alan bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Ebeveyniniz zaman zaman çalışmamızdan ayrılabilir ve önceden verdiğiniz bilgiyi geri alabilirsiniz.

Araştırmamız bittikten sonra, sizlere çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde anne ve babaların rolü ile ilgili bilgilendirici bir seminer verilecektir. Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki iletişim bilgilerimiz kullanarak bize yöneltebilirsiniz.

Araştırmamızdan elde edilecek bulgular, bireysel değil, toplu sonuçlardır ve dilerseniz sizlere ulaştırılacaktır. Anketleri doldurarak bize sağlayacağınız veriler; okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik çalışmalarımıza önemli katkılar sağlayacaktır. Bu sebeple çalışmamıza vereceğiniz destek bizim için çok değerlidir. İlgünüz için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITA -ATALAR

dsaritas@ankara.edu.tr

Psk. Emine KAYA

eminekaya.psy@gmail.com

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Çalışmamızı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Anne Adı:

İmza:

Ebeveyn Onam Formu-BABA

Sayın Babalar,

Ankara Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı'nda danışmanım Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITA -ATALAR gözetiminde yüksek lisans tezimi yürütmekteyim. Tezin amacı, anne-baba yaklaşımları ile çocukların sosyal ve duygusal gelişimi arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için sizlerin yardımına ihtiyacı duymaktayız.

Sizden ve ekinizden bazı anket formları doldurmanız istenecektir. Sizden ricamız, bu formları **birbirinizden bağımsız şekilde, ayrı ayrı** doldurunuz ve formları doldurduktan sonra lütfen **zarfları kapalı şekilde** teslim ediniz. Anket formlarında yer alan bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. İstediklerinizi zaman zaman çalışmamızdan ayrılabilir ve önceden verdiğiniz bilgiyi geri alabilirsiniz.

Araştırma bittikinde, sizlere çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde anne ve babaların rolü ile ilgili bilgilendirici bir seminer verilecektir. Araştırmayla ilgili sorularınızı ailedeki iletişim bilgilerinizi kullanarak bize yöneltebilirsiniz.

Araştırmadan elde edilecek bulgular, bireysel değil, toplu sonuçlardır ve dilerse sizlere ulaştırılacaktır. Anketleri doldurarak bize sağlayacağınız veriler; okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik çalışmalarımıza önemli katkılar sağlayacaktır. Bu sebeple çalışmamıza vereceğiniz destek bizim için çok değerlidir. İginiz için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITA -ATALAR

dsaritas@ankara.edu.tr

Psk. Emine KAYA

eminekaya.psy@gmail.com

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Çalışmamı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Baba Adı:

İmza: